

Originál ikony Krásnobrodскеj Bohorodicy (

Pisň Presvjatoj Bohorodicy Čud Krasnobrodskoj (18. storočie)

Podoben Vsel. svi. (Vsech Svjatych?)

**Refrén [:Ašče kto umom okráden byvajet,
Da tečet ko Divy Oná návertájet:],
Virnych myslí ozárjajet, mračnych umom osiňajet,
Jak Sólnce svítlo hríšnych prosviščajet.**

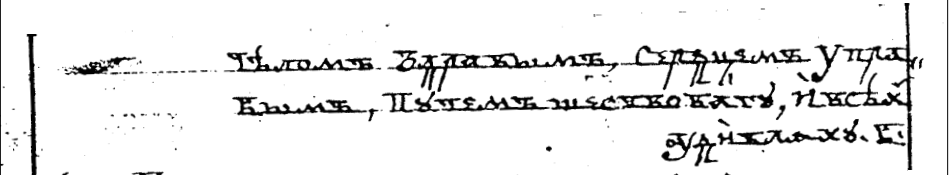
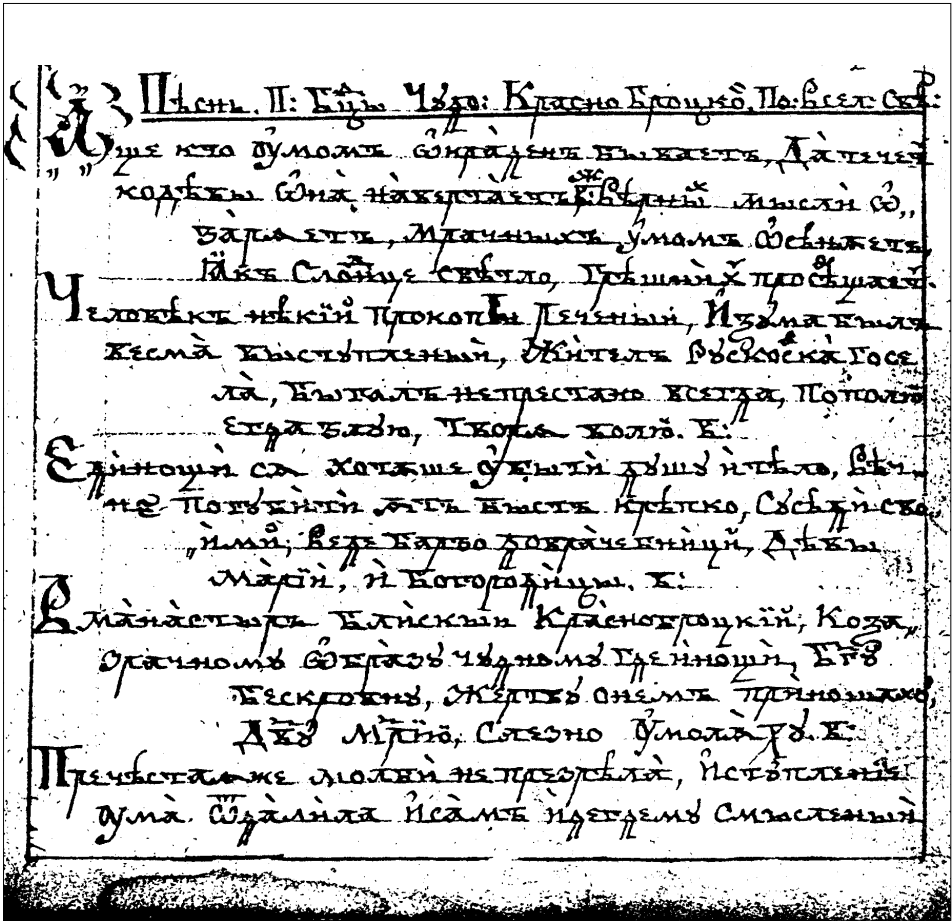
**Čelovik nikij Prokop rečenyj,
Iz uma byl vesmá vystuplenyj,
Žíteľ Ruskovskaho selá, byhal neprestano vsehda po poľu,
jehdá zľuju, tvorja voľu. [: :]**

**Jedinošči sja choťáše ubyti,
dušu i tilo vične pohubiti,
Jat byst'kripko, susidí svojimi; veden barzo do vračebníci,
Divy Maríji, i Bohorodícy. [: :]**

**V manastyr blískyj Krásnobrockij,
Ko zazračnomu obrazu čudnomu,
Hde inoci Bóhu beskróvnu žertvú o nem prinošáču,
Divu Mariju slezno umoláču. [: :]**

**Prečistaja že molbý ne prezrilá,
istuplenije umá otdálfla,
i sám ide domu smyslenyj túlom zdrávym,
serdцем upravym, putem šestvováču, i vsich udívláču. [: :]**

Stredoveký spevák spieva o Rusínovi menom **Prokop**, ktorý pochádzal z obce zvanej Ruskov a v pomätenosti zmyslov chcel spáchať samovraždu. Blúdíl po lúkach, poliach, lesoch bez rozumu a hľadal spôsob ako sa skántriť... Jeho známi ho násilím schytili a priviedli

Pieseň o Krásnobrodскеj Bohorodici z Buštinského spevníka. Rukopis je z 18. storočia. Pieseň je omnoho staršia. Rukopis k uverejneniu autorovi poskytla Doc. Dr. Olena Rudlovčak, CSc. (+2007), ktorá ho znovuobjavila v Knižnici Karlovej univerzity v Prahe.

do Krásnobrodského monastýra k čudotvornej ikone. Mnísi baziliáni za neho odslúžili pred čudotvornou ikonou Službu Božiu a Prokop bol psychicky uzdravený, našiel duševnú rovnováhu a opäť sa začleňnil do normálneho života...

Dnes, **na začiatku 21. st.** veľmi veľa ľudí trpí psychickými poruchami rozličného druhu a pôvodu. Namiesto všelijakých psychológov a psychiatrov, by mali najprv navštíviť Krásnobrodský monastýr. Tam by mala byť odslúžená pred čudotvornou ikonou Služba Božia, aby ich H. Boh na príhovor Bohorodici uzdravil... V Krásnobrodskom monastýre je k dispozícii pre pútnikov hľadajúcich pomoc Božiu zarámovaná reprodukcia čudotvornej ikony Bohorodici (túto reprodukciu si možno zadovážiť i u autora tejto knihy). Túto by si mali zavesiť doma na čestné miesto a s vierou sa modlievať pred ňou, aby sa psychická choroba nevrátila.

Najmenej 600 ročná úcta ku Krásnobrodскеj Bohorodici

V rukopisnom *Bušťinskom spevníku z 18. st.* sa zachovala aj iná pieseň ku Bohorodici zobrazenej na Krásnobrodскеj čudotvornej ikone. Tri storočia starý text (z 18. st.) výslovne uvádza ďalších 300 rokov späť do minulosti – upozorňuje tak na veľkú, najmenej 600 ročnú starobylosť úcty ku Krásnobrodскеj Bohorodici. Pieseň naráža na udalosti zničenia-spálenia Monastýra i zázračné zachovanie ikony približne v časoch Koriatoviča (18 – 3 = 15) v 14.-15. st. Túto pieseň, podobne ako i prvú, uverejnil Javorskyj. Publikujeme ju v prepise latinkou.

Pisň Presvjatoj Bohorodici Krasnobrockoj

(rukopis z 18. storočia)

**Žena, vo solnce šatu oblečena,
na Krasnom Brodi jest vozveličena,
vyše trista lit tamo postavlena
i udivlena.**

**Lučami čudes nad solnce svitlišaja
nad nemoščnymi i utraplenymi...
podajet radost'ko nej pritekajuščim,
pomošč prosjaščim.**

**V toj čas, hdy cerkov ohnem jest' spalena,
ikona jej jest' nenarušena,
manijem Božijim z ohňa vozchiščena
i sochranena.**

**Na hori iščuščim po vsem obritena,
ko obiteli paki prinesena,
točit čudesa, vračujet neduhi,
kotry jej sluhmi.**

Kňazstvo Humenske toho sja...²¹

Osud ikony v krušnom storočí dvoch svetových vojen

Podľa svedectva o. **Joana Bajcuru** (1918-1998), titulárneho arcidekana, rodáka z Krásneho Brodu, ikonu Krásnobrodskej Bohorodičky po zničení Krásnobrodského monast'ra v r. **1915** baziliáni

odložili do kurátora, do rodiny **Varcholových**. Tam ikona bola počas celej I. svetovej vojny, teda až **do r. 1918**.

Po I. svetovej vojne, s dovolením miestneho parocha o. **Aladára Gerberyho** (ktorý bol parochom Krásnobrodu veľmi dlhý čas: od r. 1919 až do 50-tych rokov 20. st.), umiestnili ikonu na južnej stene vo farskej cirkvi *Sobora sv. Joana Krestitel'a* v Krásnom Brode.

V r. 1950 opäť ukryli ikonu Bohorodici v sypanci, aby sa nedostala do nepovolanych, pravoslávnych rúk vtedajšieho režimu. Pozoruhodné je, že **ju**

*Otec **Joan Bajcura** (1918-1998), u ktorého sa čudotvorná ikona Krásnobrodskej Bohorodici ukrývala v rokoch 1993-1998. Fotografia z Krásnobrodského odpustu na Rusala z 2. júna 1996.*

skrývala policajtova žena Mária Drugová, rod. Gicová (1927-2004) – a jej muž-policajt (príslušník vtedajšieho *Zboru národnej bezpečnosti*) Vasiľ Druga (1925-2003) "o ničom nevedel". Krásnobrodskí Drugovci úspešne chránili čudotvornú ikonu spolu dlhých osemnásť rokov (**v rokoch 1950-1968**).

Krásnobrodská Bohorodica mala vždy pozitívny duchovný vplyv na každé miesto, kde sa nachádzala. Neskôr, keď po r. 1989 v Československu prestal socializmus a obmedzovanie Cirkvi, bol **Vasiľ Druga** (pozri jeho foto na str. 460) dlhé roky cirkovníkom *na Manastyri* v kaplnke *Pokrova Presv. Bohorodici*, kde baziliáni pravidelne každú nedeľu slúžili Služby Božie... Bývalý policajt Vasiľ Druga, stále slávnostne oblečený v parádnom saku a kravate *na Manastyri* podával slúžiacemu kňazovi kadidlo, aby ho tento spaľoval pred ikonou Krásnobrodскеj Bohorodici v úcte k Hospodu Bohu...

Po r. 1968, keď bola opäť povolená existencia gréckokatolíckej Cirkvi v Československu, umiestnili ikonu opäť v cirkvi sv. Jána Krsťiteľa na pôvodnom mieste na južnej stene... Potom ju nahradili presnou kópiou spod štetca Mikuláša Jordána z r. 1972 a originál ukryli na utajenom mieste.

Osud ikony po tzv. «zamatovej revolúcii» – po r. 1989

Od r. 1993 táto originálna čudotvorná ikona **zo 14. st.** bola uložená v bezpečí rodinného domu o. **Joana Bajcuru** (1918-1998) v Krásnom Brode. Visela na čestnom mieste v jeho súkromnej rodinnej kaplnke na prvom poschodí jeho rodinného domu, a to tak, že aj pri náhodnom otvorení dverí do izby-kaplnky, návštevník ikonu neuvidel... Otec Joan Bajcura, ako dôchodca, spolu so svojou zbožnou manželkou sa každý deň pred ikonou modlili. Slúžil pri nej aj Služby Božie... Nikto v dedine Krásny Brod o prítomnosti ikony v jeho dome nevedel. Bolo to preto, aby táto precenná historická pamiatka zo 14. st. nebola odcudzená... Tak tomu bolo až **do r. 1998**,²² keď ju do svojej opatery opäť prevzali otcovia baziliáni, ktorí sú ochrancami tejto ikony odkedy táto existuje (už vyše 700 rokov).

Od r. 1998 do augusta r. 2005 sa čudotvorná ikona Krásno-

brodskej Bohorodici nachádzala v Prešove, v sobornom baziliánskom monastýre na Vajanského č. 31 v protoihumenskom apartmáne na prvom poschodí, v izbe (orientovanej na juh) smerom do monastýrskeho nádvorja. **V auguste roku 2005** protoihumen o. **V. J. Sedláček, OSBM** (1963) ikonu previezol do Krásnobrodského monastýra, kde sa chránená mnohými poplašnými zariadeniami nachádza dodnes.

---

¹ Oficiálny opis ikony Krásnobrodkej Bohorodici **z roku 1968**: «Na neskorobarok. hlavnom oltári **z pol. 18. stor.** ikona P. Márie **zo 14. stor.** v barok. tepanom striebornom obale. Obraz známy pod názvom Krásnobrodská Madona», (*Súpis pamiatok na Slovensku*, II, Bratislava, 1968, str. 129).

² Porov. F. Uličný, *Dejiny osídlenia Zemplínskej župy*, Michalovce, 2001, str. 250.

³ Porov. С. Пап, *Історія Закарпаття*, II, Івано-Франківськ, 2002, стр. 151.

⁴ Porov. J.V. Timkovič, «Преображеніе Господне а hora Тáбор Prešovskej ераchie», *Blahovistnik*, Prešov, 7-8 (1996) str. 173.

⁵ «Porovnaj monogram «ihs», ktorý je ešte i dnes užívaný v latinskej Cirkvi, napr. na rímskokatolíckych eucharistických hostiách. V tomto prípade ide o grécku skratku mena Hospoda nášho Isusa Christa «IHC» (z gréckeho *ΙΗΣΟΥΣ* *Isus*, -porov. stl. **ИГОУС**), prepísanú latinskými písmenami ako «ihs», so včleneným priečnym ramenom sv. kríža (glagolským «dĕrvom»), (porov. G.A. Timkovič, J.V. Timkovič, «Križ», *Krásnobrodský zborník*, Prešov, II (1997) str. 11-12); Horizontálna čiarka v monograme «ihs» veľmi pravdepodobne vznikla zo staroslovanského «titla», ktorým sa vo všeobecnosti označovali skráteneiny (iĭĥc > iĭhs > ihs *Isus*), (G.A. Timkovič, «Cyrilika je staršia ako glagolika», *Krásnobrodský zborník*, Prešov, 1-2/III (1998) str. 159).

⁶ Porov. J. Černý, J. Holeš, *Sémiotika*, Praha, 2004, str. 258.

⁷ Podrobnejšie o zbožštení človeka pozri G.A. Timkovič, *Ikonostas a jeho Teológia*, Prešov, 2004, str. 14-15, 58-60.

⁸ Porov. *Oktoich*, hlas 7., v sobotu ráno, Bohorodičen: «... **ПРЕЖДЕ РОЖТВА ДѢВА, И ВЪ РОЖТВѢ, И ПО РОЖТВѢ ПАКИ ПРЕВЫВАЕШИ ДВА...**». (*ВѢТРЕНА И ВЕЧЕРНА НА БУДЕНЬ, ЖѢВКВА*, 1931, str. 132).

⁹ Porov. P. Testini, *Archeologia cristiana (nozioni generali dalle origini alla fine del sec. VI)*, Edipuglia, 1980, str. 356; J. Černý, J. Holeš, *Sémiotika*, Praha, 2004, str. 258.

¹⁰ Podrobnejšie o symbolike čísla «šesť» pozri G.A. Timkovič, *Ikonostas a jeho Teológia*, Prešov, 2004, str. 23.

¹¹ Dnešný človek pokladá za «*pravú*» stranu rieky tú, ktorá je po jeho pravom boku, keď sa díva tvárou obrátenou dolu prúdom. Čiže *pravá strana* z hľadiska rieky samej. Naopak, starodávna východná mentalita je úplne iná. Hodnotí *pravú* a ľavú

stranu nie z hľadiska rieky, alebo veci samej, ale vždy z *hľadiska pozorovateľa*. Pozorovateľ stojí tvárou proti prúdu, zoči-voči predmetu a pravá strana je po jeho pravici. Dôkazom toho, že východné starodávne ponímanie pravej a ľavej strany je práve opačné ako dnešné západné, sú napríklad názvy prítokov riek:

– rieka Desna (od stsl. «**Десна**» – *pravá*) je v našom dnešnom západnom chápaní *ľavý* prítok Dnepra na severe od Kyjeva (porov. staroslovanské slovo «**Деснѣ**» = *pravý*, *Lexicon linguae palaeoslovenicae*, I, Praha, 1966, str. 475),

– rieka Desna (*Pravá*) je *ľavým* prítokom rieky Moravy v okolí Šumperku v Severomoravskom kraji (teda aj v Českej republike sa kedysi hovorilo po staroslovansky, keď sa po staroslovansky označovali a dodnes označujú dokonca i miestne rieky!),

– rieka Desna (*Pravá*) je opäť *ľavým* prítokom Južného Bugu v okolí mesta Vinnica – dnešná Ukrajina,

– rieka Disna (*Pravá*) sa vlieva z *ľavej* strany do Dviny na východ od mesta Polock (Bielorusko),

– rieka Desnaťul (*Pravá*) je *ľavý* prítok Dunaja (oblasť Craiova v Rumunsku).

Rozdielnosť západnej a východnej mentality v chápaní pravej a ľavej strany vidieť napríklad i na tom, že východný kresťan robí na sebe **znamenie svätého kríža** (jeho priečne rameno) *zprava do ľava*, teda končí na strane srdca. Západný naopak – *zlava do prava*. Príčinou sú slová Svätého Písma, že Isus Christos zasadol po pravici Boha Otca (Mk 16,19). Východná mentalita chápe pravú stranu z *hľadiska pozorovateľa* a západná z hľadiska sediacej Svätej Trojice.

Západná kultúra **píše písmeňá** v smere *zlava do prava*, väčšina východných civilizácií (Arabi, Hebreji, ...) opačne, tj. v našom ponímaní *pišu odzadu* (zprava do ľava).

Na ikonostasoch ikona Isusa Christa je vždy na pravej strane ikonostasa (južnej) a ikona Bohorodičky na ľavej (severnej). Západný pozorovateľ by povedal práve naopak. Napríklad *Типикон* (z roku 1904) má takýto predpis o spôsobe **kadenia v cirkvi**: «и пришедь предъ царскія двери, и тамо творить крестъ кадиломъ: И идетъ и кадитъ святаыя иконы по южнѣй странѣ образъ спаса хрѣста и храма и прочыя тоя страны: подобнѣ и **лѣвѣй** образъ пресвятыя Богородицы», (porov. *Тѣпиконъ сіестъ оуставъ*, (mesto neuvedené), **ѠЦД**, str. **ѠД**); V liturgickej knihe z roku 1779 čítame, že Simeon Solúnsky hovorí: «**Располагаются же честныя дары на Олтарѣ сіце, да Дѣкосъ лѣвѣю, чаша же деснѣю странѣ содержитъ: во воспоминаніе изшествіа Крѣбе и воды Ѡ вѣокъ деснѣгв Хрѣга Сїса, въ время жѣртвы кровѣвыа на Голгофѣ**», (Вѣлчицкій П., *Подчєніе в Обрадахъ Хрѣтіанскихъ, Ѡа*) – *Čestné dary sa rozkladajú na oltári takto: nech Diskos ľavú a Čaša pravú stranu obdrží, na spomienku vytečenia krvi a vody z pravého boku Christa Isusa v čase krvavej žertvy na Golgote*. Pritom je zaujímavé konštatovať a z hľadiska latinskej mentality sa zdá dokonca ako kontradikcia, že **čаша je na pravej strane oltára** (z hľadiska pozorovateľa), to jest v skutočnosti na ľavej strane (z hľadiska oltára samotného) i napriek tomu, že dôvodom tohto rozmiestnenia je, ako sám text zdôrazňuje, historický fakt, že krv a

voda vytekla Isusovi Christovi z jeho *pravého* boku. Teda čaša je z hľadiska Isusa Christa (na diskose) na jeho *ľavej* strane, pretože určujúce je tu hľadisko pozorovateľa (hľadisko veriacich a kňaza), (porov. G.A. Timkovič, «Sv. Cyril (+869) bol katánskym episkopom», *Krásnobrodský zborník*, Prešov, 1-2/I (1996) str. 89); Správnosť východnej mentality v posudzovaní pravej a ľavej strany potvrdzuje aj **samotné Sv. Písmo**, napr. v časti, kde sám Isus Christos hovorí: «**Ak tá niekto udrie po pravom líci**», (Mt 5,39) > podľa latinského novodobého chápania by teda väčšina Židov, včítane samého Isusa Christa, boli ľaváci? Udrieť niekoho po pravom líci, tj. dať niekomu facku po pravom líci možno s latinskou mentalitou totiž len ľavou rukou; Podobne v *Skutkoch apoštolských* (Sk 3,7) čítame, že **sv. Peter zdvihol chromého človeka za jeho pravicu**, teda znova podľa latinského chápania by to malo byť jeho ľavou rukou, a teda aj sv. Peter by mal byť tiež ľavákom?! Určite nie! V skutočnosti sv. apoštol Peter svojou pravou rukou chytil chromého za jeho pravú ruku, tj. za tú ruku, ktorá bola z hľadiska pozorovateľa (sv. Petra) po jeho pravici!

¹² «Praeter Ecclesiam est in Caemeterio aedificata Capella ex muro, in qua una turris rubra, altera minor viridis, Ara in ea una est, in qua **est Imago miraculosa Deiparae, appensum habens dentem argenteum, á Domina Comitissa Petö Sigismundiana oblatum, in nigra catenula cum monilibus foemineis unius ordinis**, unum mantilae, mappae duae attritae, tertia tenuis elegans, Antipendium duplex. Actum Anno 1729. die 17. mensis Junii», (J. Basilovits, *Brevis notitia foundationis Th. Koriathovits*, II, Cassoviae, 1799, str. 178-181).

¹³ Porov. *Slovenský biografický slovník*, IV, Martin, 1990, str. 444.

¹⁴ Porov. Š. Lenčiš, *Šľachtický rod Drugetovcov z Humenného*, Humenné, 2003, str. 118.

¹⁵ Podrobnejšie o dedičstvách Drugetovcov pozri *tamtiež*, str. 117-122, 139-140.

¹⁶ «Monasterium hoc successive Divina Providentia, Munificentia Dominorum Terrestrium, signanter **Illustrissimae Familiae Wandernath, & Csaky Comitum**, item liberalitate Christi Fidelium, & Industria Religiosorum, & cum primis Antistitum Munkaciensium, Paterna cura & sollicitudine, ...», (J. Basilovits, *Brevis notitia foundationis Th. Koriathovits*, II, Cassoviae, 1799, str. 178-181).

¹⁷ Viac o nich pozri Š. Lenčiš, *Šľachtický rod Drugetovcov z Humenného*, Humenné, 2003, str. 139-140.

¹⁸ Porov. *tamtiež*, str. 74.

¹⁹ Porov. J.V. Timkovič, «Základné podmienky pre platnosť celebrovania manželstva podľa CCEO», *Krásnobrodský zborník*, Prešov, 1-2/I (1996) str. 146.

²⁰ Porov. J.A. Javorskij, *Prameny k dějinám staré písňové literatury v Podkarpatské Rusi*, Praha, 1934, str. 164-165.

²¹ Porov. *tamtiež*, str. 164; Ďalej sa pieseň v rukopise nezachovala, lebo v rukopise chýbajú stránky.

²² Porov. J.V. Timkovič, «Choroniteľ ikony Krasnobrodskoj Bohorodicy upokojiv sja v Hospodí», *Blahovistnik*, Prešov, 6 (1998) str. 157.

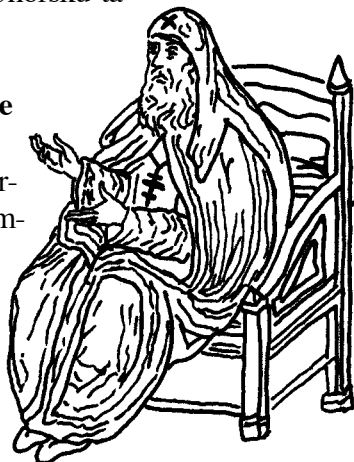
3. Krásnobrod – starodávne sídlo gréckokatolíckeho episkopa* (Krásnobrodská eparchia)

V celom Uhorsku sa ešte začiatkom 20. st. v bežne užívaných maďarských textoch Krásnobrodský monastyr neoznačoval ako «Krásnobrodský monastyr», ale ako «**Nagymonostor**», teda v doslovnom preklade *Velký monastyr*.¹

Je to pozoruhodné a udivujúce o to viac, keď vieme podľa dnes dostupných dokumentov (napr. z 18. st.), že v Krásnobrodskom monastyre vtedy bežne žilo len okolo 25 baziliánov. Automaticky sa teda vynára otázka, prečo potom tento megalománsky názov «**Velký monastyr**»? Či 25 baziliánov bolo v celouhorskej situácii a geografii až tak veľa, že tento monastyr musel byť označovaný ako «Velký monastyr» (*Nagymonostor*)? Prečo iné monastyry v Uhorsku takéto vznešené označenie nemali?

Krásnobrodský monastyr bol pôvodne veľkou monastyrskou lavrou

Dá sa oprávnenne predpokladať, že v starších časoch bol Krásnobrodský monastyr komplexom budov, ktoré sa rozprestierali nielen na súčasnom mieste, ale na celej polkruhovitej vyvýšenine – teda rozlohou bol asi šesťkrát väčší ako ukazujú dnešné rozvaliny. Pred r. 1703 v tomto monastyre určite žilo

* Táto kapitola bola spracovaná podľa Vladimirus de juxta Hornad [J.V. Timkovič], *Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie)*, Košice, 2004, str. 709-728.

a pôsobilo viac ako 100 (sto) baziliánov... (napr. aj v Uhoľskom monastyre žilo v 17. st. dokonca až vyše 330 mníchov...)!² a v cyrilometo-dejských časoch v monastyrskej *lavre* ešte viac (porov. str. 16). Preto sa v maďarčine zachovalo pre Krásnobrodský monastyr to majestátne označenie «**Nagymonostor**». «Nagymonostor» sa od obyčajných «monastyrov» líšil asi tak, ako sa líšili «velehrady» od obyčajných «hradov».

V tomto svetlom období dejín baziliánskeho monastyra v Krásnom Brode bol hlavný predstavený tohto monastyra zároveň aj doživotne voleným archimandritom, ktorý mal súčasne episkopskú hodnosť a juridicky spravoval gréckokatolíkov v hornom Zemplíne a možno i v celej Zemplínskej župe.

Pokus o Krásnobrodskú "úniu" – svedectvo o mimoriadnosti

Výnimočnosť postavenia Krásnobrodského baziliánskeho monastyra (okr. Medzilaborce) na území bývalej Zemplínskej župy podčiarkuje i prvý neúspešný pokus Drugethovcov o «*posilnenie*» únie v r. **1614** (pozri v 5. kapitole), **ktorý sa uskutočnil práve v tomto mimoriadnom monastyre...** Prečo "úniu" neišli podpisovať do Prešova, do Košíc, alebo do Humenného? Krásny Brod mal k tomu aj historickú predurčenosť: bol episkopským, teda soborným monastyrom..., a to všetci doboví aktéri veľmi dobre vedeli.

Krásnobrodská eparchia pohľtená Mukačevskou eparchiou

Koncom 16., alebo začiatkom 17. st., bola takmer tisícročná funkcia gréckokatolíckeho archimandritu-episkopa sídliaceho v Krásnobrodskom «Nagymonostor-e» pod politickým tlakom egerského latinského biskupa a Drugethovcov administratívnym aktom oficiálne zrušená a územie pôvodnej Krásnobrodskej eparchie bolo definitívne včlenené pod jurisdikciu Mukačevskej gréckokatolíckej eparchie, a tá pod jurisdikciu latinskej Egerskej diecézy. Dokazujú to ešte v **17. st.** bežne užívané tituly mukačevských episkopov:

■ Napríklad baziliánsky archimandrit-vladyka Mukačevského monastyra **Partenij P. Petrovič, OSBM** (1651-1665), sa ešte v r. 1657 tituloval ako: «*Dei gratia episcopus Munkacsiensis, Krasznobrodensis, Scepusiensis et omnium ditionum SS. C. R. Maiestatis orthodoxae s. cath. et apost. orientalis Ecclesiae*». ³ Z vyššie uvedeného titulu je zrejme, že episkopstvá na Spiši a v Krásnom Brode boli kedysi na rovnakej úrovni ako episkopstvo v Mukačeve. Z poradia titulov sa dá predpokladať, že mukačevský vladyka prevzal jurisdikciu najprv nad starodávnym gréckokatolíckym Spišským episkopstvom, potom nad Krásnobrodským..., pretože hneď za meno si dával obyčajne tie župy-komitáty, ktoré získal “do léna” najnovšie, a ktoré preto boli najviac ohrozené, že ich môže stratiť, kým v pamäti miestnych veriacich nevyznil fakt, že kedysi mali svojho vlastného-miestneho episkopa.

■ V liste levočským mešťanom 2. augusta r. 1661 sa episkop **Partenij Petrovič, OSBM**, podpísal: «*Episcopus Mukaczowsky y Krasnobrodsky y wsei zemli uhorskoj*». ⁴

■ Podobne baziliánsky gréckokatolícky episkop **Josif Vološinovskij** (1667-1675) v dokumente z 1. februára 1674 napísal: «*Иъ сифъ Стерновы Волошиновскій Милостію Божією православный Епископъ Мѣнкачевскій, Красновродскій, Маковецкій, Марамороскій, Спискій и всеа земли оугорскіа, ѿ Его пасности Цесарской наданный*». ⁵ V dokumente zo dňa 14. septembra 1674 používa titul: «*Josif s Ternovi Vološinovskij milostiju božieju pravoslavnyj epp Mukačevskij, Krasnobrodskij, Spišskij, Makovickij⁶ i vseja zemli Uhorskija ot jeho cisarskoj svitlosti nadanij*». ⁷ Posledná fráza: «... i vseja zemli Uhorskija ot jeho cisarskoj svitlosti nadanij» ukazuje, že archimandrit Mukačevského monastyra bol už v r. 1674 obzvlášť preferovaný zo strany cisára pred ostatnými archimandritami-vladykami...

Detail antiminsy mukáčevského episkopa Vasilija Tarasoviča (+1651) z prvej polovice 17. st. Antimins je plátno, na ktorom je vytlačený Isus Kristus, meno episkopa s jeho osobným podpisom a predovšetkým všíte ostatky (relikvie) sv. mučeníka. Na antiminsu sa slúžia Služby Božie a vždy je uložený na prestole v cirkvi.

■ Tiež v hramote mukačevského gréckokatolíckeho episkopa **Metodija Rakoveckého, OSBM** (1687-1690), z roku **1690** čítame: «*Методіѣ Раковецкій – епископъ святаго апостолъскаго Θрону, Мукачевскій, Мараморискій, Маковицкій, Бережанскій, Краснобродскій, Комарницкій, Шарискій, Спискій и всея горнѣя и долнѣя землѣ Угорскія*». ⁸

■ Latinským kardinálom **Koloničom** (1631-1707) na mukačevský prestol dosadený episkop **Josif Roga de Camellis, OSBM** (1689-1706), si uvádza roku **1690** v Szatmári titul: «*revmo. d. Joanne Josepho de Camillis eppo Sebastensi, Munkács, nec non Marmar., Krasnobrod., Makovicz., Scepus., Komaranensi etc. vicario aptolico populorum r. gr. in tota Ungaria...*». ⁹

Je pozoruhodné, že niektorí mukačevskí gréckokatolícki vladykovia užívali počas 17. st. ako svoj aj «*maramorošský*» titul, a to i napriek tomu, že Maramorošská župa mala ešte do r. 1733 svojho vlastného, baziliánmi voleného monastyrského episkopa. ¹⁰ Naznačuje to, že keď tento paradox ohľadom Maramorošskej monastyrskej eparchie bol možný na konci 17., či dokonca ešte i začiatkom 18. st. – nie je vôbec nemožné, žeby ešte v polovici 17. st. nemohol podobne existovať monastyrský episkop i napr. v Krásnom Brode (Zemplínska župa), Šariši (Šarišská župa), Komárne (Komárnanská župa), v Beregu (Berežská župa), v Zborove na Makovici či na Spiši (Spišská župa), či dokonca aj inde, a to nezávisle od cisárom i egerským latinským biskupom preferovaného a kontrolovaného mukačevského episkopa. Ak tam však nejaký taký archimandrit-episkop bol, pravdepodobne sa jednalo už o takého, ktorý bol “nelegálny” (ilegálny), teda nepodporovaný cisárom ani miestnou šľachtou..., a preto aj ignorovaný v dobových cisárskych, egerských i pápežských dokumentoch.

Kumulácia titulov za menom nikdy neslúžila iba na okrasu, ale bola vyjadrením pretenzií na vymenované územia

Kumulácia titulov nikdy neslúžila len na okrasu, ako by sa to

*Mukačevský episkop gróf **Josif Roga de Camellis** (1689-1706) si tiež veľavýznamne za menom písal titul: «... **Krásnobrodský**...»*

niekomu zdalo v súčasnosti, ale bola ňou vyjadrená alebo skutočná, alebo ešte len chcená pravda, že dávne monastyrské episkopské sídla na Spiši, Krásnom Brode, Komárne, Makovici, Beregu či Maramoroši sú vakantné-neobsadené a práva tamojších monastyrských episkopov-archimandritov vlastní archimandrit-vladyka Mukačevského soborného baziliánskeho monastyra. Máme nevyvrátiteľné dôkazy, že v r. 1690 gréckokatolícki archimandriti-episkopi sídlili nielen v Mukačeve, ale i v Komárne a v Maramoroši, v polovici 17. storočia v Krásnom Brode a na prelome 12.-13. storočia dokonca i na Spišskej Kapitule (Sobore) na Spiši!

Dôležitý význam titulov za menom uhorských kráľov či cisárov

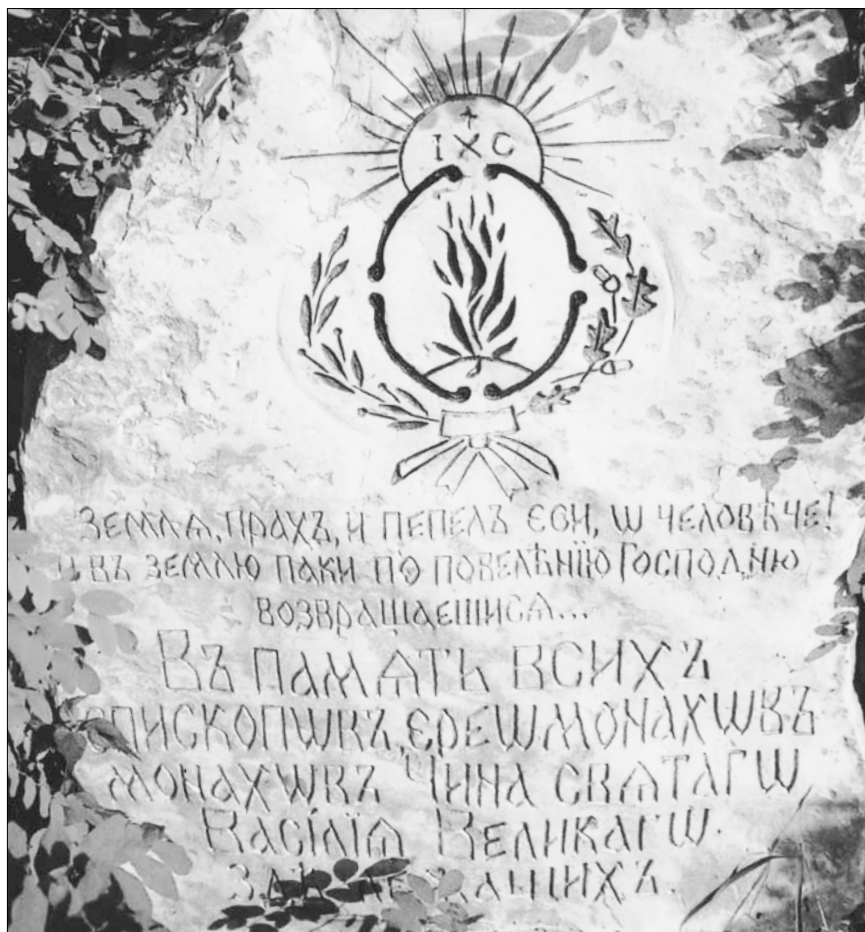
Tituly za menom svetských kráľov vtedajšej doby mali rovnaký zmysel ako i všetky hore uvedené tituly za menom mukačevských gréckokatolíckych episkopov.

Keď cisár alebo iný monarcha obsadil nejaké územia a pripojil ich k svojmu kráľovstvu, mená týchto území si veľavýznamne zapisoval za svoje meno. Nezáležalo na tom, akým spôsobom získal dané územia: či ich dostal do léna sobášom, alebo si ho obyvatelia sami vybrali za svojho kráľa, alebo územie obsadil vojenskou expanziou... , titul daného kráľovstva si pripísal za svoje meno a takto neustále, keď sa slávnostne podpisoval, podčiarkoval tú skutočnosť, že dané kráľovstvo či teritórium je už obsadené, nie je vakantné, a preto si ho nikto nemôže nárokovať, či privlastniť.

Niektoré z nespočetných dobových príkladov:

◆ Cisár Ferdinand I. (1558-1564) v liste zo 16. septembra r. **1563** si píše tieto tituly: *«My Ferdinand z boží milosti volený Římský císař po všechny časy rozmnožitel říše, a Uherský a Český, Dalmatský, Charvatský etc. král, infant v Hispanii, arcikníže Rakouské, markrabě Moravský, Lucenburské a Slezské kníže a Lužický markrabě: oznamujem tímto listem všem...»*.¹¹

◆ Cisár Karol VI. (1711-1740) 22. augusta r. **1732** si písal tieto

Pamätný nápis v cyrilometodejskej staroslovančine na 160 cm vysokom kameni dodnes pripomína všetkým návštevníkom Krásnobrodu mnohých pochovaných archimandritov-episkopov, jeromonachov a monachov baziliánov, ktorí očakávajú vzkriesenie na konci sveta na teritóriu starodávneho monast'ra... Staroslovan'ský text vyrytý na kameni: «ЗЕМЛА, ПРАХЪ, И ПЕПЕЛЪ ЕСИ, Ш ЧЕЛОВѢЧЕ! И ВЪ ЗЕМЛЮ ПАКИ ПО ПОВЕЛѢНІЮ ГОСПОДНЮ ВОЗВРАЩАЕШИСА... ВЪ ПАМАТЬ ВСИХЪ ЕПИСКОПЪ, ЕРЕШ МОНАХЪВЪ, МОНАХЪВЪ ЧИНА СВАТАГЪ ВАСІЛІА ВЕЛИКАГЪ ЗАКЪ ЛЕЖАЩИХЪ» – v preklade: Zem, prach a popol si, ó, človeče! a do zeme sa opäť, na príkaz Hospoda vraciaš... Na pamiatku všetkých episkopov, jeromnichov, mníchov Rádu sv. Bazila Velkého tu ležiacich (pochovaných); Ó Krásnobrodskom monast'ry na začiatku 21. st. sa hovorí, že je to «rusínsky Devín», lebo pre Rusínov znamená presne to, čo pre Slovákov Devín pri Bratislave. Nie nadarmo je Krásny Brod aj synonymom Červeného Ríma (pozri str. 9).

tituly, kráľovstvá, ktorých bol kráľom: «*My, Karol VI., z Božej milosti vybraný rímsky cisár a kráľ Nemecka, Španielska, Uhorska, Česka, Dalmácie, Chorvátska, Slavónie atď. arcidux Rakúska, dux Burgundska, Brabantska, Styrie, Karintie, Karniolie; markíz Moravy; gróf Habsburgského Tyrolu, Porície atď... Dávame na vedomie...*» — v latinčine: «*Nos Carolus VI. Dei Gratia Electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hispaniarum, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniaeque etc. Archi Dux Austriae; Dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae; Marchio Moraviae; Comes Habsburgi Tyrolis, et Poritiae etc... Damus pro Memoria...*».¹²

Zníženie počtu titulov za menom v 18. st. a ich postupný zánik

V 18. st. tituly za svojim menom mukačevskí episkopi prestali zapisovať, lebo tieto upadli do zabudnutia a už nehrozilo reálne nebezpečenstvo ich odtrhnutia sa od Mukačeva. Poctivo zapisovali už len meno Maramorošského monastyrského episkopstva, pretože toto pod ochranou Rákoczyovcov malo ešte stále svojho archimandritu-episkopa so sídlom v Uhlánskom sobornom baziliánskom monastyre dokonca až do roku 1733! Koncom 18. st. si prestali za menom písať i titul Maramorošskej eparchie a za menom si už zapisovali len vlastnú «velkú» (na úkor iných gréckokatolíckych eparchií zväčšenú) Mukačevskú gréckokatolícku eparchiu.

Obnovenie episkopského sídla v Krásnobrodskom monastyre (1651-1664)

Dokumentačne doloženým faktom je, že v r. 1652, a pravdepodobne už aj skôr, tj. od r. 1651 v Krásnobrodskom sobornom monastyre sídlil gréckokatolícky episkop **Partenij Peter Petrovič, OSBM**(1651-1665).¹³ Sídlil v Krásnobrodskom sobornom monastyre v rokoch 1651-1664. To preto, lebo ako gréckokatolík lojálny k egerskému latinskému biskupovi mal podporu len u rímskokatolíckych humenských Druge-

thovcov, nie však u protestantských Rákoczyovcov, ktorí vládli nad Mukačevom. Preto až do smrti Juraja II. Rákoczyho (+1660) nemohol ani pomyslieť, žeby obsadil svoje sídlo v Mukačevskom sobornom monastyre na Černečej Hore.

Gréckokatolícky episkop Partenij P. Petrovič z Krásnobrodu riadil gréckokatolíkov žijúcich na Humenskom panstve až do roku 1664. Pápežom **Alexandrom VII.** (1655-1667) bol síce potvrdený na Mukačevský prestol už v roku 1655 (teda mal právo sídlieť v baziliánskom monastyre na Černečej Hore pri Mukačeve), svoje sídlo v Mukačeve však mohol prakticky zaujať len rok pred svojou smrťou, t.j. až v roku 1664, keď mu to dovolila miestna šľachtičná – vdova po Rákoczyovi, grófka **Sofia Báthory** (1660-1680), ktorá po mužovej smrti prestúpila z protestantizmu na katolícku vieru.

Grófka Sofia Báthory (+1680) – dobroditeľka gréckokatolíkov (pozri dokument na str. 84)

Rok 1821 – prvý prešovský episkop vysvätený v Krásnobrodskom monastyre

Po nejakom čase sa prišlo nato, že **Mukačevská gréckokatolícka eparchia** i napriek neustálemu prechodu mnohých jej farností na latinský obrad, je ešte stále príliš veľká, a preto bola z nej v pojozefínskych časoch tolerancie v r.

1815 (1818) vyčlenená "nová"

Prešovská gréckokatolícka eparchia. Neskôr z nej boli vyčlenené-obnovené ďalšie gréckokatolícke eparchie: v r. 1912 **Hajdudorog**, v r. 1930 **Baia-Mare**, v r. 1997 **Košice** a v r. 2008 **Bratislava**.

Vladyka **Gregor Tarkovič**,
dobový portrét nachádzajú-
ci sa dnes v rezidencii
Prešovského archi-
episkopstva.

Pozoruhodný je i historický fakt, že po administratívnom osamostatnení Prešovskej gréckokatolíckej eparchie (v r. 1815 rakúskym cisárom, čo bolo v r. 1818 potvrdené rímskym pápežom) si jej prvý episkop Hrihorij Tarkovič výlučne žeral byť vysvätený na episkopa práve v Krásnobrodskom monastyre. Jeho konsekrácia sa uskutočnila **17. júna 1821** rukami hlavného svätiteľa – mukačevského episkopa Kyr Alexija Povčija práve v monastyrskej cirkvi *Sošestvija Sv. Ducha* v Krásnom Brode. Teda prešovský gréckokatolícky episkop Kyr **Hrihorij Tarkovič** nebol vysvätený na episkopa v súčasnej katedrále v Prešove, ale v monastyrskej cirkvi v Krásnom Brode! V ten istý deň poobede sa **Tarkovič** so sprievodom

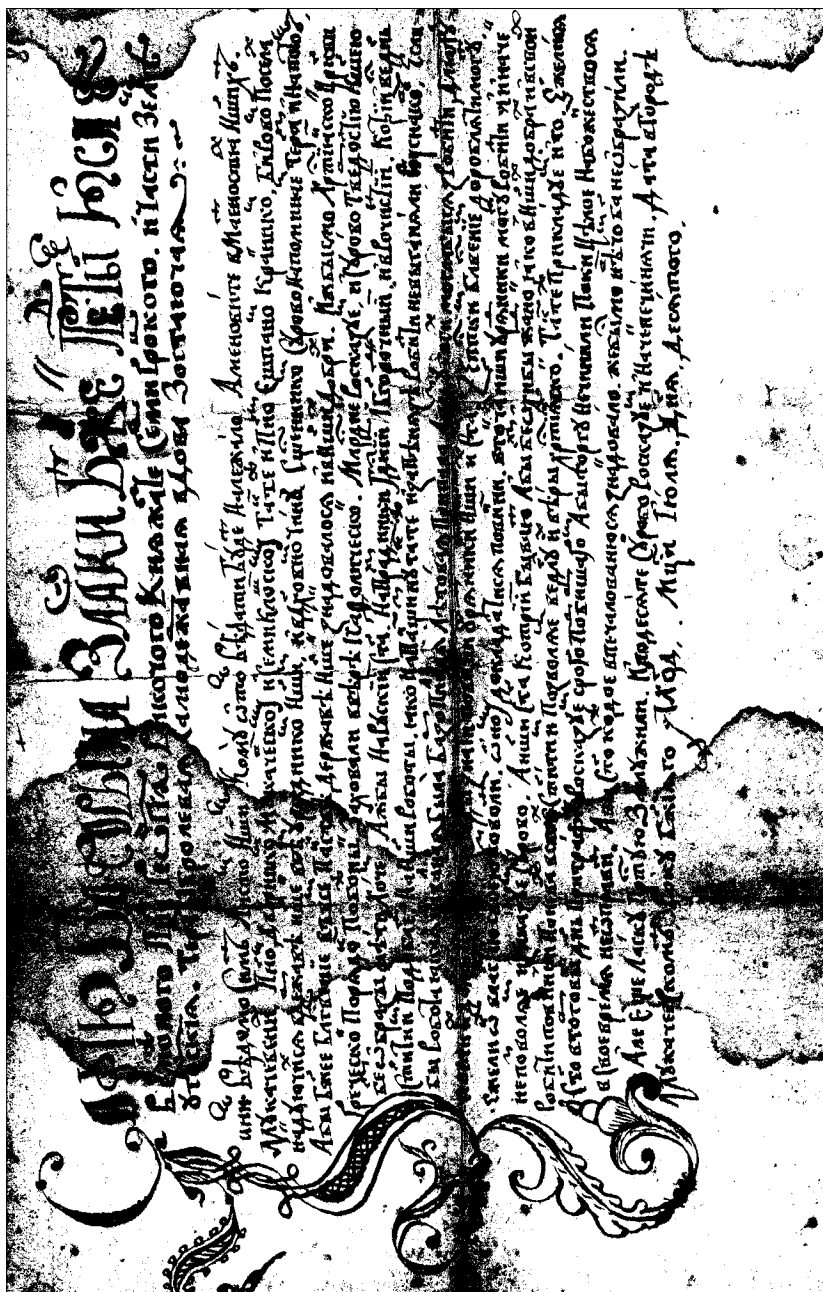
slávnostne premiestnil z Krásneho Brodu do Prešova, kde bol intronizovaný, a tak sa kánonicky ujal moci v eparchii.¹⁴

Odvtedy prešovský episkop stále sídli v Prešove. — Ako keby prvý prešovský gréckokatolícky episkop **Hrihorij Tarkovič** (1818-1841), chcel podčiarknuť, že je pokračovateľom tých gréckokatolíckych vladykov-archimandritov, ktorí ešte v 16. či dokonca i v polovici 17. st. sídlili v sobornom Krásnobrodskom Nagymonostore...

---

¹ Porov. *Eperjesi lapok*, Prešov, č. 26 (1909) str. 1-2; Г. КИНАХ, «Посищенне марамороських монастирів 1749 р.», *Analecta OSBM*, Žovkva, II/1-2 (1926) str. 105.

² V Uhoľskom (Uhl'anskom) baziliánskom monastyre žilo **koncom 17. st.** až **330 mníchov** (a pritom nebol titulovaný *Nagymonostorom*)! Uhoľský baziliánsky monastyr sa rozprestieral na najvýchodnejšom cípe bývalej predvojnovnej Československej republiky v Maramorošskej župe. Kolko mníchov žilo v Uhoľskom baziliánskom monastyre v priebehu dejín nevieme, ale **na konci 17. st.**, ako udáva dokument napísaný tesne po r. 1684, ich tam žilo 330 (!), čo je naozaj úctyhodný počet!

Mukačevská gréška Sofia Báthory (+1680) vystavila 10. júla roku 1674 túto rusínsky cyrilikou písanú ochrannú hramotu v ktorej šľachticom zakazuje na svojom panstve vyhnať grékokatolíckych Rusínov na panské počas cirkevných sviatkov. Hramota bola publikovaná, a to aj vo svojom oveľa čitateľnejšom prepise v Krásnobrodský zborník, Prešov, 1-2/III (1998) 218-221.

Chovali viac ako tisíc oviec..., tým sa živil... Zmienka o mimoriadne vysokom počte oviec je dôkazom, že číslo 330 nie je nejakou chybou opisovača... Obidva čísla sú vysoké. Jedno číslo potvrdzuje realnosť druhého čísla. Niektorí tvrdia, že na historickom Podkarpatsku nikdy neboli podobné obrovské monastiry-lavry, ako napr. v Sýrii, či vo Svätej zemi... Existencia 330 mníchov-baziliánov v Uhoľskom baziliánskom sobornom monastyre **koncom 17. st.** vyvracia tento nesprávny názor. Starý rukopis z konca 17. st. znie doslovne takto: «Пишетъ же индѣ, како въ Ѣгорской земли въ державѣ Пана Рѣскаго, има ема ѡ лавалѣ, въ волости Мармариши ѡ мѣста Сигота въ горахъ полонинныхъ, на рекѣ Ѣслѣ, межъ тѣхъ волшихъ рѣкъ и горъ стоитъ монастырь, зовомый Зановъ, а въ немъ церковь на Вознесение Господне, а вратей въ немъ тѣл (330). А пашна ѡ нихъ лѣшала, сѣютъ просо на кашѣ, потомѣ что ѡ нихъ поль нѣтъ, живдтъ въ горахъ, а держатъ ѡ себѣ овецъ по 1000 и боле, тѣмъ питаются, адаютъ отъ нихъ сыры и млеко, да въ томже Монастырѣ есть кладь а въ немъ вода сладка...». Zápis uverejnil A. Petruševič r. 1856 v *Церковной Газетѣ* v Budíne (na str. 95) v článku «Извѣстие о древнемъ монастырѣ, Вознесения Господна, званомъ Зановъ, находящемся нѣкогда въ Мараморошской области въ Венгрии близъ города Сигота (Szigeth)», (J.V. Timkovič, *Letopis Bukovského monastyra (Bukovej Hory) a historické zmienky o iných baziliánskych monastyroch na východnom Slovensku*, Prešov, 2004, str. 57; porov. tiež Vladimirus de juxta Hornad [J.V. Timkovič], *Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie)*, Košice, 2004, str. 796; porov. A. Кралицкій, «Списокъ монастырей чина святаго Василія Великаго существовавшихъ иногда въ Марамороши (въ Угорщинѣ) и истертыхъ императоромъ Иосифомъ II. 1788. г. - Примѣчаніе», *Науковій Сборникъ издаваемый Лит. Обществомъ Галицко-русской Матицы*, Львовъ, 1865, стр. 53. Kompletný rukopis z konca 17. st. (po r. 1684) a pochádzajúci zo S.-Peterburgu a opisujúci Uhoľský baziliánsky monastyr uverejnil A. Petrov: A. Петровъ, «Старая вѣра» и Унія въ XVII-XVIII вв., II, С.-Петербургъ, 1906, стр. 86-87).

³ Napr. v dokumente vydanom v Rovnom 28. februára 1657, (A. Hodinka, *A Munkácsi Gör. Szert. Püspökség Okmánytára*, I köt. 1458-1715, Ungvár, 1911, str. 183; pozri tiež: M. Lacko, *Unio Užhorodensis Ruthenorum carpaticorum cum Ecclesia catholica*, Roma, 1965, str. 18).

⁴ M. Lacko, *Unio Užhorodensis Ruthenorum Carpaticorum cum Ecclesia Catholica*, Roma, 1955, str. 256.

⁵ I. Дулишковичъ, *Историческія черты Угро-Русскихъ*, II, Унгваръ, 1875, str. 123; tiež A. Hodinka, *A Munkácsi Gör. Szert. Püspökség Okmánytára*, I köt. 1458-1715, Ungvár, 1911, str. 246-247; porov. tiež A.G. Welykyj, *Litterae episcoporum historiam Ucrainae illustrantes*, III (1665-1690), Romae, 1974, str. 167.

⁶ Existenciu pôvodne samostatného makovického gréckokatolíckeho episkopa spomína vo svojej štúdií aj Živný: *Dějiny slovanské církve – Svátek sv. velikomučen-níka Dimitrija*, Praha, 1887, str. 9; Sídlil pravdepodobne v Zborove pod Makovic-kým hradom (dnes okres Bardejov).

⁷ Hodinka uverejnil tento dokument v prepise latinkou, lebo nemohol publiko-vať v azbuke, porov. A. Hodinka, *A Munkácsi Gör. Szert. Püspökség Okmánytára*, I köt. 1458-1715, Ungvár, 1911, str. 247-248.

⁸ А. Петровъ, „Старая вѣра” и Унія въ XVII-XVIII вв., II, С.-Петербургъ, 1906, стр. 28.

⁹ A. Hodinka, *A Munkácsi Gör. Szert. Püspökség Okmánytára*, I köt. 1458-1715, Ungvár, 1911, str. 300.

¹⁰ Porov. A. Baran, *Eparchia Maramorošiensis eiusque unio*, Romae, 1962.

¹¹ F.V. Sasinek, *Archiv starých česko-slovenských listín, písemností a dejejis-ných pôvodín pre dejepis a literatúru Slovákov*, I, Turč. Sv. Martin, 1872, str. 140.

¹² M. Lutskaý, «Historia Carpato-Ruthenorum, III», *Науковий збірник Музею української культури у Свиднику*, 16, Prešov, 1990, str. 218.

¹³ Porov. dokument: «Nové informácie viedenského nuncia, získané pravdepodobne od egerského biskupa ohľadne osoby episkopa Partenia... z konca roka 1652» uverejnený v A. Baran, «Documenta inedita de confirmatione Parthenii Petrovyč episcopi mukačoviensis», *Analecta OSBM*, Roma, III (IX)/3-4 (1960) str. 444.

¹⁴ O posviacke vladyku H. Tarkoviča pozri: А. Пекар, *Нариси Історії Церкви Закарпаття*, I, Roma, 1967, str. 91.

*Rytieri v brnení,
14.-15. storočie*

4. Druhé zničenie – spálenie Monastyra v roku 1603 a jeho opätovné znovuvybudovanie

V roku 1603 gróf protestantského vyznania, Valentín I. Drugeth de Homonna (nad Humenským panstvom vládol v rokoch 1588-1605), nadžupan Zemplínskej stolice, dal tento monastyr spáliť...

Odkiaľ pochádzali Drugethovia? Rozličné tvary ich mena...

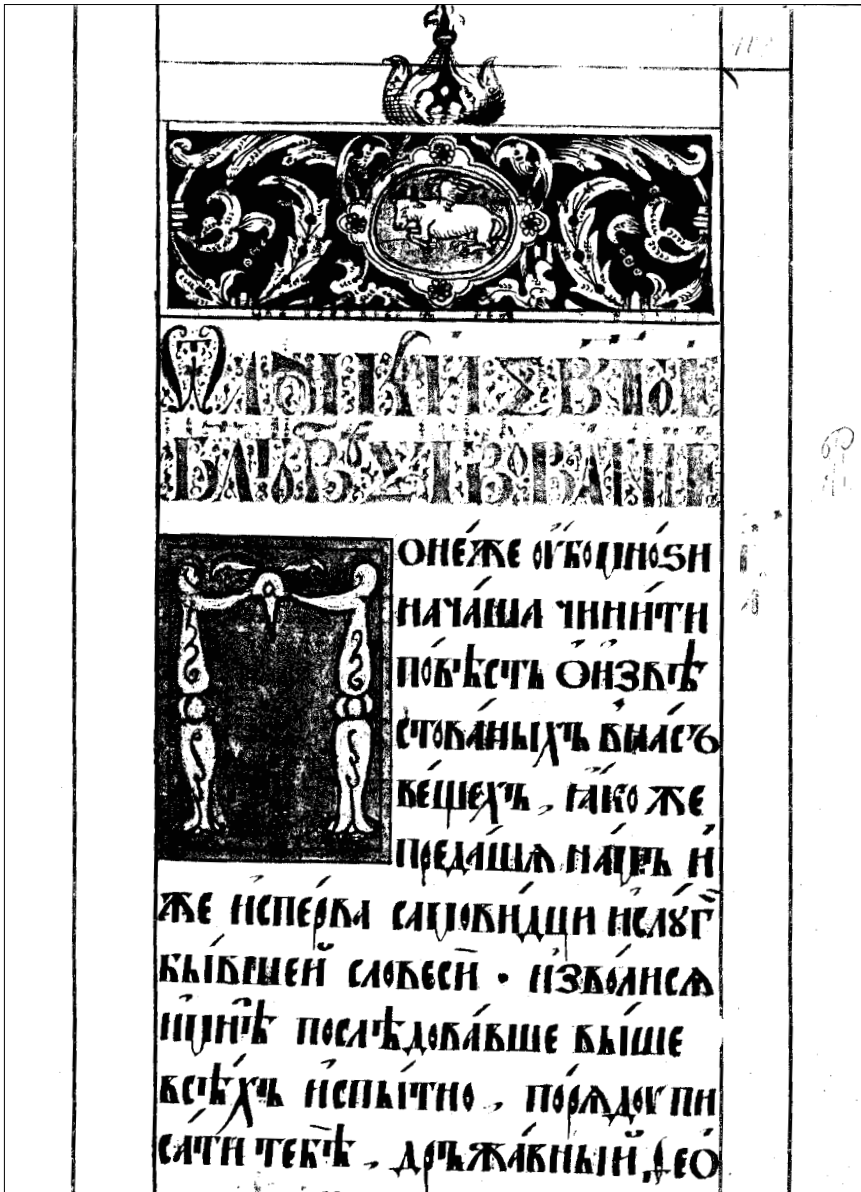
Rodina Drugethoviev bola taliansko-francúzskeho pôvodu. Prišla z Talianska do Uhorského kráľovstva spolu s kráľom **Karolom Róbertom z Anjou**. Prvým z rodu Drugethoviev v Uhorsku bol **Filip I. Drugeth** (1322-1327), ktorý prijal od kráľa obrovské panstvo, neskôr rozdelené medzi jeho synovcov na majetky Humenské a Užhorodské. V 17. st. bola táto rodina vo veľkom rozkvetu, pretože získala aj panstvá Vranova a Trebišova, a tak sa mohla politickým vplyvom vyrovnáť dokonca i rodine Rákoczyovcov.¹ V priebehu dejín si Drugethovia písali meno rozlične: «**Drugeth, Durget, Drugetus, Drugetus, Drudettus, Druetto, Druetti, Druet, Druetus, Druettus, Drugo, Druga**».² Boli s Humenným tak úzko spätí, že si od určitého času začali k svojmu menu pripisovať aj poznámku «de Homonna» – z *Humenného*.³

Rodinný erb Drugethoviev. Jeho najcharakteristickejšou časťou je sedem drozdov a pracky z opaskov...

Valentín I. Drugeth de Homonna (1577-1609)

Gróf **Valentín** (po maďarsky **Bálint**) **Drugeth de Homonna** (1577-1609), ktorý v r. **1603** **Krásnobrodský monastyr najprv vypálil a potom ho dal znovu vybudovať**, bol synom Štefana V. Drugetha (+1599) a Eufrozínie, rod. Törökovej a mal veľmi krátky

Umelecké dielo: prvá strana z Evanjelia od Lukáša – cyrilikou ručne písaného staroslovanského Evanjeliára pravdepodobne zo 16. storočia, ktorý pochádza z pisateľskej dielne Krásnobrodského baziliánskeho monastýra...

život, ale zároveň skvelú politickú kariéru.

Už ako 23-ročný sa v r. 1600 stal zemplínskym županom. Niekedy po tomto roku sa stal županom i Maramorošskej župy. Ako jeden z prvých grófov sa pridal k Bočkajovmu protihabsburgskému povstaniu. 17. apríla 1605 Štefan Bočkaj bol zvolený za panovníka a **Valentín Drugeth** spolu s **Jurajom Sečianskym** sa stali hlavnými veliteľmi povstaleckých vojsk. Drugeth vojensky pôsobil najmä na území dnešného Slovenska. Dobil mimo iných miest i významné Nové Zámky. Dokonca i po uzavretí mieru, ešte v r. 1607 podnecoval hajdúchov do boja proti cisárovi. Napokon sa s cisárom zmieril. V r. 1608 dopomohol **kráľovi Matejovi II.** (1608-1619) na uhorský trón. Ako odmenu za pomoc ho tento v tom istom roku ustanovil krajiným sudcom. Podľa súčasníkov zomrel predčasne a nečakane už ako 32-ročný v r. **1609** na svojom Užhorodskom hrade, kde ho otrávil nepriateľia pravdepodobne z "katoľického" cisárskeho tábora.⁴

Valentín I. Drugeth de Homonna (+1609) bol najprv na svojich majetkoch veľkým nepriateľom byzantského obradu. Potom, čo bol zázračne uzdravený Krásnobrodskou Bohorodicou, až do svojej smrti veľmi podporoval všade na svojich panstvách grécky obrad...

Rok 1603 – splašili sa mu kone a preto vypálil Monastyr

V predvečer sviatku *Sošestvija Svjataho Duchu* (Zoslania Svätého Ducha) – na odpuste na *Rusala* v r. 1603 vyššie spomínaný, vtedy ešte len 26-ročný mladík-magnát Valentín I. Drugeth de Homonna náhodne prechádzal na svojom koči okolo Krásnobrodského baziliánskeho monastyra. Bolo to akurát v čase, keď k Monastyru smerovali procesie ľudí z jednotlivých dedín, kráčajúce rezkým krokom a spievajúce náboženské piesne. Obchádzajúc jednu z týchto procesí sa Drugethove kone splašili, koč sa prevrátil a on si pri tom nešťastne zlomil ruku. Vtedy sa strašne rozzúril a rozkázal svojim hajdúchom podpáliť cerkov i monastyr. Títo rozkaz svojho nemilosrdného

ho pána okamžite vyplnili...

Drevená monastyrská cerkov i monastyr zaplápolali jazykmi nenásytného ohňa, ktorý požíрал všetko: na dreve maľované ikony, rukou písané starodávne knihy a zvitky, darovacie listiny z čias rusínskeho kniežata Teodora (Fedora) Koriatoviča...⁵

Rok 1603 – Krásnobrodská ikona Bohorodici plakala

Mnísi (baziliáni) si stihli zachrániť iba svoje holé životy. Zázračne sa však zachovala ikona presvätej Bohorodičky. Našla sa po niekoľkých mesiacoch, a to vôbec nepoškodená od ohňa. Visela medzi konármi stromov pri studničke vody. Bolo to vo vzdialenosti 315 *sjažneť* (teda asi 450 metrov) od pôvodnej cerkvi. Ikonu objavili pastieri oviec, ktorých na toto miesto prilákalo nezvyčajné svetlo. Ako tvrdí miestne podanie, **ikona Krásnobrodskej Bohorodici plakala**, a to až dotedy, kým sa Valentín I. Drugeth nepokajal a nepostavil novú cerkov.

Terleckyj píše o slzení Krásnobrodskej ikony doslovne toto:

«Увѣдомленные о томъ чудесномъ обрѣтеніи духовенство и народъ сошедшиися многочисленно, перенесли торжественно, съ крестнымъ походомъ, святую икону на мѣсто погорѣвшого монастыря и тамъ поставили ю подъ временнымъ осѣненіемъ, гдѣ она и оставалась проливающи, якъ преданіе несеть, слезы, пока не создалась новая церковь. Чудо тое поминаетъ угорскій поеть Самуиль Тимонъ въ слѣдующей епиграммѣ:

In quodam Mareus vates epigrammate scripsit:

Portentum est, quoties coepit imago loqui.

Illius metro belle subjungeris istud:

*Amplius est, quando pieta tabella volat».*⁷

Krásnobrodská Bohorodica zázračne uzdravila grófa

Ako sa vyvíjala udalosť ďalej, pokračuje vo svojom opise bazilián **Terleckyj** takto: Hneď po tejto udalosti nadžupan **Valentín I. Drugeth** vážne ochorel, Krásnobrodská ikona Bohorodici zázračne plakala a Drugethova otvorená zlomenina ruky sa nehojila... Nijaký lekár ho nemohol vyliečiť. Jeho priatelia mu poradili, aby zložil sľub, že opäť vybuduje cerkov a monastyr, ktorý dal v návale hnevu nelútostne spáliť. **Valentín I. Drugeth** súhlasil a sľub slávnostne zložil.

Opäť postavil cerkov i monastyr, načo našiel svoje stratené zdravie a čudotvorná ikona prestala plakať. Tak sa Božou Prozreteľnosťou ten, ktorý Monastyr zničil, stal i jeho znovuobnoviteľom. Hramoty tohto historického znovuzaloženia sa stratili v rušných rokoch na začiatku 18. st., podobne ako i tie prvé (Koriatovičove zo 14. st.). O existencii hramôt však nemožno pochybovať, pretože grófka **Mária Terézia Vandernath**,⁸ vo svojej hramote, ktorú dala Monastyru, sa odvoláva na hramotu vybudovania a obdarenia Monastyra svojimi predkami grófmi **Drugethmi**.⁹

Svedectvo grófkы Terézie Vandernath z r. 1756 o znovuobnovení Monastyra grófom Valentínom I. Drugethom

Časť hramoty Vandernath publikoval Lenčič v slovenskom preklade: «*My, Terézia, grófka svätej rímskej ríše, Vandernátová, rodená grófka Zičiová, dedičná pani Humenného, Vranova, Trebišova atd., že zo starostlivosti a dobre uváženej obzvláštnej túžby a na základe sľubu našich predkov blahej pamäti, najmä slávnej rodiny grófov Drugetovcov, ktorí sa postarali o vybudovanie cerkvi na počesť Panny Márie, patrónky Uhorského kráľovstva a chrámu zasväteného Sv. Duchu v Krásnom Brode a ktorí tu založili monastyr Rádu sv. Bazila Velkého a tak postupne uviedli duchovných tohto rádu (tu potvrdzuje pre baziliánov pozemky, situované medzi Krásnym Brodom a Nižnými a Vyšnými Čabinami, ktoré sa teraz všeobecne nazývajú monastyrskými pozemkami). Na hrade v Humennom, 15. marca 1756*».¹⁰

Za pozornosť stojí, že aj v tomto prípade, keď je absolútne jasné, že **Drugeth** obnovil už dávno predtým existujúci monastyr, hramota jeho príbuznej grófkы (Vandernath) hovorí o "vybudovaní" a "založení" monastyra. To isté sa stalo i predtým v 14. st. s kniežatòm **Fedorom Koriatovičom**, ktorý tiež len obnovil monastyr existujúci od cyrilometodejských čias.

Rok 1606 – svedectvo kniežata Bočkaja o mimoriadnej nábožnosti mladého grófa Valentína I. Drugetha

Valentín I. Drugeth hneď potom, čo **koncom r. 1603** na príhovor Krásnobrodskej Bohorodici vyzdravel, sa totálne zmenil. I keď mal ešte len 27 rokov, začal sa pozerat' na život úplne inými očami. Pravidelne sa modlieval, úprimne navštevoval bohoslužby a podporoval sv. Cirkev. Oficiálne nebol ani rímskokatolíkom, ale "protestantom, ktorý inklinoval k východnému gréckemu obradu". Bol zvláštnym "protestantom", pretože sa modlil k Prečistej Dive Mariji a často navštevoval Krásnobrodský monastýr a kaplnku Pokrova, kde bola uložená čudotvorná ikona.

Štefan Bočkaj (1557-1606), ktorý bol vodcom protihabsburgského povstania, tesne pred svojou smrťou (zomrel v **decembri r. 1606**) v Košiciach navrhol vo svojom testamente svojho najvernejšieho, vtedy

Sedmohradský knieža **Štefan Bočkaj**
(1557-1606)

už 29 ročného vojenského veliteľa **Valentína Drugetha**, aby ho Sedmohradčania zvolili za svoje knieža. Vo svojom testamente Štefan Bočkaj doslovne o Valentínovi Drugethovi píše: *«Ako zrelého mladíka, dobrých mravov, bohobojnej povahy, triezveho života a zo vznešeného rodu v celom Uhorsku oddávna váženého. Za jeho osožné spojenectvo so Sedmohradskom a kvôli jeho trvalej podpore Sedmohradska navrhujeme, aby naša šľachtaná krajina neprijala po nás iného, ako váženého milosti-*

*Žigmund Rákoczy (1544-1608)
bol svokrom Valentína Drugetha*

vého pána **Valentína z Humenného**.
*Nech ho zvolí a uznáva za panovníka».*¹¹

Sedmohradské stavy nakoniec Valentína Drugetha za svoje knieža nezvolili, ale vybrali si jeho svokra **Žigmunda Rákoczyho**. Valentín Drugeth bol dvakrát ženatý, prvá manželka sa volala **Alžbeta Rákoczyová** a druhá **Kristína Horváthová**. V roku 1606 poslal svoju prvú manželku Alžbetu (ešte žila) k jej otcovi, aby neprijal panovnícky trón, ale sa ho zriekol v prospech svojho zata Valentína I. Drugetha. Žigmund Rákoczy (1544-

1608) nevypočul orodovanie svojej dcéry Alžbety a stal sa panovníkom Sedmohradska...¹²

Valentín Drugeth dobrodincom aj Hrušovského baziliánskeho stavropihijského monastyra v Maramorošskej župe

Na tomto mieste je potrebné podčiarknuť, že ten istý Valentín Drugeth po svojom zázračnom vyzdravení na príhovor Krásnobrodskej čudotvornej Bohorodici a po svojom obrátení sa správal veľmi blahosklonne ku príslušníkom gréckeho obradu na celom svojom panstve počas celého zvyšku svojho krátkeho života. Je zachovaná hramota podpísaná **Valentínom Drugethom z 9. marca 1607**, v ktorej blaho-

A handwritten signature in black ink on a white background. The text reads "Valentinus Drugeth de Homonna" in a cursive script. Below the main text, there is a smaller, more stylized signature that appears to be "Hrušovská".

Vlastnoručný dobový podpis grófa Valentína I. Drugetha de Homonna

sklone povoľuje pôsobenie archimandritu-episkopa byzantského obradu v Hruševskom baziliánskom monastýre v Maramorošskej župe.¹³

Baziliáni sa vtedy nevolali baziliánmi

Na tomto mieste je potrebné pripomenúť, že od svojho vzniku až **do polovice 17. storočia** baziliáni na území celej Podkarpatskej Rusi sami seba nenazývali baziliánmi, ale iba jednoducho «mníchmi».¹⁴ Preto sa dnes niektorým historikom tak ľahko privlastňuje tradícia baziliánov. Pripisujú ju iným latinským rádom: keď niekde nájdú zmienku o «mníchoch», automaticky zamienajú tento termín za «benediktínov».¹⁵

Dodnes sa na Krásnobrodských odpustoch Rusalá (Sošestvija Sv. Ducha) každoročne poriadajú procesie s v čele nesenou čudotvornou ikonou Bohorodici. Foto z roku 1996.

Týchto východných mníchov «baziliánmi» začali nazývať rímskokatolíci. Napríklad, keď sa vyjadrovali o mukačevskom episkopovi **Vasilovi Tarasovičovi**, písali: «*Basilius Tarasovicz, Munkacziansis et Maramorisensis ritus graeci episcopus, Ordinis Sti. Basilii, consecratus in presbyterum ab Joanne Gregorovicz antecessore Munkacziansis episcopo, anno 1627...*».¹⁶

Na Západe už vtedy existovalo veľa novších a mladších druhov mníšskych rádo. Museli tieto rády navzájom nejako odlišiť, preto ich volali podľa zakladateľov.

Keď sa pýtali našich mníchov, ako sa volajú, títo im začudovane odpovedali, že jednoducho: «mníchmi», lebo vtedy na Východe existovali iba mnísi žijúci podľa *Pravidiel sv. Bazila Veľkého*. Hneď potom sa ich teda pýtali, podľa akých pravidiel žijú. Keď títo odpovedali, že podľa *Pravidiel sv. otca Bazila Veľkého*, začali ich nazývať «baziliánmi». Takto sa to po prvýkrát stalo s baziliánmi gréckeho pôvodu v Taliansku v **11. st.** a toto meno potom už o to ľahšie «prischlo» i baziliánom v Uhorsku.

Až mukačevský episkop **Partenij Peter Petrovič** (1651-1665) bol prvým baziliánom, ktorý sa začal i sám podpisovať *Ordinis S. Basilii M.* To dokazuje, že asi od polovice 17. st. i baziliáni, ktorí sa predtým volali jednoducho «mníchmi», začali sami seba nazývať «baziliánmi».

---

¹ Porov. M. Lacko, *Unio Užhorodiensis Ruthenorum Carpatiorum cum Ecclesia Catholica*, Rím, 1955, str. 8.

² Porov. Š. Lenčič, *Šľachtický rod Drugetovcov z Humenného*, Humenné, 2003, str. 11-12; Zaujímavé je, že dodnes v Krásnom Brode žijú mnohí ľudia majúci priezvisko «**Druga**». Je ich až tak veľa, že si musia dávať prídavná- prezývky, aby sa rozlíšili. Napr. **od r. 1993** až dodnes je cerkovníkom gr. kat. cirkvi v obci Krásny Brod **Ivan Druga** (1929), ktorý má prezývku «Belgioš», lebo za mladých čias tri roky prežil v Belgicku... Iný **Vasil' Druga** (1925-2003, s prezývkou «Grib») bol koncom 20. st. cerkovníkom v kaplnke Pokrova na Manastyri v tom istom Krásnom Brode... Na otázku, či títo majú niečo spoločné so šľachticmi **Drugethovcami**, s jemným úsmevom na tvári nevedeli odpovedať a mykali plecami...

³ Osada «Humenné» vznikla pri baziliánskom monastyre, na čele ktorého stál ihumen (porov. staroslovanské «**и́гѣмѡнѣ**», gr. «**ἡγέμων**») *ihumen, vládca, vládár*,

doživotný predstavený monastyra, porov. stsl. text Mt 27,2.11.21.31). Baziliánske monastyry (pustovne) sa zakladali obyčajne na pustých miestach v horách a nepreniknuteľných lesoch. Baziliáni museli divoké prostredie skultúmiť, stromy vyrúbať a vybudovať prístupovú cestu. V blízkosti monastyra sa následne usídľovali i iní usadlíci prichádzajúci po v húštinách prerúbanej ceste. Tak vzniklo aj «Humenné», ktoré sa pôvodne volalo «Ihumenné», (podrobnejšie pozri J.V. Timkovič, *Letopis Bukovského monastyra (Bukovej Hory) a historické zmienky o iných baziliánskych monastyroch na východnom Slovensku*, Prešov, 2004, str. 208); Keď do Humenného nastúpili Drugethovia, baziliánov z Humenného vyhнали a ich gréckokatolícky monastyr odovzdali latinským františkánom, (porov. Н.А. Бескид, «Краснобродськы ярмаркы», *Календарь Тамра банкы*, Пряшов, 1932 в Г. Бескид, *Николай Бескид на благо Русинів*, Ужгород, 2005, str. 87).

⁴ Porov. Vladimirus de juxta Hornad [J.V. Timkovič], *Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie)*, Košice, 2004, str. 822.

⁵ Porov. В. Терлецкій, «Описание Монастыря Краснобродского», *Литературный Сборник Галицко-русской Матицы - год 1870*, Lvov, 1870, str. 26.

⁶ Aká to bola vzdialenosť? – И.И. Срезневский, *Словарь древнерусского языка*, Reprintnoje izdanie (SPeterburg, 1912), Tom tretij, Časť I, Moskva, 1989, stf. 244 a 908 – hovorí: «**сажень**» je vzdialenosťou rozťahaných oboch rúk.

⁷ В. Терлецкій, «Описание Монастыря Краснобродского», *Литературный Сборник Галицко-русской Матицы - год 1870*, Lvov, 1870, str. 26.

⁸ «Terézia Van Demáth» – po maďarsky, (pozri V. Dudás, L. Legeza, *Baziliták*, Budapešť, 1993, str. 220).

⁹ «Между тѣмъ надзупанъ **Валентинъ Другетъ** тяжкимъ разболѣлся недугомъ и когда, не смотря на все искусство врачей, болѣзнь все болѣе усиловалась по совѣту нѣкоего изъ своихъ друзей, сдѣлалъ обѣтъ построить вновь церковь и монастырь. – Тотъ обѣтъ совершилъ онъ точно. Создалъ опять церковь и монастырь и получилъ прежнее здоровье. Да такъ промысломъ божимъ, разоритель церкви и монастыря, принужденъ былъ быти вторый ихъ основатель. Грамоты того вторичного основанія и наданія въ слѣдующихъ несчастныхъ событіяхъ потерялись такъ якъ и первыи; существованіе ихъ однакож не подвергается ни малѣйшему сомнѣнію, поелику и графиня **Марія Тересса Вандерногъ**, въ грамотѣ своей данной монастырю, покликуется на создание и наданіе монастыря Краснобродского предками своими Другетами», (В. Терлецкій, «Описание Монастыря Краснобродского», *Литературный Сборник Галицко-русской Матицы - год 1870*, Lvov, 1870, str. 26-27); Udalosť spálenia Monastyra opisuje i nepodpísaný autor (pravdepodobne jeromník **A. Kralickýj**, OSBM) v článku «Угорская Русь» v časopise *Новий Галичанин*, Lvov, 1891, str. 130; **Zaklinskyj** pri opisovaní tejto udalosti nehovorí o priateľoch, ktorí poradili **Valentínovi Drugethovi** znovupostaviť Monastyr, ale o jeho manželke, (porov. К. Заклинсь-

кий, «Нарис історії Краснобрідського монастиря», *Vedecký zborník Múzea ukrajinskej kultúry vo Svidníku*, I, Slovenské Pedagogické Nakl. Bratislava, Odbor Ukrajinskej Literatúry v Prešove, 1965, str. 45).

¹⁰ Porov. Š. Lenčič, *Šľachtický rod Drugetovcov z Humenného*, Humenné, 2003, str. 140; «Nos **Theresia S. R. I. Comes Van-Dernáth nata Comes Zichy** haereditaria Domina de Homonna, Varanó, Terebes, etc. quod nos attentis, et consideratis singulari zelo, et deuotione piae memoriae praedecessorum nostrorum, specialiter vero Incl'ytae familiae Comitum de Drugeth...», (A. Szirmay, *Notitia Topografica, politica incl'yci comitatvs Zempléniensis*, Bvdae, 1803, str. 387-388).

¹¹ Porov. Š. Lenčič, *Šľachtický rod Drugetovcov z Humenného*, Humenné, 2003, str. 73-74; A. Szirmay, *Notitia historica comitatvs Zempléniensis*, Bvdae, 1804, str. 131-132.

¹² Porov. Š. Lenčič, *Šľachtický rod Drugetovcov z Humenného*, Humenné, 2003, str. 71-74.

¹³ Pozri text hramoty uverejnený vo Vladimirus de juxta Hornad [J.V. Timkovič], *Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie)*, Košice, 2004, str. 821-822.

¹⁴ Porov. А. Пекар, «Василянська Провінція св. Миколая на Закарпатті», *Нарис історії Василянського Чину Святого Йосафата*, Рім, 1992, str. 384.

¹⁵ Takto to urobil napr. **J. Kútnik** v článku «Benedictine Missionaries in Slovakia in the 9th – 11th Centuries», *Slovak Studies*, Cleveland-Rome, XXII (1982) str. 103, kde z baziliánskeho monast'ra v Legnave, ktorý bol zničený Tatármi pravdepodobne v r. **1241**, urobil latinský benediktínsky kláštor; O gréckokatolíckom baziliánskom monast'ry v Legnave a jeho existencii i po tatárskom vpáde ešte aj v r. **1529** pozri J.V. Timkovič, *Letopis Bukovského monast'ra (Bukovej Hory) a historické zmienky o iných baziliánskych monast'roch na východnom Slovensku*, Prešov, 2004, 215-220.

¹⁶ Porov. «Nota adiuncta epistolae praecedenti, de persona Basilii Tarasovič, 1642» u M. Lacka, *Unio Užhorodiensis Ruthenorum Carpatiorum cum Ecclesia Catholica*, Rím, 1955, str. 205.

5. Juraj III. Drugeth a neúspešná Krásnobrodská "únia" v roku 1614

Juraj III. Drugeth bol synovcom 2. stupňa Valentína I. Drugetha.

Narodil sa v roku **1583** ako syn Juraja II. Drugetha (+1595) a Eufrozínie, rod. Dóciovej. Bol protestantom. Najviac sa zdržiaval v Užhorode, lebo tam zdedil veľké majetky. Cisár **Rudolf II.** (1576-1612) ho 1. apríla r. **1599**, už ako 16-ročného povýšil na župana Užskej župy. Avšak o necelý rok nato, v r. **1600** (ako sedemnásťročný) bol odsúdený na smrť zato, že v šiestich župách spáchal násilnosti proti šľachticom... No podarilo sa mu z toho vymotať, takže nebol popravený...

Juraj III. Drugeth – "podvrhnuté dieťa"

Podľa **Lenčiša**¹ (ktorý ináč veľmi obhajuje Juraja III. Drugetha, pre jeho zásluhy o rozšírenie rímskokatolicizmu na Humenskom panstve) dvaja šľachtici **Peter Zokoly** a **Šimon Banóci** podplatili slúžku Eufrozínie, rod. Dóciovej (matky Juraja III. Drugetha, vtedy už vdovy po Jurajovi II. Drugethovi, +1595). Táto následne utiekla od svojej panej k matke Valentína I. Drugetha – Eufrozínii, rod. Törökovej (vdove po Štefanovi V. Drugethovi, +1599) a pod prísahou, že ju nepošle späť, jej údajne prezradila tajomstvo:

Podľa tohto tajomstva **Juraj III. Drugeth** vraj nebol pravým synom svojich rodičov. Keď bol malý, vypadol slúžke z rúk a zomrel. Zúfalá matka sa zatvorila do izby a vyhlásila, že jej dieťa je choré... A v noci odišla do blízkej dediny a priniesla akési poddanské dieťa približne v rovnakom veku a svoje dieťa tajne pochovala...

Keď sa toto tajomstvo dozvedela grófka **Eufrozínia, rod. Töröková**, povedala to svojmu synovi grófovi **Valentínovi I. Drugethovi**. V tom čase tento bol ešte veľkým zurvalcom, ktorý krivdil všetkým naokolo, ako sa len dalo a všetko riešil intrigami a s mečom v ruke. Bolo

to ešte pred jeho obrátením, tj. **pred rokom 1603**, keď si zlomil ruku na *Rusala* (*Trojcin deň*) na odpuste *Sošestvija Sv. Ducha* v Krásnobrode (pozri v predchádzajúcej kapitole)...

Bratovražedná vojna medzi Drugethovcami

Valentín I. Drugeth si uvedomil, že ak jeho synovec 2. stupňa Juraj III. Drugeth nie je Drugeth, ale je len podvrhnutým poddanským dieťaťom, celý jeho majetok patrí vlastne jemu. Preto natešený zobral svojich 3.000 po zuby ozbrojených vojakov a nečakane zaútočil na hrad Nevické na Užhorodskom panstve, kde sa nachádzal jeho synovec 2. stupňa Juraj III. Drugeth s matkou. Keďže sa hrad nechcel vzdať,

Gróf Juraj III. Drugeth de Homonna (1583-1620) od roku 1609 až do svojej nečakanej a predčasnej smrti do roku 1620 (zomrel ako 37 ročný – bol otrávený) nekompromisne podporoval na svojom Humenskom panstve latinských jezuitov a schvaloval tvrdú latinizáciu všetkého, čo bolo byzantské... Tento portrét sa dnes nachádza vo Vihorlatskom múzeu v Humenskom kaštieli.

obliehal ho. Nakoniec sa doň predsa dostal, lebo posádke hradu odrezal prístup k pitnej vode. Juraj III. Drugeth s matkou i sestrou len-len že stihli utiecť tajnou chodbou z hradu a potom emigrovali do Poľska. Valentín I. Drugeth zabral vojenskou silou všetok majetok svojho synovca 2. stupňa Juraja III. Drugetha.

Cisár **Rudolf II.** chcel potrestať svojvôľu **Valentína I. Drugetha** a preto ho **v roku 1602** v Bratislave súdil. Nakoniec, ako to v tomto nespravodlivom svete býva, sa Valentín I. Drugeth predsa len obhájil a naopak **Juraj III. Drugeth** bol cisárom už druhýkrát vo svojom živote od-

súdený na státie hlavy a stratu svojho majetku. Cisár pritom rozhodol, že **Peter Zokoly** (jeden z tajných osnovateľov komplotu) dostane tretinu majetku popraveného Juraja III. Drugetha. Keď **Šimon Banóci** prišiel nato, že ho Peter Zokoly oklamal, napísal cisárovi Rudolfovi II. list, v ktorom všeličo prezradil a vysvetlil... Bratislavská (Prešporská) kráľovská komora cisárovi poradila, že bude mať väčší ošoh z Juraja III. Drugetha ako z Petra Zokolyho, a preto cisár Juraja III. Drugetha náhle omilostil a prikázal mu vrátiť majetky. Ako podmienku mu však ustanovil, že Trebišovské panstvo ostane cisárovi...

Rok 1608 – orientácia Juraja III. Drugetha na jezuitov a ich preferovanie na Humenskom panstve – tzv. "rekatolizácia"

Až v r. 1608 bola konečne definitívne vyhlásená nevina **Juraja III. Drugetha** a bolo treba čakať ešte ďalších dlhých 5 rokov, aby mu bol v r. 1613 vrátený aj takmer všetok jeho zhabaný majetok.

Po omilostení zo strany katolíckych Habsburgovcov sa Juraj III. Drugeth, či už z vypočítavosti (aby ušiel poprave), alebo skutočne, stal tiež rímskokatolíkom a ako dôkaz svojej absolútnej lojálnosti katolíckemu cisárovi, okamžite povolal latinských jezuitov a daroval im františkánsky (pôvodne baziliánsky, pozri na str. 95, 97) kláštor v (i)Humennom (františkáni, keďže boli všetci cudzincami, ušli pred povstaniami a nepokojmi a chátrajúci kláštor bol úplne prázdny).

Prví dvaja jezuiti prišli do Humenného v r. 1608. Hneď sa pustili do svojej "misijnej" práce. Jezuiti "obracali" na novú rímskokatolícku vieru nielen kalvínov, ale hlavne starovercov-gréckokatolíkov. Už po štyroch rokoch, v r. 1612 sa s uspokojením konštatuje, že v starodávnom gréckokatolíckom sídle baziliánskych ihumenov – v Humennom (= Humennom) všetci bohatí mešťania prešli na rímskokatolicizmus. To jezuitom otvorilo dvere dokorán a vytvorilo politický priestor nehatenej latinizácii aj nižších chudobných vrstiev obyvateľstva.

Jezuiti o dva roky pozdejšie, v roku 1614 už spravovali päť novovzniklých latinských rímskokatolíckych farností v okolí Humenného

a v r. 1615 k nim pribudlo ďalších šesť novovzniklých latinských farností. Jednalo sa o tieto novovytvorené latinské farnosti: Dlhé nad Cirochou, Udavské,² Vyšný Hrušov, Papín,³ Lubiša,⁴ Zbudské Dlhé, Jankovce, Ohradzany, Brekov, Strážske.

V roku 1614 v (i)Humennom pôsobilo až 15 latinských cudzincov-jezuitov. Za úspešnú a rýchlu rimokatolíziáciu Humenského panstva dostal Juraj III. Drugeth ešte v tom istom roku (1614) priamo od pápeža rímskeho **Pavla V.** (1605-1621) vyznamenanie – zlatý plášť (*aureum vellus*) a katolícky cisár ho zaradil medzi rytierov Rádu zlatého rúna.

*Krvavá sadistka grófkva **Alžbeta Báthory** (1560-1614), ktorá zavraždila viac ako 600 dospievajúcich dievčat a kúpavala sa v ich krvi. Bola svokrou Juraja III. Drugetha, ktorý sa pokúsil v r. 1614 urobiť v Krásnobrodskom monastýre tzv. "úniu" s gréckokatolíkmi. Zomrela v čase domáceho väzenia na svojom prepychovom hrade v Čachticiach (okr. Trenčín) štyri roky po odhalení a dokázaní jej mnohopočetných krvavých zločinov...*

V r. 1615 jezuiti v (i)Humennom otvorili dokonca jezuitské gymnázium (študovať tam mohli však len šľachtici, a to z celého Uhorska, Sedmohradska, Dalmácie, Chorvátska a Sikulska).

V r. 1617 latinskí jezuiti spravovali už dokopy 36 bývalých gréckokatolíckych obcí (i)Humenského panstva, ktoré prijali rímskokatolicizmus.

Rok 1609 – sobáš Juraja III. Drugetha s dcérou krvavej Alžbety Báthoryovej

Juraj III. Drugeth (1583-1620) si v r. **1609** zobral za manželku dcéru **povestnej krvavej Alžbety Báthoryovej** (Čachtickej bielej pani) **Katarínu Nádašdyovú**. Bolo to necelý rok predtým, ako na svetlo sveta vyšli sadistické zvrhlosti jeho svokry (matky jeho ženy) Alžbety Báthoryovej (1560-1614), ktorá «len tak» sadistickým mučením dokázateľne usmrtila vyše 600 dospievajúcich dievčat a ako svedčili

svedkovia, «kúpavala sa v ich krvi».

Podľa platných zákonov mala byť odsúdená na trest smrti, avšak jej zať Juraj III. Drugeth spolu s palatínom **Jurajom Thurzom** a švagrom **Pavлом Zičim** urýchlene zosnovali plán na jej záchranu od povrazu (obesenia), a tým samozrejme zachránili aj jej majetky, aby neprepadli v prospech štátu. Ktovie, akú rolu pri záchrane Alžbety Báthory zohrali aj vtedajší vplyvní a prepolitizovaní latinskí jezuiti, ktorí boli s Jurajom III. Drugethom mimoriadne neprehľadne poprepájaní vo vzájomnej symbióze užitočnosti, závislosti a prospechárstva...

Historickým faktom je, že sadistka a masová vrahyňa **A. Báthory** nebola odsúdená, ba dokonca ani uväznená. Spokojne si v blahobyte, obklopená obrovským množstvom služobníctva dožila svoj život v tzv. "domácom väzení" na svojom prepychovom hrade v Čachticiach a zomrela prirodzenou smrťou v roku 1614 (práve v roku, kedy jej zať Juraj III. Drugeth spolu s jezuitmi organizoval tzv. Krásnobrodskú "úniu" – pozri ďalej). A čo je hlavné – veľkú časť jej majetkov skutočne zdedila práve manželka Juraja III. Drugetha **Katarína**. Na smutne preslávenom a krvou nevinných detských obetí poškvrnenom Čachtickom hrade, na ktorom zomrela nepokorená a nepotrestaná vrahyňa – krvavá pani **Alžbeta Báthory**, ktorý sa následne stal majetkom Drugethovcov, zomrel vo veku 38 rokov (v roku 1691) aj posledný Drugethovec, latinský biskup **Valentín II. Drugeth** (1653-1691). Udivujúce je, že ako vysoký rímskokatolícky cirkevný hodnostár, tešiaci sa zvláštnej priazni vtedajšieho pápeža rímskeho, sa neštítal spokojne žiť a zomrieť medzi múrmi, kde sa napáchalo toľko odsúdeniahodných ohavností...

Treba si uvedomiť, že Katarína-manželka Juraja III. Drugetha, kdečo o zločineckom správaní svojej matky, tj. o mučení nie jedného, ale celých stoviek nevinných dievčat, musela vedieť... Veď s ňou (svojou matkou!) žila v jednom a tom istom chladnom hrade takmer do svojho sobáša s Jurajom III. Drugethom. A ktovie, možno svojej matke pri krutých krvavých orgiách aj asistovala, alebo ju aspoň svojim mlčaním kryla a podporovala...

Pre chudákov baziliánov a ich veriacich z Krásnobrodu a okolia to veru neboli jednoduché časy, keď im panovali takí krvaví a nespravodliví zvrhlíci, akými bol (až na niektoré málopočetné výnimky) preplnený šľachtický rod Drugethovcov...

Rok 1612 – násilná smrť Štefana VI. Drugetha

Juraj III. Drugeth (1583-1620), najprv protestant, neskôr (od roku 1609) rímskokatolík, bol o päť rokov mladší, a preto v boji s mečom i rozumom menej skúsený ako jeho (vo svojej mladosti rovnako zhýralý) strýko 2. stupňa Valentín I. Drugeth (1577-1609). Okrem toho si Juraj III. Drugeth veľmi dobre pamätal, ako ho spolu s matkou jeho strýko Valentín s tritisícovou armádou obliehal v Nevickom zámku, ako museli bezhlavo utekať zo zámku tajnou chodbou a emigrovať do Poľska... Ako bol vďaka svojmu strýkovi Valentínovi odsúdený cisárom na trest smrti, od ktorej ho zachránili vďaka svojim tajným kontaktom latinskí jezuiti... Žil preto neustále v rešpekte prelínajúcom sa so strachom o prežitie v tieni slávy a politického vplyvu svojho seabavedomého strýka... Počas života svojho strýka-protestanta Valentína, Juraj III. Drugeth bol neustále zapáleným protestantom a prívržencom povstania proti katolíckym Habsburgovcom. Bolo tomu tak až do samej smrti Valentína I. Drugetha (otrúvili ho v roku 1609).

V r. 1610 bol Juraj III. Drugeth, už ako katolík (katolíkom sa stal po omilostení z trestu smrti) menovaný za zemplínskeho župana. Funkciu župana Zemplínskej župy však nemohol vykonávať hneď od r. 1610, lebo zemplínska šľachta ho neuznávala a odmietala. Podľa nej zemplínskym županom mal byť syn jeho strýka Valentína I. Drugetha – **Štefan VI. Drugeth** (+1612). Štefan VI. Drugeth bol kalvínom a v tom čase bol ešte len dieťaťom...

Katolícky uhorský kráľ **Matej II.** (1608-1619) však preferoval novopečeného rímskokatolíka Juraja III. Drugetha. Celý prípad sa však jednoducho vyriešil až potom, čo Juraj III. Drugeth išiel navštíviť svojho bratranca tretieho stupňa maloletého Štefana VI. Drugetha. Bola

veľká hostina, mimoriadne srdečné príbuzenské oslavy – jednoducho ideálna rodinka... , až nato, že o tri dni potom, **16. marca 1612** Štefan VI. Drugeth nečakane zomrel (na následky otrávenia, podobne ako jeho otec tri roky predtým). A tak sa Juraj III. Drugeth spokojne ujal funkcie zemplínskeho župana a šľachta ho už musela prijať, lebo stratila prvotnú alternatívu.

Ako sa gréckokatolíci stali "pravoslávnyimi"

Na tomto mieste je nevyhnutné poznamenať, že rusínske obyvateľstvo na území historickej Podkarpatskej Rusi (a teda i v Krásnobrode) bolo vždy, tj. od cyrilometodejských čias gréckokatolícke. Ostalo ním i po gréckej schizme v roku 1054 (či vlastne r. 1204). Zachovávalo verne cyrilometodejskú tradíciu a obrad.

V Uhorsku po smrti svätého kráľa **Štefana I.** (+1038) sa začali prvé pokusy orientovať sa vo svojej politike viacej na Západ. Preto sa preferovala orientácia na latinskú kultúru a teda i obrad. Takto sa začalo s cielavedomým likvidovaním všetkého, čo pripomínalo cyrilometodejské (byzantské) a po nástupe Maďarov i slovanské dedičstvo... A akoby to ešte nestačilo, v neskorších storočiach sa začalo zo strany latinskej hierarchie dokonca automaticky pokladať za schizmatické všetko to, čo nebolo latinské, tj. rímskokatolícke. Takto v očiach a mysliach latiníkov vznikli na našich územiach "pravoslávni", i keď nimi v skutočnosti nikdy neboli. A ako takých ich latinská hierarchia prezentovala i vo svojich správach do Ríma. Maďarská vládna vrstva opovrhovala týmto slovanským rusínskym obyvateľstvom, ekonomicky ho ničila a neustále ho uponižovala — a to až dotiaľ, kým dobrovoľne alebo násilím nezačalo meniť svoj obrad na obrad latinský a kým nezačalo rozprávať maďarsky (všetci, ktorí v stredoveku, či začiatku novoveku podľahli týmto tlakom sú už dnes Maďarmi).

Situácia v myslení latinskej hierarchie (teda len teoreticky) sa začala čiastočne meniť až koncom 16. st. Bolo to vďaka Florentskému koncilu, na ktorom (zo strachu pred blížiacimi sa Turkami) dňa 6. júla 1439 došlo k podpísaniu únie s Rómom zo strany najmä Grékov. Táto únia však trvala iba 15 rokov — avšak do povedomia stihla vstúpiť. Latinská hierarchia si konečne začala uvedomovať, že katolíkom nemusí byť iba rímskokatolík, ale i gréckokatolík — a tu sme už svedkami "únií": **Brestskej (1596)**, neúspešnej **Krásnobrodskej (1614)**, či neskôr **Užhorodskej (1646)**...

Takto našim predkom (bez ich viny) «prischlo», že sú schizmatikmi (pravoslávnyimi). Ľud si však toho nebol vôbec vedomý a nemal ani najmenej potuchy o ničom, a to ani vtedy nie, keď sa tieto oblasti dostali pod jurisdikciu nezjednotenú s Rómom (neuznávajúcu pápeža rímskeho za svoju priamu hlavu). Vedela o tom iba miestna vyššia hierarchia a tá si však uvedomovala, že ak si chce zachovať svoj byzantský

obrad, inej možnosti pre ňu niet, ako «nemať nič do činenia» s pápežom rímskym, ktorý preferoval len svoj vlastný latinský obrad.

Náš ľud úprimne miloval svoje obyčaje a Christovu vieru v cyrilometodejskom byzantskom obrade. Keď však niekto siahol svojou necitlivou a hrubou rukou na toto jeho precenné dedičstvo, vtedy sa začal otvorene búriť. A toho sme svedkami i v Krásnom Brode na začiatku 17. st., čo opisujeme v nasledujúcich riadkoch.

Juraj III. Drugeth (manžel dcéry krvavej Alžbety Báthoryovej) v pozadí tzv. Krásnobrodскеj "únie"

Soborné gréckokatolícke baziliánske monastiry, medzi ktorými vynikal Krásnobrodský, boli vždy centrom duchovného života gréckokatolíkov v celom Uhorsku. Práve pre ten dôvod prvý pokus o tzv. "úniu" (išlo nie o zjednotenie sa s Rímom, ale o stratu sobornej svojprávnosti a podriadenie sa latinskému Egeru) na historickom Podkarpatsku sa uskutočnil už **v roku 1614**, práve v (bývalom sobornom) baziliánskom monastyre Krásny Brod (dnes v okr. Medzilaborce), a to počas krásnobrodského odpustu na *Rusala* – Zoslanie Svätého Ducha (*Trojin deň*).

Miestny šľachtic **Juraj III. Drugeth** (nad Humenským panstvom vládol v rokoch 1605-1620) bol, ako bolo už vyššie spomínané, pôvodne kalvínom, ale ako niektorí hypoteticky snívajú, už počas svojich štúdií u jezuitov v Prahe (**1605**) sa vraj tajne stal rímskokatolíkom a nachol sa pre rekatolizáciu v Uhorsku (historické fakty jeho života do r. 1609 tomu však protirečia), ktorú potom aj prevádzal počas svojho vládnutia nad Humenským panstvom. Rímskokatolíkom sa stal až (po svojom dvojnásobnom omilostení z trestu smrti) **od r. 1609**, potom, čo sa prestal obávať svojho strýka protestanta Valentína I. Drugetha. Tzv. rekatolizáciu Juraj III. Drugeth prevádzal zhodne so svojou povahou, tj. ohňom a mečom, a to nielen medzi protestantami, ale najmä medzi ruskými gréckokatolíkmi, ktorí boli na jeho panstve najpočetnejší, a ktorých pod ideologickým vplyvom latinských jezuitov pokladal za nedokonalých, menejcenných kresťanov, ba schizmatikov, a preto ich chcel previesť na vraj "dokonalejší" – "panský" latinský obrad.

Pre tento dôvod, skrze rímskokatolíckeho biskupa **Secinského** z Peremyšľa, pozval na svoje panstvo jeho «obradového vikára» (tj. pomocného-bezmocného) gréckokatolíckeho episkopa **Atanáza Krupeckého** (1610-1652). Takto chcel v prítomnosti tohto peremyšľského gréckokatolíckeho episkopa Krupeckého, ďalej jezuitov z (i)Humenného a niektorých krásnobrodských baziliánov, ktorých bytie či nebytie bolo priamo závislé na jeho vôli či nevôli, oficiálne podriaďiť biele gréckokatolícke kňazstvo (tzv. biľcov) i gréckokatolícky ľud žijúci na jeho panstve pod priamu moc-jurisdikciu egerského latinského biskupa. Mala to byť len prechodná etapa na ceste k úplnému prijatiu latinského obradu, čo prakticky na Humenskom panstve vidíme v danom čase a období na činnosti humenských jezuitov ochraňovaných Drugethovcami.

V tom čase totiž aj mnohé bývalé gréckokatolícke farnosti na iných miestach Uhorska v nížinách, ktoré boli počas reformácie prinútené nasledovať svojich zemepánov-feudálov v protestantizme (hlavne kalvinizme a luteranizme — podľa zásady: *cuius regio, eius religio*), boli následnou činnosťou jezuitských misionárov navracané do pôvodnej pravej viery, avšak v latinskom obrade, čím z nich vznikli i prvé rímskokatolícke farnosti v oblastiach pôvodne čisto byzantských-gréckokatolíckych.

Svedectvo od latinského biskupa, že na Humenskom panstve žili gréckokatolíci aj pred tzv. Krásnobrodskou "úniou"

V Peremyšli sídliači rímskokatolícky biskup **Secinský**⁵ **25. novembra 1613** napísal o poslaní Atanáza Krupeckého túto pozoruhodnú správu adresovanú svojim nadriadeným do Ríma:

«... Uhorský šľachtic **Juraj z Humenného**, ktorý sa obrátil z heretickej (protestantskej) viery do katolíckej, pohnutý zápalom katolíckej viery a túžbou **rozšíriť** úniu medzi svojimi ľuďmi gréckeho obradu vo svojich komitátoch-župách, obrátil sa na mňa listom, aby som mu tam poslal **Krupeckého pre posilnenie** únie medzi jeho poddanými. A to som ja pred niekoľkými dňami aj urobil».⁶

**Ako z citátu-listu jasne vyplýva, v Krásnom Brode sa nejedna-
lo o vytvorenie únie (v plnom slova zmysle), ale len o akési «rozší-
renie» či «posilnenie» už dávno predtým, od cyrilometodejských
čas existujúcej jednoty = únie.** Hore uvedená správa jasne potvrdzu-
je, že na Humenskom panstve vtedy žili gréckokatolíci. To znamená
v dnešnej modernej vatikánskej terminológii: katolíci byzantského ob-
radu a nie pravoslávni, a že sa nejednalo o nijaké zjednocovanie pravo-
slávnych, ale náuke Isusa Christa sa priamo protiviaci podriadenie
gréckokatolíkov cudziemu latinskému egerskému biskupovi a ich ná-
sledný prechod na latinský obrad...

Pápež uznal mukačevských gréckokatolíckych episkopov za samostatných-
nezávislých priamo od latinského Egeru až v r. 1771 (!) a tieto udalosti, ktoré
sú tu opisované sa dejú viac ako 150 rokov predtým – v rokoch 1613-1614.

Práve v monastyre otcov baziliánov v Krásnobrode sa tento neka-
tolícky pokus mal uskutočniť, lebo to bol soborný monastyr a v tomto
monastyre sídlil ešte pred niekoľkými desaťročiami, či dokonca len
rokmi monastyrský archimandrit-episkop. Krásnobrodský monastyr sa
v tom čase nazýval «*Nagymonostor*»,⁷ teda «Veľký monastyr». Takýto
titul nemal žiaden iný monastyr na území historického Podkarpatska.
V r. 1614 tu už miestny archimandrit-episkop síce nebol,⁸ ale v pamäti
ľudu bola ešte stále živá jeho pamiatka.⁹

Práve pre tento fakt, podčiarkujúci časovú i miestnu významnosť
tohto Krásnobrodského monastyra, Drugethovci predurčili tento mo-
nastyr nato, aby práve v ňom bol začatý plánovaný lavínovitý latini-
začný proces – tj. úplné prevedenie miestneho gréckokatolíckeho oby-
vateľstva na latinský obrad. Tento pokus však (vdáka Hospodu Bohu i
Bohorodici) ľahol popolom, a to i napriek tomu, že už okolo 50 miest-
nych rusínskych kňazov-bilčov súhlasilo s “úniou”, tj. lepšie povedané
s jej sľubmi, že už nebudú poddanými a dostanú slobodu, v zámenu
zato, že i napriek svojej prísaha opustia mukačevského gréckoka-
tolíckeho episkopa a podriadia sa priamo latinskému-egerskému.

Spolu s episkopom A. Krupeckým, ktorý bol len obradovým vikárom peremyšlského latinského biskupa, do Krásneho Brodu toho istého dňa (na odpust *Rusala* – Zoslania Sv. Ducha v r. 1614) prišli i dvaja latinskí jezuiti a vďaka tomu jednoduchý ľud ihneď porozumel, že **začína odbíjať posledná hodina** starodávneho cyrilometodejskému obradu v tomto dodnes temer čisto rusínskom kraji (kde všetci ľudia napriek asimilácii dokonca ešte aj na začiatku 21. st. čisto rusínsky *bisidujúť*, pozri tabuľku na str. 501). Za krátkych 6 rokov pôsobenia jezuitov na Humenskom panstve (prišli v r. 1608) poznali veľmi dobre praktiky týchto cudzincov, a preto si plne uvedomili, čo sa chystá. Poznali totiž jezuitov, a aj ich “pracovnú náplň”, že kde sa totiž jezuiti len dvaja ukázali, samozrejme za asistencie krutých pandúrov, bolo zle-nedobre a ostával len plač ukrivdených... Ľud pochopil, že jezuiti i tentokrát prišli do Krásnobrodu spolu s po zuby ozbrojenými hajdukmi prevádzať Rusínov na latinský obrad, podobne ako to úspešne robili už niekoľko rokov v blízkom Humennom a okolí. To je príčina, prečo **pokus o tzv. “úniu” skončil vzburou** a následným rozohnaním prítomného 13.000 zástupu ľudí, ktorí sa v svätom rozhorčení (porov. Ef 4,26; Ž 4,5; Mt 21,12-13) povedali rozhodné nie prechodu na cudzí latinský obrad. Vzburu bola potlačená Drugethovými vojakmi, ktorí doprevádzali Krupeckého i jezuitov a samotný gréckokatolícky episkop Krupecký, ktorého na Humenské panstvo poslal peremyšlský latinský biskup **Secinský**, skončil s ľahkým zranením.¹⁰

Episkop Atanasij Krupeckyj – "janičiar" pochádzajúci z Haličiny – poslušný Drugethovi a jezuitom

Alexander Krupeckyj pochádzal z významnej litovskej rodiny. Keďže jeho rodina na Litve mala šľachtické postavenie, prešla pomerne skoro na latinský obrad. Latinského obradu bol preto i A. Krupeckyj. Tesne pred vysviackou na peremyšlského gréckokatolíckeho episkopa prijal formálne postríženie za baziliánskeho mnícha a mníšske meno **Atanáž**. Hneď potom bol metropolitom Ipatijom Potijom 20. júna 1610 vysvätený na episkopa. Peremyšlskí gréckokatolícki veriaci ho však oprávnené neprijali za svojho a nepustili ho dokonca ani do episkopskej rezidencie. Episkopom bol **v rokoch 1610-1652**.¹¹

Atanasijovi Alexandrovi Krupeckému tak nič inšie neostávalo, len hľadať si úto-

čičšte u miestnych latinských šľachticov: keď nie v Poľsku, tak v Rakúsku... Tak sa Krupecký v roku 1614 objavil na Humenskom panstve...

Tendenčný opis udalostí z r. 1614 očami latinských jezuitov

Súčasný významný slovenský profesor histórie (**Ondrej R. Halaga**) raz pri istej príležitosti (v prítomnosti autora tejto publikácie) povedal túto veľkú životnú pravdu: «*V dejinách majú pravdu vždy víťazi... a beda porazeným...!*».

Po dejinných udalostiach totiž takmer vždy ostáva len interpretácia víťazov a všetky názory a dôkazy porazených sú z dejín víťazmi nemilosrdne vymazané. Podobne je to aj s udalosťami z r. 1614 v Krásnobrodskom monastýre. Máme dejinné informácie len zo strany latinských jezuitov vojensky podporovaných ozbrojenými hajdukmi (2x katolíckym cisárom na smrť odsúdeného a omilosteného) grófa Juraja III. Drugetha. Nemáme informácie z opačnej strany, teda zo strany gréckokatolíkov – porazených nevoľníkov-Rusínov.

Očítý svedok – jeden z dvoch prítomných latinských jezuitov¹² nám zanechal svoju verziu – dobový opis toho, čo sa stalo v Krásnobrode na odpust *Sošestvija Svjatoho Ducha v r. 1614*:

Aby bolo ľahšie ozdobiť nový chrám a pripraviť potrebné veci na posviacku, sám episkop Atanasij Krupecký dal rozkaz, aby ľud dočasne vyšiel z chrámu, a aby sa zatvorili dvere. On ostal v chráme, dávajúc príkazy tým, čo chrám ozdobovali. V tom momente sa vonku zamiešali medzi ľud vyššie spomenutí neprajníci Únie a začali prítomných ľudí huckať proti episkopovi, akoby im odnímal staré práva a obyčaje, a akoby aj teraz im bránil sa modliť pred milostiplným krásnobrodským obrazom Matky Božej.

Nebolo treba veľa rečí, aby sa nálada vyostrila. Skoro nato začali niektorí búchať na dvere žiadajúc, aby ich ihneď otvorili. Episkop, nepochopiac zmenu situácie, zvnútra odpovedal, aby počkali, že ešte nie je všetko hotové. Ľud huckaný niektorými kňazmi sa nedal presvedčiť a upokojiť. Niektorí násilne vylomili dvere a vrhli sa na episkopa, ktorý uvidiac rozzúrený dav, utiekol do sakristie a zamkol za se-

*bou dvere. No štváči utekali vonku k oknu a cez okno hádzali dovnútra kamene, ba strielali aj šípy, takže by úbohého episkopa boli vari aj zabili, keby, ako hovorí očitý svedok, medzitým **Juraj Drugeth** nebol poslal svojich vojakov, aby zasiahli do pobúrenia a vyslobodili episkopa. Vojaci rozprášili dav a zakrvaveného episkopa vyviedli von.*

Huckáči sa medzitým rozprchli po okolitých lesoch a časť ľudu so svojimi duchovnými sa rozišla, takže z chystanej slávnosti ostali iba trosky.

*Na druhý deň episkop **Atanasij Krupeckij** síce posvätil chrám a prijal zjednotenie tých najvernejších, ale bola to iba nepatrná hŕstka. Vo svojej kázni pred prítomným Drugethom a ostatnými verejne odpustil tým, čo mu ublížili, a potom ukazujúc na svoje zranenia povedal:*

«Táto krv nech vám je svedectvom, ako si cením jednotu s katolíckou Cirkvou, za ktorú som hotový položiť i svoj život»... Episkop Krupeckij sa skoro nato vrátil do svojej eparchie...¹³

Celú vyššie uvedenú správu latinských jezuitov treba brať s veľkou rezervou, čo je zrejme mimo iného už len z toho, že sakristie pri byzantských chrámoch sa nikdy nebudovali (zneuctili by totiž svätyniu).¹⁴ Stavajú sa, alebo lepšie povedané dodatočne sa pristavujú k cerkvám pod zhubným latinským vplyvom až v súčasnej dobe. Neslobodno zabúdať, že vyššie uvedená udalosť sa odohrala v r. 1614! Sakristia v Krásnom Brode (ani vo farskej cerkvi a ani v monastyrskej cerkvi) nie je dodnes!!! Preto celá správa z pera latinských jezuitov je písaná-zmanipulovaná človekom, ktorý uvádza lživé a nedôveryhodné informácie!

Krásnobrodská vzbura (1614) zachránila čudotvornú ikonu

Dôvodom Krásnobrodskej vzbury, ktorou skončil pokus o "úniu" a ktorú opisujú všetky encyklopédie 20. st., bola v skutočnosti Krásnobrodská čudotvorná ikona Bohorodici, ktorú chceli jezuiti nenávratne odstrániť (citácia z dobovej správy jezuitu: *«akoby AJ TERAZ IM BRÁ-NIL sa modlíť pred milostiplným krásnobrodským obrazom Matky Božej»*), aby tak mohli zlatinizovať rusínske obyvateľstvo bez zanechania akejkoľvek stopy v histórii (pozri ďalej na str. 113-115).

Povstanie Gabriela Bethlena a útek Juraja III. Drugetha do Poľska

O päť rokov neskôr, v r. 1619 vypuklo nové protihabsburské povstanie **Gabriela Bethlena** (1580-1629) a pred jeho útokom na (i)Humenné Juraj III. Drugeth ušiel do Poľska na svoj hrad Laszki pri Peremyšli. Z Humenného utiekli do Poľska aj štrnásť latinskí jezuiti. Bol to akoby trest Boží za nespravodlivosť spáchanú v r. 1614 na sv. krásnobrodskom odpuste *Rusala* "misionármi" jezuitmi a ich odchovancom grófom Drugethom. Po odchode jezuitov si staroverci (gréckokatolíci) vydýchli.

Jezuiti sa vrátili do Humenného až o desať rokov nato (po smrti Gabriela Bethlena) v rokoch 1629-30. V r. 1643, keď vypuklo ďalšie protihabsburské povstanie **Juraja I. Rákoczyho** (1593-1648), jezuiti opäť z Humenného utiekali... a staroverci-gréckokatolíci sa mohli zhlboka nadýchnuť... Keď Juraj I. Rákoczy dobyl (i)Humenné, v r. 1644 definitívne rozvážal blízke hrady Jasenov i Brekov. **Po roku 1645** sa jezuiti opäť do (i)Humenného vrátili, aby prevádzali gréckokatolíkov na latinský obrad...

V Poľsku si Juraj III. Drugeth najal 9.000 záporožských kozákov a opäť sa s touto na vtedajšie časy ohromnou ozbrojenou silou vrátil do severovýchodného Uhorska. Gabriel Bethlen však už vtedy s hlavnými vojskami obliehal samotnú Viedeň. Jurajovi III. Drugethovi sa podarilo poraziť Bethlenové vojská, ktorým velil Juraj I. Rákoczy pri Košiciach. Drugeth vzápätí začal neľútostne plieniť majetky Bethlena i Rákoczyho... a tým donútil Gabriela Bethlena, aby prestal obliehať Viedeň a stiahol sa späť. Medzitým cisár dostal posily a povstalci s ním museli začať vyjednávať...

*Gabriel Bethlen (1580-1629) –
úhlavný nepriateľ morálne zvrhého
Juraja III. Drugetha de Homonna*

czu pri Košiciach. Drugeth vzápätí začal neľútostne plieniť majetky Bethlena i Rákoczyho... a tým donútil Gabriela Bethlena, aby prestal obliehať Viedeň a stiahol sa späť. Medzitým cisár dostal posily a povstalci s ním museli začať vyjednávať...

Rok 1620 – Juraj III. Drugeth – otrávený na svojom hrade

Pravdivo prorocky hovorí Sv. Písmo: «Čím kto hreší, tým aj potrestaný býva» (Múdr 11,16-17). A na inom mieste hovorí: «Kto akou zbraňou bojuje, takou aj zahynie» (porov. Mt 26,52, Zj 13,10, Jer 15,2). **21. júla 1620** zomrel vo veku 37 rokov **Juraj III. Drugeth** na následky otrávenia, ktoré sa uskutočnilo na jeho vlastnom hrade v Laszki v Poľsku.

Za záhadných okolností boli otrávení

jeho príbuzní sokovia a priami konkurenti vo svetskej sláve a moci: strýko 2. stupňa Valentín I. Drugeth (r. 1609) a bratranec 3. stupňa Štefan VI. Drugeth (r. 1612). Otrávením zomrel i on (r. 1620), ktorý ich otrávenie pravdepodobne osobne naintrigoval, alebo sa udiali s jeho, aspoň nepriamym súhlasom.

S dcérou krvavej vrahyne A. Báthory (Katarínou) mali spolu 3 deti:

- 1.) dcéra **Alžbeta** (nazvali ju na počesť jej babky – krvavej Alžbety Báthoryovej) sa vydala za baróna Ladislava Révaya (+1667);
- 2.) druhá dcéra **Mária** sa vydala za Juraja Sécího a pokračovateľom rodu po meči sa stal jediný syn
- 3.) **Ján IX. Drugeth** (1609-1645).

Na politickej scéne bol v Mikulove krátko nato, **31. decembra 1621** podpísaný mier medzi povstalcami a cisárom.

Telesné pozostatky **Juraja III. Drugetha** jezuiti preniesli do Trnavy a so slávu pochovali v kostole sv. Mikuláša, kde ležia dodnes a čakajú nielen na strašný súd, ale

Vďaka Jurajovi I. Rákoczymu (1593-1648) všetci latinskí jezuiti boli prinútení opustiť Humenské panstvo, a tak vďaka nemu bolo na čas prerušené násilné pretahovanie celých farností gréckeho obradu na obrad latinský...

i na vedychtivých archeológov a exhumátorov, aby určili druh jedu, akým skončil ich majiteľ. Jezuiti ho pochovali vo svojom kostole z lojality, ako k svojmu odchovcovi, veľkému mecenášovi a ochrancovi. V tom istom kostole neskôr pochovali i jeho manželku **Katarínu**, rod. Nádašdyovú (dcéru krvavej grófkvy Alžbety Báthoryovej).¹⁵

Z gréckokatolíckej čudotvornej ikony – rímskokatolícka "milostivá" socha?

Je nanajvýš otázne, čo by sa bolo stalo s gréckokatolíckym cyrilometodajským pútnickým miestom v Krásnobrodskom monastyre, ako aj s Krásnobrodskou čudotvornou ikonou Bohorodici, keby sa tzv. "únia", tj. prechod na latinský obrad v Krásnobrode v r. 1614 podaril.

Indikciu odpovede nachádzame v samotnej vyššie uvedenej jezuitskej sprá-

ve z r. 1614: «... akoby im (Krupecký bok po boku s jezuitmi) *odnímal staré práva a obyčaje* (= cyrilometodejský gréckokatolícky obrad), a akoby *aj teraz im bránil sa modliť pred milostiplným krásnobrodským obrazom Matky Božej*...». S najväčšou pravdepodobnosťou, ako to zo samotného citátu a iných zdrojov vyplýva, v onen osudný deň na odpuste *Sošestvija* v r. 1614 sa jezuiti s Krupeckým zrejme snažili pod nejakou zámenkou vymeniť starodávnu gréckokatolícku čudotvornú ikonu a nahradiť ju latinskou sochou...!, následkom čoho vypukla vzbura.

Podobne to latiníci urobili neskôr v Šaštíne na juhozápadnom Slovensku pri Bratislave (ale vtedy už poučení krásnobrodskými udalosťami to previedli oveľa inteligentnejšie) s tamojšou gréckokatolíckou čudotvornou ikonou Bohorodičky *stradalej Mati*, ktorú vymenili za latinskú sochu, tzv. "milostivú" sochu, aby gréckokatolíkom, z ktorých sa medzičasom stali tzv. rímskokatolíci, nezostala žiadna spomienka, stopa, ani pamiatka nato, že niekedy vôbec boli gréckokatolíkmi.¹⁶ Vo východnej Cirkvi u gréckokatolíkov a ani u pravoslávnych sa totiž trojrozmerné sochy svätých podľa starozákonného príkazu Božieho (porov. Ex 34,17) nikdy nestavali a ani dnes nestavajú.

Byzantská čudotvorná ikona, hociako bola čudotvorná, musela v Šaštíne padnúť spolu so svojimi ľuďmi. Latinizácia a cudzí latinský obrad (*nova vira*) je totiž v druhom tisícročí nášho letopočtu viac ako Boh, viac ako viera a spravodlivosť.¹⁷

V Šaštíne to bolo urobené, ako bolo už vyššie naznačené, inteligentnejšie než v Krásnobrode, to znamená, nie naraz, ale pomaly, postupne, ohľaduplne, v priebehu niekoľkých dlhých desaťročí. Keďže každá lož má krátke nohy, jezuitov usvedčuje ich vlastná spisba. Vyššie uvedené odstrašujúce, ale pravdivé konštatovanie dokazujú napríklad samotné dobové jezuitské knihy (už vo svojom názve hovoriace o pôvodnom Šaštínskom «milostiplnom obraze» a nie soche), ako napr.:

◆ G. Jankovich, *Nova Hvězda Vherské Kraginy, To gest: Neyswetegssý Božj, a Bolesti Matka Maria, W milosti plném Ssassyanském Obraze pri koncý wekuw Zázračná...*, W Trnavě, w Impressy Akademické Societ. Jesu 1751, 393 s.;

◆ A. Jordánsky, *Krátki Opis Milostiwich Obrazow blahoslawenég Panni Marie Matki Božég, ktoré w Králowstwe Uherském, a w patricích k němu Částkách, a Kragkách weregne sa ctá*, W Prespurku, písmem Belnaiho Dedičú, 1838, s. 24-29;

◆ J. Matejka, *Pútník Mariánski. Počátek Obrazu zázračného Blahoslawenég Panni Marie Sedmibolestneg Sassčinskég w Uhorskég Kragiňe*, w Stolici Nitránskeg, hodnowerňe wikladagjci. Na žádost bohabogních Ctítelow Blahosl. P. Marie na swetlo widani, Nakladem Felixa Wachtera, Trnava, 1843, 86 s.;

◆ J. Matejka, A. Radlinský, *Pútník Mariánský pred milostivým a zázračným obrazom preblahoslawenej Panny Marie Sedmibolestnej Šassčinskej. Pôwodne sostavil... Druhé vydanie, ktoré z príležitosti tristoročnej pamiatky ctenia to-*

hože **záračného obrazu** nektorými k tejto pamiatke vzťahujúcimi sa dodatkami opatril a doplnil Dr. Andrej Radlinský, farár kútsky, W Skalici, 1864, Písmotiskom a nákl. Fr. X. Škarnicla Synow, 116 s.;

◆ J. Matejka, A. Radlinský, *Cesta Marianskeho Pútnika, ktorú z príležitosti ctenia záračného obrazu blahoslavenej Panny Marie Sedmiboolestnej Šasstínskej dľa písanej latinskej pôvodiny preveleb. p. Jozefa Matejky, farára gbelského, vystavila a v slovenčine vydal Dr. Andrej Radlinský, farár kútsky, V Budíne, 1864, Písmotiskom Martina Bagó, 111 s.*¹⁸

Rok 1646 – tzv. Užhorodská "únia"

O 32 rokov neskôr sa **24. apríla roku 1646** uskutočnila tzv. Užhorodská "únia". Jej oficiálnym tútorom bol vtedy len 13 ročný **Juraj IV. Drugeth** (žil v rokoch 1633-1661). Je teda každému nad slnko jasné, že za trinásťročným dieťaťom niekto musel stáť. Skutočným tútorom bola jeho matka barónka **Katarína Drugethová**, rod. **Jakušičová** (rodná sestra vtedajšieho egerského latinského biskupa grófa **Juraja Jakušiča de Orbova** (žil v r. 1609-1647)), ktorá vtedy neobmedzene vládla na Humenskom i Užhorodskom panstve namiesto svojho neplnoletého trinásťročného syna.¹⁹

***Juraj IV. Drugeth** (1633-1661)
mal v roku 1646, keď sa podpisoval
la Užhorodská únia,
len 13 rokov...*

Užhorodskú úniu podpísalo **24. apríla 1646** (na «Juraja» podľa latinského kalendára, podľa gréckokatolíckeho kalendára by to malo byť 23. apríla) pri príležitosti milej rodinnej oslavy menín rímskokatolíckeho grófa **Juraja IV. Drugetha** a rímskokatolíckeho egerského biskupa **Juraja Jakušiča** v Užhorode za ochranu vysokých múrov hradu – 63 kňazov. Vzhľadom na to, že v tom čase v Mukáčevskej gréckokatolíckej eparchii pôsobilo asi 650 či dokonca 1000 kňazov, bola to naozaj iba nepatrná časť duchovenstva. Podľa správy o-

Hornad [J.V. Timkovič], *Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie)*, Košice, 2004, str. 629); Slovo «Lubiša» je od staroslovanského slova «ЛЮБЫ» v preklade *láska*, «ЛЮБЪ» v preklade *milý, láskavý*, (porov. *Lexicon linguae palaeoslovenicae*, II, Praha, 1973, str. 163-164).

⁵ Rímskokatolícke biskupstvo v Peremyšli bolo založené popri už existujúcom gréckokatolíckom až roku 1384 a aj to prevzatím najprv gréckokatolíckej cirkvi sv. Mikuláša Myrlikíjskeho Čudotvorca, (porov. Б.І. Балик, «Церква св. Миколая в Перемишлі в XIV ст.», *Богословія*, Рим, 50 (1986) стр. 21-66) a v roku 1412 pod patronátom poľského kráľa bola gréckokatolíkom v Peremyšli odobratá aj ich krásna murovaná katedrála zasvätená Narodeniu sv. Jána Krstiteľa a miestny latinský biskup do nej premiestnil svoje sídlo. Pri tejto príležitosti bol z gréckokatolíckej katedrály vyhodенý nielen ikonostas, ale, čo je hrozné, i kosti zomrelých gréckokatolíckych episkopov a miestnych ukrajinských vojvodov, (porov. Б.І. Балик, «Видібрання від Русинів катедральної церкви в Перемишлі в 1412 р.», *Богословія*, Рим, 49 (1985) стр. 49-88); V dokumentoch daného času sú gréckokatolíci označovaní za neveriacich a schizmatikov, lebo odmietali prijať latinský obrad; Existenciu **gréckokatolíckeho** episkopstva v Peremyšli i pred Brest-Litovskou úniou, dokazuje bula pápeža **Inocenta VI.** z 18. januára 1353, v ktorej potvrdzuje za peremyšľského gréckokatolíckeho episkopa svojho «*Dilecto filio Nicolao Rutheno*» – milovaného syna (samozrejme že v duchovnom zmysle – pozn. redakcie) **Nikolaja Rusína**, (porov. A. Welykyj, *Documenta Pontificium Romanorum historiam Ucrainae illustrantia*, I, Roma, 1953, str. 76-77); Najprv obidva eparchie: gréckokatolícka existujúca takmer od cyrilometodejských čias (od 9. st.) a nová rímskokatolícka koexistovali vedľa seba, pričom rímskokatolícka pri svojom umelom zrode nemala žiadnych veriacich. Potom na základe 9. konštitúcie IV. Lateránskeho koncilu, gréckokatolícka eparchia bola podriadená latinskej. Dnes (na začiatku 21. st.) v Poľsku už gréckokatolíkov i vďaka tomu takmer niet.

⁶ «... ad confirmandos in unione suos subditos...», (A. Theiner, *Vetera Monumenta Poloniae et Lithuaniae gentiumque finitimarum historiam illustrantia*, III, Romae, 1863, str. 357; В. Гаджега, «Додатки к исторіѣ Русинов и руськихъ церквей в був. жупѣ Земплинской, VII. Стан церквей по вымертню королѣв Арпадовичѣвъ...», *Науковий зборник Товариства 'Просвѣта' в Ужгородѣ*, Ужгород, 1931-1936, стр. 28; А. Пекар, *Нариси історії Церкви Закарпаття*, I, Рим, 1967, стр. 24).

⁷ Рогов. Г. Кинах, «Посіщенне марамороських монастирів 1749 р.», *Analecta OSBM*, Жовква, II, 1-2 (1926) 105; V časopise *Eperjesi lapok*, č. 26, str. 1-2 z r. 1909, v ktorom sa podrobne opisuje priebeh baziliánskeho soboru v Krásnobrodskom monastyre sa ani raz nespomína «Krásny Brod», ale vždy len «Nagymonostor»... Z toho vyplýva že v dobovej maďarčine ešte dokonca i začiatkom 20. st. Krásnobrodský monastyr bol známejší pod názvom «Nagymonostor» (teda v preklade «Veľký monastyr») ako Krásnobrodský monastyr. Kedysi (ešte pred 17. st.) to te-

da musel byť veľmi slávny a veľký monast'yr, čo do rozlohy a počtu baziliánskych mníchov.

⁸ Pravdepodobne ho všemocní Drugethovci odstránili.

⁹ Možno posledný monast'yrský episkop-archimandrit Krásnobrodu bol z Krásnobrodu odstránený práve pri vypálení Krásnobrodského monast'ra roku 1603 humenským protestantským veľmožom **Valentínom I. Drugethom** (vládol v Humennom v r. 1599-1605) alebo pravdepodobnejšie jeho nástupcom **Jurajom III. Drugethom** (1605-1620).

¹⁰ Porov. *Litterae Societatis Jesu annorum duorum 1613-1614*, Lugduni, 1619, pp. 149-153; tiež M. Lacko, *Unio Užhorodiensis Ruthenorum Carpathicorum cum Ecclesia Catholica*, Rím, 1955, str. 47-48; A. Пекар, *Нарису Історії Церкви Закарпаття*, I, Roma, 1967, str. 24-25.

¹¹ Porov. A. Пекар, «Іпатій Потій – провісник з'єдинення», *Analecta OSBM*, Roma, XV (XXI) (1996) str. 227.

¹² **Lacko** uvádza, že je to jeden z jezuitov, ktorý bol spoločníkom **Krupeckého**, (cfr. *Litterae Societatis Jesu annorum duorum 1613 - 1614*, Lugduni, 1619, str. 149-153, porov. M. Lacko, «Užhorodská Únia», *Most*, Cleveland, 3-4 (1959) str. 4-5); Pri hľadaní fontov sa jezuita Lacko určite inšpiroval históriou napísanou baziliánom **Johannikijom Bazilovičom**: *Brevis notitia foundationis Th. Koriathovits...*, II, Cassoviae, 1799, str. 177-178. Bazilovič spomína tohto jezuitu a jezuitský písomný zdroj: «Josephus Juventius *Historiae Societatis Jesu*, Parte V. Tomo posteriori pagina 399. ad Annum 1612».

¹³ Opis pokusu o zjednotenie sa s Rímom je od jezuitu M. Lacka, «Užhorodská Únia», *Most*, Cleveland, 3-4 (1959) str. 4-5, od Lacka tento opis prevzal aj A. Пекар, *Нарису Історії Церкви Закарпаття*, I., Roma, 1967, str. 24-25.

¹⁴ Pozri G.A. Timkovič, *Ikonostas a jeho Teológia*, Prešov, 2004, str. 31.

¹⁵ Podrobný životopis Juraja III. Drugetha viď v Š. Lenčiš, *Šľachtický rod Drugetovcov z Humenného*, Humenné, 2003, str. 92-106.

¹⁶ V poľskej Czenstochowej latiníci riešili situáciu menej radikálne: nezničili byzantskú čudotvornú ikonu a nevymenili ju za sochu, ale len farbou zatreli jej pozadie, na ktorom boli byzantské staroslovanské nápisy v cyrilike.

¹⁷ Konkrétnejšie pozri 956 stranovú knihu Vladimirus de juxta Hornad [J.V. Timkovič], *Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie)*, Košice, 2004.

¹⁸ Porov. *Naša národná svätyňa – Bazilika v Šaštíne*, Trnava, 1990.

¹⁹ Podrobnejšie o intrigách a politickej situácii počas podpisovania Užhorodskej únie pozri Vladimirus de juxta Hornad [J.V. Timkovič], *Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie)*, Košice, 2004, str. 474-491.

²⁰ Porov. M. Lacko, «Užhorodská Únia», *Most*, Cleveland, 3-4 (1959) str. 13.

²¹ Porov. Vladimirus de juxta Hornad [J.V. Timkovič], *Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie)*, Košice, 2004, str. 477-478.

6. Legenda o tom, ako čerti chceli zavalit' Krásnobrodský monastyr najväčším skalným balvanom z Poľska, «Čortív kamiň»¹

Velkosť a nadčasový význam starodávnej baziliánskej lavry či «*Nagymonostor-a*» (**Velkého monastyra**) v Krásnobrode, ktorý bol vo svojej histórii mnohokrát totálne zničený a mnohokrát opätovne ožil, ukazuje aj miestne ľudové rozprávanie o tom, ako sa diabol (čert) po mnohých neúspešných pokusoch definitívne zničiť *Manastyr* cez svojich ľudských služobníkov, rozhodol sám osobne vykonať toto dielo skazy.

Hšetky pohanske čarodejnice a strigy v okolí Krásnobrodského monastyra sa na tamojších baziliánov veľmi hnevali, lebo títo odučovali ľud od povier a nabádali ho, aby nechodil za falošnými čarodejnicami a strigami, ale radšej sa s dôverou utiekal o pomoc k Hospodu Bohu na príhovor Matky Božej Bohorodici Dívky Mariji. Ľudia masovo prestávali veriť poverám a následne čarodejnice a strigy nemali z čoho žiť, lebo ľudia im už neplatili povinné vysoké poplatky za ich vymyslené čary. Preto sa čarodejnice a strigy vraj spojili a deň pred sviatkom Pokrova začali vzývať samotného kráľa diablov oškľivého Belzebula, aby zničil Krásnobrodský monastyr. Celú noc piekli v medenom kotle jašterice, hady a kohútov, aby si z toho pripravili hrozný pokrm.

V predvečer (na viliju) sviatku Pokrova Presvätej Bohorodičky (1. október) sa diabli teda uzhodli, že *Manastyr* spolu s nič netušiacimi spiacimi gréckokatolíckymi baziliánskymi mníchmi zavalia v hľbokej noci obrovským kameňom zhodeným z výšky. Čerti teda vyhládali a schytili

Pokúšanie egyptského mnícha sv. Antona Veľkého na perokresbe z 15. storočia. Jedná sa o deväť diablov hlavných hriechov: obžerstvo, hriech nečistoty, zvedavosť, lož, závisť, hnev, ohováranie, lenivosť a pýcha.

ten najväčší balvan od Lachov (v Poľskom kráľovstve) a niesli ho v nočnom tichu vzduchom ponad Beskydy smerom na juh k Manastyru.

Rohaté slizké čierne ohavy už videli malú dedinku Laborec. Vzduchom to len tak svištalo a praštalo – ani pred letnou búrkou (i keď bola jeseň), a niesol sa zápach odpornej spáleniny v ohni škvarených ľudských vlasov a nechťov spolu s telami jedovatých rohatých zmijí, čo krásnobrodské strigy v kotle smažili... Smrad ukazoval diablom smer

letu, aby nepoblúdili, a dodával im aj odvahy zaútočiť na svätý Monastyr. Kde-ktorý z nich sa občas zlovestne zachichotal a zároveň hrozitánsky zaškrípal svojimi pokrivenými zožltnutými zkusánymi vlčími tesákmi.

Už raz, pred pár storočiami (v 9. storočí) sa im tu v tejto lokalite podaril pekný kúsok, keď vypálili sídlo nábožného rusínskeho kniežata Laborca, ktorého pokrstili sv. Cyril a Metod. Bol to husársko-ošklivý kúsok vhodný na zápis do učebnice zloby a zločinu: podarilo sa im totiž vtedy oklamať a poštváť divokých pohanských počerňavých bez-

Dobová perokresba čarujúcich čarodejníc z 15. storočia...

*Tak vyzeral Čortív kameň nachádzajúci sa medzi Krásnym Brodom a Medzilaborcami v roku 2001.
Fotografia z archívu Ing. Jána Ducára.*

božníkov z Ázie – dali im ako obyčajne, krivú-falošnú správu, že vraj **Laborcove** hradisko rozprestierajúce sa uprostred dvoch ramien tunajšej divokej rieky (kde dnes leží mesto Medzilaborce) je preplnené zlatom a drahokamami, ktoré nachádzali miestni pracovití Rusíni v blízkych horách a roklinách... A tak Laborec (dnešné Medzilaborce) Aziati nečakane obklúčili a do tla vypálili... Už predtým tí istí Aziati vypálili Laborcovo hlavné sídlo v Užhorode, teraz aj jedno z jeho mnohopočetných opevnení, kde sa knieža Laborec skrýval... Samotného utekajúceho Laborca usmrtili v rieke, ktorá sa dodnes volá Laborcom... Ázijskí bezbožníci na malých koňoch potom strašne zúrili a kliali, až sa okolité bukové hory triasli, lebo tam žiadne zlato nenašli a preto v hneve vyvraždili skoro všetko tamojšie obyvateľstvo. Preživší Rusíni neskôr telo svojho kniežata **Laborca** (+896) pochovali kdesi na Labirštine...

Konečne, pekelníci teperiaci sa s ťažkým obrovským balvanom v rukách preleteli ponad biednu, teraz v porovnaní s minulosťou už polopustú osadu Medzilaborce a rútili sa prevelkou rýchlosťou, akou sa šíria ľudské klebety a akú len synovia pekla vedia vyvinúť, ku Krásnobrodskému baziliánskemu monastyru...

Aby obrovitánsku skalú letiacu vzduchom náhodou nezazrelo oko nejakého smrteľníka, neleteli priamo ponad poľnú cestu, ktorá vtedy spájala Medzilaborce s Krásnobrodom, ale skratkou pár stovák metrov povedľa nej vpravo...

Samotný Belzebub, ktorý nariadil zničujúcu akciu práve na sviatok Pokrova Presvjatoj Bohorodici, vedel, že na Manastyri v Krásnobrode je vtedy najviac zbožných ľudí. So zničením monastyra chcel zabiť aj čo najviac ctiteľov Presvätej Bohorodičky. Nepočítal však s tým, že Krásnobrodská Bohorodica rozprestrela nad monastyrom svoj ochranný tmavočervený plášť a drží mocné ochranné ruky nad svojimi deťmi.

V monastyre práve vrcholilo vsenočné bdenie. Baziliánski mnísi, spolu so zbožnými gréckokatolíckymi pútnikmi prichádzajúcimi na odpust, sa spoločne celú dlhú noc modlili, nábožne spievajúc Večirňu z Li-

tijov, Polunoščnicu i Utreňu... a to až do samotného samučičkého svitania...

A tak sa stalo, že keď od temer neprestajných pôstov vychudnutý kmeť, ktorý bol ihumenom Manast'ra už vyše päťdesiat rokov, s bielou, dlhou, nikdy nestrihanou bradou a snehobielymi vlasmi skrútenými pod kamilavkou (čierny mníšsky klobúk s čiernym závesom voľne spadajúcim na chrbát) na hlave, otvoril Cárске dvere na majestátnom, bohato vyrezávanom, drevenom ikonostase a otočený tvárou ku prestolu smerom na východ, staroslovansky zanôtil rozvážnym hlasom: «**Slava Tebi pokazavšemu nam sviť...**».

V tom istom momente náhle mocne zakikiríkal i posledný krásnobrodský kohút, ktorého ošklivé baby-jagy nestihli strčiť do kotla s vria-

cim olejom. Víťazoslávne vypol svoju krvavočervenú, bujným perím pokrytú hrud' a oznámil celému svetu začiatok nového dňa – víťazstvo svetla a pravdy, východ milučkého teplučkého jesenného slniečka nad sychravou nocou...

V monastyrskej cerkvi sa akoby na povel v jedinej chvíli rozsvietili všetky sviečky a olejové lampady pred starodávnymi ikonami a súbežne mohutne zaburácal zbožný spev cyrilometodejského Velkého slávoslovja: «**Slava vo vyšních Bohu a na zemli mir...**». Spievalo od duše nielen niekoľko stovák baziliánskych mníchov-černcov z Krásnobrodu, ale aj ich spolubratia – baziliánski mnísi z neďalekého Jasenovského, Humenského, Sninského, Bukovského a Zborovského monastyra, ktorí tu prišli na odpust. Na vsenočnom sa zúčastňovalo i niekoľko tisícok veriacich-bilcov (oblečených v bielych, doma ručne tkaných nohavičiach a košeliach, prepásaní širokými koženými opaskami)... Spev začuli i zúrivi diabli s ksichtami pokrútenými od nenávisťi a obrovský preťažký balvan im vtedy vykĺzol z ich odporných, smrdľavých, vredmi a plůzgielmi pokrytých rúk s pazúrami na prstoch.

Obrovitá skala pri páde vzduchom zasvišťala stáby obrovitá kométa padajúca z vesmíru k zemi, potom zaprašťala v korunách starodávných bukov, ktoré sa jej poddávali ani maličké zápalky a s hrozitánskym zadunením dopadla na zem a hlboko sa do nej vborila. Na tomto mieste vtedy zem pukla ako prezretý melón. Praskla a jej prasklinu (geotektonický zlom) vidno až podnes – tiahne sa späť do Poľska, ukazujúc neklamne smer odkiaľ skala priletela... Keď strigy pochopili, že čerti sú bezmocní voči svätému monastyru, rozliali sa na kolomaž a tá vsiakla až do hlbokého pekla... A odvtedy tam skala nehybne leží ako mlčanlivý pamätník tej dávnej doby, keď diabli chceli osobne uškodiť nábožným baziliánskym mníchom i pútnikom krásnobrodského odpustu a nepodarilo sa im to...

Niektorí vravia, že vraj odvtedy krásnobrodské kohúty na sviatok Pokrova Prečistej Divy Mariji kikirikajú o čosi skôr, ako obyčajne a už len pri spomienke na tú dávnu hrôzu – zatvárajú pritom svoje prestrašené oči... A v predvečer sviatku Pokrova vraj okolo

*čertovho kameňa straší. Praští tam haluzina a kývu sa konáre blíz-
kych stromov – to diabol sa každý rok znova a znova usiluje nadvih-
núť «Čortív kamiň», aby mohol na Pokrov zavalit' monast'yr. Iní zas
vravia, že keď sa šikovne priloží ucho tesne ku kameňu, dodnes pod
kameňom počuť čertov od zloby stonať...*

Potiaľ ľudová legenda.

* * *

Čortív kamiň – Čertov kameň nachádzajúci sa na vyvýšenine zvanej Kamjana – medzi Medzilaborcami a Krásnym Brodom – v ľudovom podaní symbolizuje zlé sily, ktoré sa pokúšali vyše tisícročia o zničenie Krásnobrodského baziliánskeho monast'ra. Fotografia z roku 2007. Vedľa kameňa, ktorý je dnes turistickou atrakciou, už pribudla lavička... Fotografia z archíva Jána Arbeta (Dragovid).

V r. 1994 na «Čortiv kamiň», ako ľudia dodnes toto kamenné miesto volajú, ktosi šikovne vysekal ľudskú tvár ohyzdného človeka. Tvár je obrovitá – skoro jeden a pol metra vysoká. S nenávisťou sa díva do údolia smerom k Monastyru.

Začiatkom 21. st. tam ktorási turistická organizácia dala vyrúbať mohutné stromy, ktoré vedľa skaly medzičasom vyrástli a vedľa «Čortovho kamiňa» s hrozitánskou tvárou umiestnila drevenú lavičku pre turistov. V lokalite je dodnes veľa jedovatých zmijí-hadov...

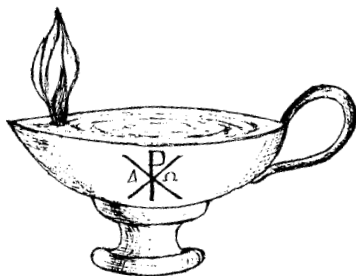
Celá legenda-rozprávka je samozrejme úplne vymyslená (ako to u jednoduchých poverčivých ľudí v stredoveku bývalo), až na ten fakt, že veľká skala tam skutočne je, a aj prasklina v zemi – geotektonický zlom ťahajúci sa mnoho kilometrov až do Poľska².

Táto legenda však vo svojom vnútri ukrýva hlbokú stáročnú pravdu, že monastyr – Veľký monastyr Krásnobrod (*Nagymonostor*) bol počas celej svojej, a to vyše tisícročnej histórie nejednému nepriateľovi cyrilometodejského obradu a gréckokatolíckej viery trňom v oku a neraz sa ho diabol pokúšal zničiť, ako sa hovorí «dotla». Avšak, kolkokrát bol zničený, toľkokrát bol s Božou pomocou aj obnovený a existuje až podnes.

---

¹ Celá táto kapitola (bez odborných poznámok) bola publikovaná v článku: Ї.В. Тімкович, Г.А. Тімкович, «"Чортів камінь" (Легенда о тім, як чорти хотіли звалити Краснобрідський монастирь найвекшов скалов з Польщі)», *Русин*, Пряшов, 4 (2008) стр. 17-18.

² Porov. T. Koráb, T. Ďurkovič, *Geológia Dukelskej jednotky (flyš východného Slovenska)*, Bratislava, 1978, str. 123-124.

Starodávna kresťanská lampada s vyrytým monogramom Isusa Christa – vpísanými gréckymi písmenami: «XP» z gréckeho «ΧΡΙΣΤΟΣ». Nápis na lampade okrem iného hovorí aj to, že Christos je začiatkom (Α) i koncom (Ω) všetkého, (porov. P. Testini, *Archeologia cristiana*, Edipuglia, 1980, str. 355). Latiníci na Slovensku tento monogram často úmyselne mylne interpretujú akoby latinské slovo «pax», v preklade: pokoj, mier...

Стырчала пипочка

Стырчала пипочка,
Дим ся із ней валив,
Дідо сказку казав,
Нас мороз проходив.

Сказками богаты
Нашы Подбескиды,
В каждом селі найдеш
Тому ясны сліды.

В моім родном селі,
Малом Красном Броді,
Я слышав в дітинстві
Сказку о камени.

Там, де быстра річка,
Лаборец вдоль біжит,
По лівий стороні
Лісочок там стоїт.

То есть стоял тогды,
Як я был пастухом,
Теперь вырубанный, –
В состояню плохом.

Можно, на нем сліды,
Оставила война,
Бо там была битка
Престрашенно грозна.

Верх того ліса,
Вкружений ліщиной,
Лежить твердый камень,
величины страшной.

Мы там попасали,
Овечкы, як діти,
На камени было
Добрі нам сидіти.

Мы там уходили –
В убіжище з дождю,

Там зьме ся скрывали
Як в стайню порожню.

Бо з нього далеко
Одкрываться простор
із долин як і сел –
До высоких гор.

Где Бескиды ділять
Галицію од нас,
Лісы великаньскы
Скрывають вид глаз.

На вершині камня
Суть із'явны вещи:
Сито, бердо, кий і крест,
Ножниці і кліщи.

Мы на том голову
Немало ламали,
Же яким способом
Они там повстали.

Дость того, же камінь
Великий і чудный,
Не вырос, де лежит,
Лем го вергли блудны.

Не од діда я чув, –
Мамка говорила,
Же його там сила
Вражія бросила.

Мамка, дай ї Боже
Царство небесное,
Так оповідала
Событіе тоє.

Же од давных давен
Діавольскы силы,
Побожность іноків
Кривым оком зріли.

КрASNоброд славиться,
З монастырьом здавна,
Вражда преисподня
Была к нему явна.

Задумали тоты,
Пресподніі власти,

На укор небесных
Монастырь затрясти.

Жебы там не было
Містины молитвам,
Ани жадным вірным
Богобойным мнихам.

В Бескидах вынашли
Величезный камінь.
Несли го і несли
З вечера до ночі.

І уж близко были,
Як ту раз умліли,
Із сусідньої хыжи
Когуты запіли.

Злы духы іщезли,
Камінь пав на землю,
І так лежить до днесь
На нашім хотарю.

А Монастырь остав,
Спасен молитвою, –
Бог не дасть убити,
Служащих вірою.

Новы новшы часы,
Пустились в обітель,
І наконець война
Принесла му гибель.

Так теперь будинок
В розвалинах лежить,
Ці-бо схоче дахто
Надати му поміч.

Як зробив колиська
Заможный пан Другет,
То ці хтось ізнова
Монастырь збудует?

*подля балады священика
Андрія Комана
записав М. Шмайда
publikované v týždenníku
Нове життя, Пряшів, 12
(1990) str. 5*

7. Legenda o Drugethovi, čo strieľal na ikonu Krásnobrodskej Bohorodici

Legendy sú poväčšine vymyslené, ale na druhej strane je pravdou, že každá legenda je reakciou obyčajného ľudu na nejakú dejinnú skutočnosť. Do rovnakej kategórie patrí aj nasledujúca rusínska legenda o šľachticoch Drugethovcoch a čudotvornej ikone Krásnobrodskej Bohorodici.

Hovorí sa v nej, že udalosť sa stala **pred 300-400 rokmi**,¹ teda v **16.-17. storočí**. Jedná sa práve o tie dve storočia, keď na (i)Humenskom panstve vládli Drugethovci:

- **Gabriel I. Drugeth** (+1531) – bol známy tým, že na svojom hrade Jasenov pri Humennom razil falošné peniaze (najmä poľské groše). Za tento zločin kráľ nariadil jeho popravu. Drugeth však náhle a nečakane zomrel v r. **1531** a preto sa verejná poprava nemohla uskutočniť.² Možno práve on je hlavným hrdinom ďalej uvedenej legendy?

- **Gašpar II. Drugeth** bol kalvínskeho vierovyznania. V r. **1562** sa oženil s **Klárkou Lošoncijovou**. Nečakane prepadával cerkvi východného obradu, rozbíjal ich, vykrádal a vypaľoval, kňazov gréckokatolíckeho obradu zabíjal, ženy a dievčatá masovo znásilňoval (svedčí o tom *Archív Spišskej kapituly* protokoly z r. 1560, fol. 62, 68, 77, 78, 80 a 81).³ V r. **1592** ten istý Gašpar II. Drugeth sídlil priamo v Humennom a mal konflikt dokonca i so svojim vlastným príbuzným **Štefanom V. Drugethom**, ktorý bol nútený vojensky napadnúť Humenné, násilím otvoriť temnice a prepustiť všetkých Gašparových nevinne žalárovaných väzňov.⁴ Za svoju krutosť a surovosť bol odsúdený kráľom v r. **1595**. Kráľ sa v rozsudku vyjadril doslovne takto: «... A preto, že *nebojac sa ani Boha*

ani ľudí, akémusi slobodnému človekovi odsekol ľavú ruku a viedol škaredý a nečestný život cez rôzne zločiny a nehanebné skutky, ako to dokazujú hodnoverné svedectvá, a tým podľa zákonov a zvyklostí Uhorského kráľovstva upadol do nemilosti...».⁵

● **Juraj II. Drugeth** (zomrel pred r. 1595) – bol mimoriadne výbušnej povahy. Zabil dokonca i svojho najlepšieho priateľa-šľachtica **Jána z Tušíc**, a to tak, že ho vyhodil z okna hradu, keď ho našiel v prítomnosti svojej manželky **Eufrozínie, rod. Dóciovej**. Za túto vraždu mal byť obesený, alebo zložiť obrovskú sumu peňazí príbuzným zavraždeného **Jána z Tušíc**. O rok po tejto udalosti, v r. **1584** bol Juraj II. Drugeth opäť predvolaný na stoličný súd pre zavraždenie humenčana **Pavla Hromodu**.⁶

● **Štefan V. Drugeth** (vládol v rokoch 1597-1599) bol kalvínom. Vyznačoval sa tým, že bol v boji s Turkami veľmi dobrým vojakom, ale aj tým, že mal veľmi surovú povahu a neštilil sa nijakých vrážd a ani preliatia nevinnnej krvi. V r. **1584** sa dostal pred súd, že len tak z rozmaru zabil slobodného sedliaka Romana (Rumana) z Pichného. Raz sa dokonca na Trebišovskom hrade silne pohádal a pobil so svojím vlastným synovcom **Jurajom II. Drugethom**... Synovcova manželka pritom potratila dieťa. Na súde v r. **1588** zemplínsky a užský župan Štefan V. Drugeth bol prehlásený za nevinného, pretože 50 (!) jemu podriadených šľachticov zložilo prísahu v jeho prospech, že vraj nezabil žiadneho človeka a ani nebol dôvodom nijakého potratu.⁷

● Kalvín **Valentín I. Drugeth** (vládol v r. 1599-1605) v r. **1603** vypálil počas odpustu Krásnobrodský monastýr, a to len preto, že sa mu splašili kone, on pritom spadol a si zlomil ruku... Ruka sa mu nehojila, prisľúbil, že obnoví Krásnobrodský monastýr a tak aj urobil...⁸ Od pamätného roku **1603**, keď bol zázračne uzdravený Krásnobrodskou Bohorodicou, sa stal veľkým ctiteľom Matky Božej a podporovateľom všetkého byzantského v Zemplínskej i Maramorošskej župe, kde vládol. Zomrel predčasne už ako 32-ročný. Bol otrávený pravdepodobne cisárskymi katolíckmi v r. **1609**.⁹

● **V r. 1614** (pôvodne kalvín, od roku 1609 však už rímskokatolík) **Juraj III. Drugeth** (vládol v r. 1605-1620) sa neúspešne pokúšal s pomocou latinských jezuitov previesť krásnobrodských pútnikov na latinský obrad... Na krásnobrodskom odpuste napokon zasiahli jeho ozbrojení pandúri a pútnikov rozohnali...¹⁰ Jeho manželka bola dcérou krvavej čachtickej pani **Alžbety Báthoryovej**. Juraj III. Drugeth zachránil svoju svokru Alžbetu Báthory (1560-1614) pred istou popravou za stovky sadistických vražd nevinných dievčat, ktoré táto spáchala... Zomrel ako 37 ročný, bol otrávený...

● Rímskokatolík **Ján IX. (X.) Drugeth** (vládol v r. 1620-1645) – jeho manželkou bola rodná sestra egerského latinského grófa-biskupa **Juraja Jakušiča de Orbova** – barónka **Katarína Jakušičová**. Zomrel už ako 36 ročný.

● Rímskokatolík **Juraj IV. Drugeth** (vládol 1645-1661) – vládcom sa stal už ako dvanásťročný. V jeho mene však vládla jeho matka barónka **Katarína**, rodená **Jakušičová**. Táto v r. **1646** spoločne so svojim rodným bratom egerským latinským biskupom **Jurajom Jakušičom** dala zvolať 63 rusínskych svjaščeníkov na podpísanie tzv. Užhorodskej "únie". Únia bola podpísaná «na Juraja» v deň menín jej syna **Juraja IV. Drugetha** a jej brata biskupa **Juraja Jakušiča** v rámci rodinnej oslavy v r. **1646**...¹¹ Juraj IV. Drugeth zomrel nečakane ako 28 ročný.

● Rímskokatolík **Žigmund Drugeth** (vládol 1661-1684) – **Matej Bel** (1684-1749) vo svojom opise Zemplínskej župy veľavýznamne poznamenáva, že Žigmund Drugeth bol veľmi bohatý a mal neprehľadné množstvo služobníctva, ktoré sa staralo o jeho pohodlie. Doslovne píše: «... **Žigmund**, ktorý mal tolko služobníctva, že na raňajky sa zvolávalo polnicou a bubnom. Doma i na verejnosti ho sprevádzala asi stovka vojakov a keď vychádzal, harcovali pred ním na koňoch...».¹² Tento Žigmund Drugeth bol popravený **Imrichom Thökolym** v Košiciach. Zomrel už ako 26 ročný (podľa Lenčiša žil v rokoch 1658-1684).

Možno práve jedného z týchto "výtečných" hore uvedených Drugethovcov sa týka i povest', ktorá má pôvod z krásnobrodského okolia:

Dobová rytina polôvačky z 15. storočia...

Dávno, asi pred 300-400 rokmi, žil v Krásnobrode šľachtic z Drugethovej rodiny. Bol to človek veľmi surový a tvrdý. Mal dvadsať ročného syna, ktorý nasledoval verne šľapaje svojho krutého otca: bol postrachom nielen zveriny, ale aj dievčat a žien. Úplne inou však bola šľachtičná. Stále viac a viac bledla a chradla a bolo vidno, že sa veľmi trápi.

Naproti ich prepychovému kaštielu stála kaplnka, kde sa nachádzala ikona krásnobrodскеj Presvätej Bohorodičky. Šľachtičná tam často chodievala. Pred kaplnkou jej pričinením stále rástli a rozvonievali krásne kvety a možno aj preto, lebo ich polievala svojimi vlastnými slzami...

V predvečer sviatku Pokrova Presvätej Bohorodičky v Krásnobrode zazvonili zvony. Velmož Drugeth sa nervózne prechádzal po komnate, potom sa so satanským úsmeškom pozrel na utrápenú manželku a zamrmľal:

– Ráno pôjdeme na polovačku, na medveďa do Hrabín.

Hneď po týchto slovách poslal páža, aby prikázalo všetkým mužom a mládencom dediny nadháňať dravca. Keď to začula šľachtičná, ešte viac zbledla a s tlčúcim srdcom začala úpenlivo prehovárať muža, aby to nerobil, veď zajtra je sviatok Pokrova.

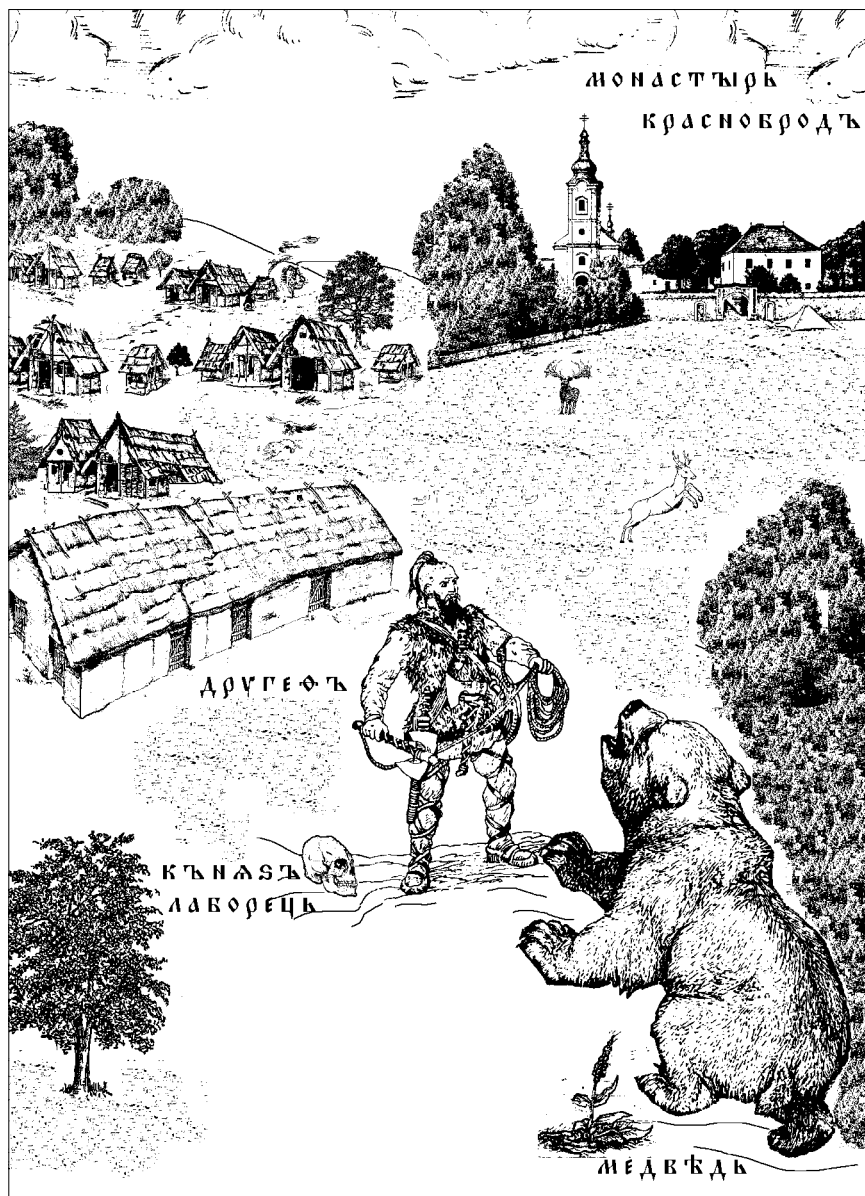
– Hlupaňa, – odvrkol jej, – ja som ich bohom! Ak ma nepočúvnu, dereš ich neminie! Mne sa zachcelo ísť na lov a bude po mojom!

Velmožná sa rozplakala, ale on ostal neoblomným. Vtedy povedala prorocké slová:

– Dobre, ale ty ponesieš všetku zodpovednosť za nešťastie, aké nám tam hrozí!

– Dost! Prorokov nepotrebujem! Chod! – zakričal.

Zvon Krásnobrodského monastýra ráno nadarmo zvolával na bohoslužby, cerkva bola prázdna. O to živšie však bolo v Hrabínách: hulákanie, rozkošnícky smiech, brechot psov... Naraz bolo počuť výstrel z ručnice – kremenice. Všetci naháňači i psy stíchli, počuli vystrašený hlas volajúci o pomoc:

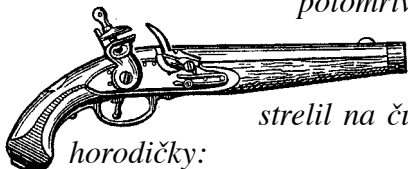
*Drugeth bojuje s ozrutným medvedom neďaleko Krásnobrodského monastyra. Pri nohách mu symbolicky leží lebka rusínskeho kniežata **Laborca** (+896), ktorý je pochovaný pravdepodobne niekde na Labirštine...*

— Naňkuuuú, pomiiiíť!...

Podnapitý šľachtic na koni pricválal k synovi. Uvidel strašnú scénu – syn, iba s nožom v rukách, sa bránil pred veľkým medvedom. Jeho šaty boli celé dotrhané, tvár, hrud' i ruky zakrvavené a medved' stojaci na zadných labách mu práve páral brucho.

Velmož sa celou silou rozohnal a hodil svoju kopiu medvedovi medzi lopatky, ten sa však v tej chvíli mierne odchyľil a kopia skrz na skrz prebodla prsia mladíka. Velmožov syn sa bez slova zvalil na zem. Drugeth ustrnul, nemohol sa pohnúť a medved' uvidiac nového nepriateľa, rozmachol sa labou i po ňom. Kôň však v strachu odskočil a aj so svojim bezduchým a od hrôzy polomŕtvym jazdcom utiekol domov.

Drugeth sa spamätal až pri kaplnke pred palácom. Uchopil zbraň a vystrelil na čudotvornú ikonu Krásnobrodskej Bo-

horodičky:

— Na, tu máš svoju odmenu! – Od výstrelu sa však kôň nastrašil a skočil na bok tak, že jazdec vyletel zo sedla, spadol na kameň a zlomil si obe nohy. Ikona, ako hovorí povest' ďalej, ostala nepoškodená, avšak Drugeth zostal nehybne ležať na zemi.

Keď šľachtičná uvidela na dvore koňa bez jazdca, vyzrela z okna smerom k neďalekému lesu: práve ľudia kohosi niesli. V zlej predtuche im vybehla naproti. Pri pohľade na svojho mŕtveho syna zvolala:

— Och, Bože môj! – a padla tiež mŕtva vedľa neho. Na toto všetko sa díval jej manžel, ktorý bezvládne ležal na zemi.

Odvtedy velmožov palác veľmi stíchol, v jednej z jeho komnát ležal vychudnutý Drugeth...¹³

* * *

V legende sa hovorí, že **Drugeth** mal v Krásnom Brode dom.

Dodnes v obci Krásny Brod stojí šľachtický kaštieľ (je v dezolátnom stave). Pamiatkári ho v r. 1968 opísali takto stroho:

«Kaštieľ v historizujúcom slohu z roku 1896. Dvojpodlažná budova s nárožnou vežou, postavená na kraji veľkého parku. Fasáda riešená na spôsob romant. francúzskeho vodného kaštieľa».¹⁴

Pri kaštieli je dodnes tzv. grófsky park, kde rastú neobyčajné stromy a kery. V r. 1896 bol pravdepodobne len prebudovaný.

Od r. 1960 do r. 1965 fungovalo v tomto kaštieli *Východoslovenské ukrajinské múzeum*. V roku 1965 sa premiestnilo do Svidníka a dostalo názov: *Múzeum ukrajinskej kultúry*.¹⁵ Dnes sa toto múzeum oficiálne volá: *Múzeum ukrajinsko-rusínskej kultúry*.

Bajcurov, ktorý v r. 1928 ako prvý uverejnil hore uvedenú legendu, uvádza, že Drugethov kaštieľ spomínaný v legende sa na-

Dobová perokresba: takto vyzerala poľovačka v 17. storočí...

chádzal na mieste, kde v r. 1928 stála krčma. Teda Drugethov kaštieľ stál inde ako kaštieľ z r. 1896, ktorý opisujú pamiatkári v r. 1968! Treba si uvedomiť, že Drugethovci nemali len jeden kaštieľ v Humennom (dnes je v ňom Vihorlatské múzeum), ale celé desiatky, či stovky iných hradov, väčších či menších kaštieľov, letných sídiel a domov...¹⁶

---

¹ Legendu po prvýkrát uverejnil **Bajcurov v roku 1928** (И.М. Байцуровъ, «Изъ были красnobrodскаго Монастыря», *Русское слово*, Пряшевъ, 22-23 (1928) стр. 2-3, 25 (1928) стр. 2-3) a po ňom prešovský historik **Papp v roku 1984**. Už **Bajcurov v roku 1928** píše, že sa to stalo **pred 200-300 rokmi**, medzičasom sme sa prehupli do ďalšieho storočia, preto sme to upravili o storočie ďalej: «**pred 300-400 rokmi**».

² Porov. Š. Lenčiš, *Šľachtický rod Drugetovcov z Humenného*, Humenné, 2003, str. 67-68.

³ Informácie o Gašparovi Drugethovi prevzaté z Н.А. Бескид, «Краснобродськы ярмаркы», *Календарь Татра банкы*, Пряшов, 1932 v Г. Бескид, *Николай Бескид на благо Русинів*, Ужгород, 2005, str. 87.

⁴ Porov. Š. Lenčiš, *Šľachtický rod Drugetovcov z Humenného*, Humenné, 2003, str. 69.

⁵ Porov. *tamtiež*, str. 79.

⁶ Porov. *tamtiež*, str. 80-81.

⁷ Podrobný životopis Štefana V. Drugetha pozri v Š. Lenčiš, *Šľachtický rod Drugetovcov z Humenného*, Humenné, 2003, str. 68-71.

⁸ Podrobnejšie pozri v kapitole č. 4.

⁹ Porov. Vladimirus de juxta Hornad [J.V. Timkovič], *Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie)*, Košice, 2004, str. 821-822.

¹⁰ Porov. *tamtiež*, str. 471-473.

¹¹ Porov. *tamtiež*, str. 474-506.

¹² M. Bel, *Zemplínska stolica* (preklad z jazyka latinského), Bratislava, 2000, str. 193.

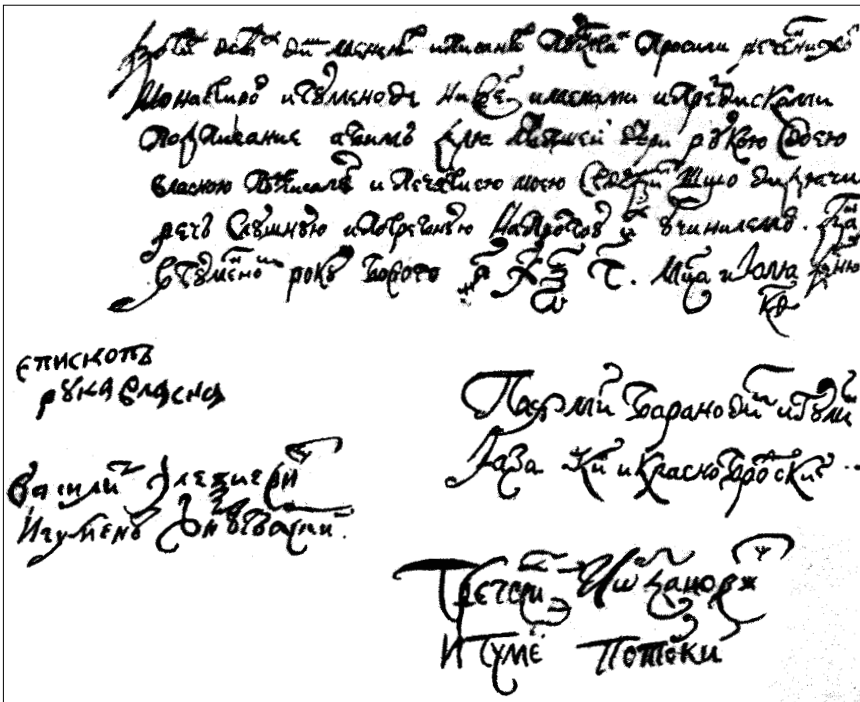
¹³ Porov. С. Пап, «Чи справді били ярмарки на дівчат і жінок на відпустях у Краснобродському монастирі?», *Благовістник*, Bratislava, 8 (1984) str. 13-14.

¹⁴ *Súpis pamiatok na Slovensku*, II, Bratislava, 1968, str. 129.

¹⁵ Porov. I. Чабиняк, «Музей української культури та його завдання», *Ведецький збірник Мuzea ukrajinskej kultúry vo Svidníku*, 1, Bratislava-Prešov, 1965, str. 27; М. Сополига, «40 років Державного музею українсько-руської культури у Свиднику», *Науковий збірник Музею українсько-руської культури у Свиднику*, 21, Prešov, 1998, str. 19; Po slovensky sa oficiálne označuje: «Мuzeum

ukrajinsko-rusínskej kultúry vo Svidníku», po ukrajinsky: «Музей українсько-руської культури у Свиднику».

¹⁶ Pогов. Й.В. Тімковіч, «Легенда о Другетови, який выстрѣлилъ на ікону Краснобрідьской Богородиці», Русин, Пряшов, 6 (2008) стр. 22-23.

Rusínsky písaná hramota z roku 1663 podpísaná okrem iných i ihumenom Krásnobrodského a Jasenovského monastyra Pachomijom Baranovičom, OSBM.

8. Baziliánska misia v Ríme v druhej polovici 17. storočia

V júli 1663 sa uskutočnilo stretnutie baziliána episkopa **Partenia Petra Petroviča** s ihumenmi štyroch baziliánskych monastýrov v Humennom.

Z **29. júla r. 1663** máme totiž zachovaný list opatrený pečatou,¹ vlastnoručným podpisom mukačevského episkopa **Partenia Petroviča** a podpismi: **Pachomia Baranoviča**, ihumena Jazanovského² a Krásnobrodského; **Vasilija Alexejeviča**, ihumena Užhorodského (Ungvarského); **Gregora Jordanoviča**, ihumena Potockého³. Pečať je oválna, uprostred je napísané I-H-S (čo je lat. písmenami napísaná skratka Isusovho mena, ktoré sa v gréčtine píše: *IHCYC*), nad nápisom je mitra,

kríž a episkopská palica. Latinský nápis je tento: «*Petrus Petrovicz Parthenius eppus Munkaczoviensis graeci ritus unitus*».

Zuzana Lorántffy
(vdova po Jurajovi I. Rákoczym)
vládla nad Mukačevským
panstvom v rokoch 1648-1660.

Partenij Peter Petrovič – baziliánsky jeromník sa veľmi pričínil svojou "misijnou" činnosťou o Užhorodskú "úniu", ktorá sa uskutočnila **24. apríla r. 1646**. Pápež ho potvrdil ako mukačevského vladyku **8. júna 1655** a rakúsky cisár až **r. 1660**. Šľachtičná – **Zuzana Lorántffy**, vdova po Jurajovi I. Rákoczyovi – kalvinistka, ho nepustila do Mukačeva (vládla nad mukačevskými majetkami v rokoch 1648-1660 – teda až do svojej smrti). V r. 1660 zomrela nielen šľachtičná, ale i jej následník **Juraj II. Rákoczy**. Správkynou majetku sa stala manželka Juraja II. Rákoczyho, **Sofia z rodu Báthory** (1660-1680). Až za jej vlády **v roku 1664** sa mohol latinikom povolený episkop **Partenij** dostať do Mukačeva, a to až

potom, keď šľachtičná odstránila právoplatného dovtedajšieho episkopa **Zejkana** do Imstičeva. Episkop **Partenij** zomrel krátko nato **začiatkom r. 1665**.⁴

Uvádzame úryvok z listu z **29. júla 1663** vo svojom origináli písanom cyrilikou po rusínsky, ktorý uverejnil **Lacko**:

«Партеніе Петрович милостию Божіею и Столицѣ Апостолской Епископ Мѣкачовскій і прочая... Же ѿ в старости лѣтъ моих маючи старане и великѣю працѣ о коло дѣховних моих свѣцких немогѣ досит ѣчинити ѣ вѣзитованю монастырѣвъ их и в перестерѣганю по радковѣ и регѣли законних, през цю нѣкоторые дѣются непорядки. Прето поменение иноки сѣплѣкѣют до Отца Свѣтого, ави през Брѣве свою аво декрет назначил собѣ обрати Старшого в той нашей провинци Енералного аво Архимандритѣ, который ви з рамена Енерала того который ви мѣл право ближшое до радѣ и власти над всѣм законом Свѣтого Отца нашего Василиа од Столицѣ Апостолской наданое.

Гдиж вѣдаемо же сѣ знаидѣт и называют двоѣх Енералами чинѣ Свѣтого Василиа, то ест рѣскій и италиано-греческий, еднѣк же жадаемо рачий од Енерала ави бил належачий италѣано-греческого а нежели рѣского. Бо гдиж гдѣ голова Костела Божого, зичимо мѣти и головѣ законѣ нашего. Любо вправдѣ рѣс ест кость с кости нашей и тѣло с тѣла нашего, але ижъ великаа отлеглость тоей нашей провинци ггорской от рѣской і некоторые межѣ ними частиа незгоди, нас до тих час от згромаженѣ их одтричали и одтрѣчаютъ, незичимо ави Старший той который ви радил нами всѣми, нашими монастырами и нашою тою всею провинциею, належил от Енерала рѣского.»⁵

Tento dokument, ktorý, ako vidieť, je plný latinizmov a latinského ducha i latinskej gramatiky, opisuje situáciu v baziliánskych mo-

nastyroch vo vtedajšom Uhorsku. Je písaný, či lepšie povedané diktovaný tretou osobou z okruhu egerského latinského biskupa na dvore humenského pána **Žigmunda II. Drugetha** (vládol v rokoch 1661-1684, o jeho rozkošníckom živote pozri na str. 131). Dokument je napísaný cyrilikou po rusínsky, aby sa zdalo, že spontánne vyšiel od baziliánov.

Episkop **Partenij P. Petrovič, OSBM**, ktorý žil na Humenskom panstve v Krásnobrodskom monastyre priamo pod ochranou a v závislosti od mladého grófa Žigmunda II. Drugetha (či jeho tútorov), v tomto dokumente vyhlasuje, že keďže je už starší vekom, nemôže vraj navštevovať baziliánske monastyry (ktorým latiníci v predošlej ére zrušili a zakázali mať vlastných archimandritov-episkopov – podrobnejšie pozri v knihe *Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska, 9.-18. storočie*) a dohliadať na život v nich, preto spolu s ich mníchmi prosí Svätého Otca, aby prostredníctvom *Breve* alebo *Dekrétu* im prikázal vybrať si *Staršoho* (Starejšieho) a v tej istej provincii i *(H)Eneralnoho* (Generálneho) alebo archimandritu, ktorý by mal moc a práva nad «*vsim zakonom Svjatoho Otca našeho Vasilija od Stolici Apostolskoj nadanoje*».

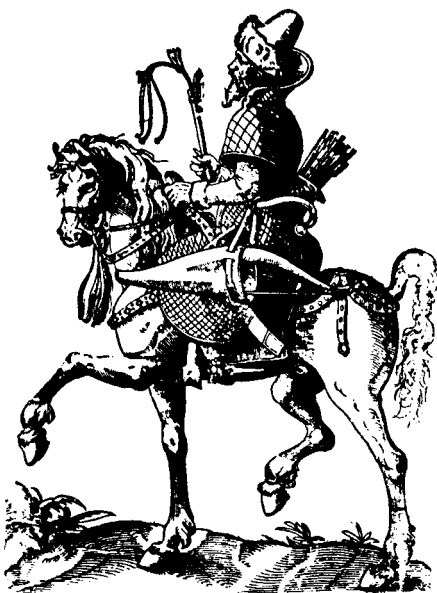
Zároveň vraj spolu prosia na prvý pohľad nelogickú a protiprirodzenú vec, aby vraj podľa možností mali spoločného generálneho predstaveneho s taliansko-gréckymi baziliánmi, avšak nie ruskými. Seba nazývali uhorskými baziliánmi — lebo žili v Uhorsku. Pod ruskými baziliánmi rozumeli tých zpoza Karpát — z Haličiny, ktorí náležali do iného štátu, do Poľského kráľovstva.

Ako prvý údajný dôvod prečo vraj nechcú svojho, ale cudzieho predstaveného, tj. prečo sa rozhodli pre voľbu generála z taliansko-gréckych baziliánov uvádzajú, že vraj «tam, kde je hlava Božej Cirkvi, tam si želáme mať i hlavu nášho rádu». Potom pokračujú v protilogickej argumentácii: hoci Rus «*jest kost' s kosti našej i tilo s tila našeho*», existuje veľká vzdialenosť medzi provinciou uhorskou a ruskou a okrem toho sú medzi nami časté nezhody. Jednoducho nechcú, aby ich «*Staršij*», ktorý by nimi riadil, bol ruským «*(H)Eneralom*» z Haličiny.⁶ Skutočnou príčinou bola humenským Drugethom nariadená lati-

nizácia. List im nadiktovala «šedá eminencia» – tretia osoba, ktorá chcela ostať utajená, aby sa zdalo, že čo žiadajú aj sami chcú. Ak bude totiž generálnym predstaveným všetkých baziliánov v Uhorsku latiník z Talianska, ľahšie a skoršie prejdú na latinský obrad.⁷

Z toho istého dokumentu sa ďalej dozvedáme i o tom, že baziliáni v Uhorsku v tomto období, podobne ako celé stáročia predtým, žili hlavne z dobročinných darov veriacich (zatiaľ čo rímskokatolícki kňazi či latinské kláštory vyberali od ľudu povinné desiatky).⁸ Baziliáni však neboli nikdy zdegenerovaným žobravým-prízivníckym rádom (aké vznikali na Západe). Žili z dobrovoľných darov od veriacich, ktorým všelijako, najmä pastoračne slúžili. Boli to vždy dary nie prosené, ale spontánne a absolútne dobrovoľné. Teraz (teda v r. 1663), ďalej pokračuje list: «*keď prišli s pomocou Boha k poznaniu (rímskokatolíckej) viery a poslušnosti k najvyššiemu Pastierovi* (tj. egerskému latinskému biskupovi, stratiac svojho vlastného gréckokatolíckeho episkopa-archimandritu)», prosia, aby dostali tie isté práva, ktoré majú mnísi latinského obradu (privilégium žobravých rádoz františkánov – františkáni začali pôsobiť v blízkom Stropkove v r. 1616, keď si tam založili kláštor⁹). Ako dôvod uvádzajú, že musia platiť vysoké dane Turkom (Turci boli úhlavnými nepriateľmi latiníkov a tým v podstate baziliáni prízvukovali, že majú spoločného nepriateľa):

«Ponevaž z davneho zvičaju pomenenie inoki z jalmužni zvikli žiti choťáž budučiye ne v jednosti Kostela rimskoho: teper iž za

Turecký lénny jazdec na arabskom plnokrvnom žrebčovi – dobová perokresba.

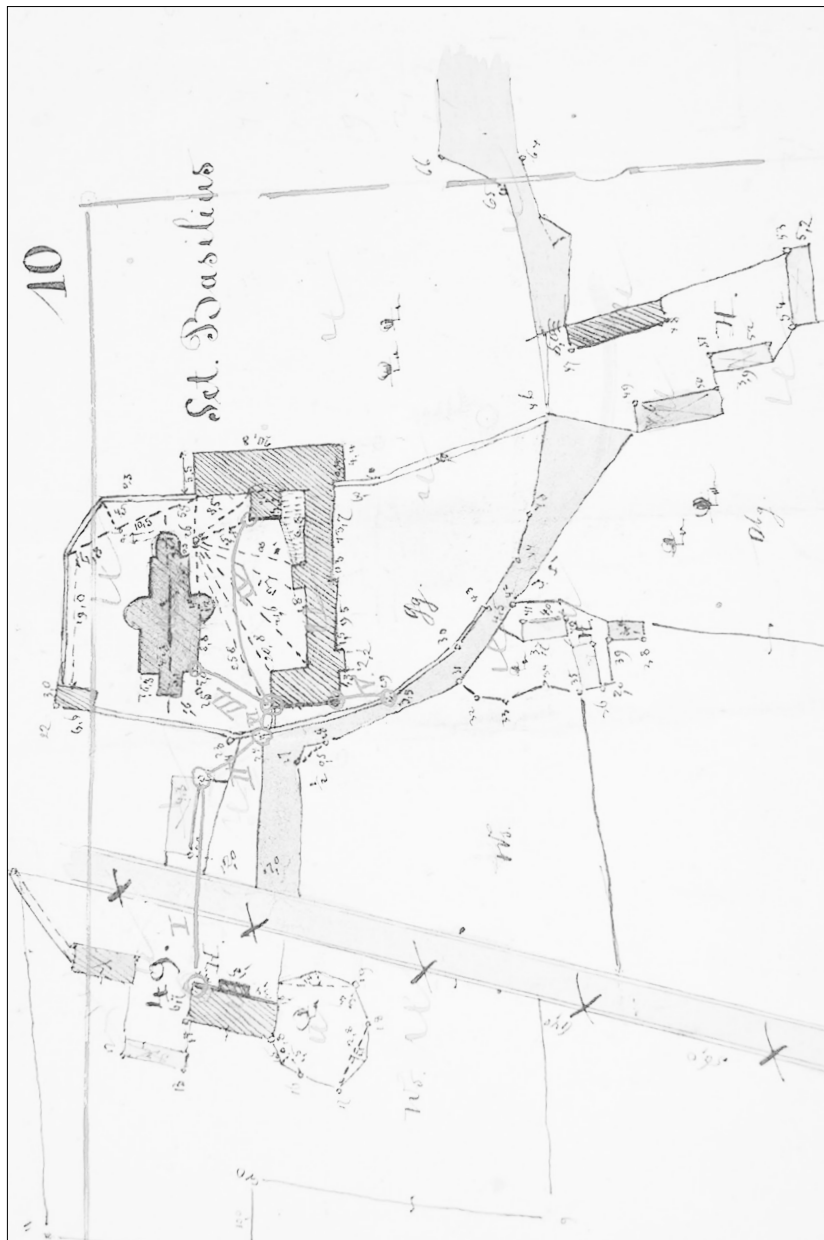
pomoču Božijeju prišli smo do poznaňa viri i najzvyrchnijšoho Pastira poslušenstvo, prosimo i prosjat abi do prav tich ktorije majut latin-skoho naboženstva zakonniki na prošenije jalmužni bili pripuščenije, zvlašča iž z dopuščeňa Božeho proč vichovaňa našeho s tážkoju praceju nabitou tážari od Turka ponositi musimo».

Ďalej prosia, aby monastyry ako: Jazanovský (Jasenovský), Krásnobrodský, Užhorodský a Potocký, boli uznané Sv. Ocom a obdarené všetkými právami, a opäť proti prirodzenosti vecí, aby do týchto ich monastyrov nemal vstup nik, kto nie je v «*jedinosti Kostela Svjatoho Rímskoho*» – teda žiadni nezjednotení s Rímom – akoby to nezáležalo len a len od nich, koho vpustia do monastyra a koho nie. List je totálne prolatínsky, preto ho aj latinský jezuita **Lacko** uverejnil a to dokonca cyrilikou.

V dokumente *Kongregácie Propaganda Fide* v Ríme, z **21. januára roku 1664**, skutočne nachádzame ponižujúcu správu o baziliánskych cyrilometodejských obrátených bývalých "schizmatikoch" a o príchode jedného reprezentanta z nich do Ríma «*jedného mnícha-baziliána "Uhra", ktorý hovorí, že prišiel z tých častí na príkaz Monsiñora Partenia, episkopa Mukačevského a predstavených piatich monastyrov,*¹⁰ *ktoré vďaka činnosti toho istého episkopa boli pred niekoľkými rokmi obrátené zo Schizmy na katolícku vieru o počte asi 60 mníchov...*».¹¹

Veď nečudo, keď svätého veľkomoravského učiteľa Slovanov – archiepiskopa **sv. Metoda** (+885) dokázali latiníci označiť za nielenže schizmatika, ale dokonca priamo za heretika (Splitská rímskokatolícka synoda takto odsúdila sv. Metoda¹² v roku 1060), prečo by to neurobili s jeho žiakmi baziliánmi... Išlo o päť baziliánskych monastyrov vtedajšej Mukačevskej eparchie, ktorá bola súčasťou Uhorska – preto «Uhra». V desiatom bode daného dokumentu sa píše:

«*Kedže sa Krásnobrodský Monastyr nachádza v extrémnej chudobe, potreboval by nejakú dočasnú pomoc a okrem toho byť ozdobený sv. ostatkami*».¹³

Historický náčrt pôdorysu Krásnobrodského monast'ra, pravdepodobne z 19. storočia. Katastrálna mapa sa nachádza na Geodetickom a kartografickom ústave v Bratislave, zabezpečil ju Ing. Miroslav Bural, Stakčín.

Kto bol tým «tajuplným mníchom-baziliánom-Uhrom», ktorý prišiel do Ríma?

V spomienkach baziliána Teofila, ihumena monastiera v Grottaferata (Taliansko), ktoré napísal v r. 1664 ako správu pre Sv. Kongregáciu v Ríme, nachádzame odpoveď aj na túto otázku:

Ihumen **Teofil** píše, že uhorskí baziliáni «*sa zriekli schizmy*» a zjednotili s katolíckou cirkvou (tj. podriadili sa latinskému egerskému grófovi-biskupovi) pred ôsmymi rokmi (teda r. 1656) a to v nasledujúcich monastiach: Potockom, Užhorodskom, Jasenovskom (Jazanovskom), Krásnobrodskom a Mukačevskom. Ďalej uvádza, že títo baziliáni poslali **Pachomia Baranoviča** – ihumena Jazanovského a zároveň i Krásnobrodského monastiera do Talianska, aby vybavil celú záležitosť – to je onen tajomný posol.

V tej istej správe sa okrem iného tiež hovorí, že baziliáni hore spomínaných piatich monastičov žiadajú (v rozpore so starodávnou temer 1000 ročnou cyrilometodejskou tradíciou – poznámka autora knihy) dovolenie, aby si mohli vždy vyberať na zriadenie noviciátu¹⁴ ten monastier, ktorý tomu bude najviac vyhovovať. Tiež, aby žiadny schizmatik a neposlušník Svätej Stolice nemohol prebývať v daných monastiach, a aby v nich smeli prebývať iba tí mníši, ktorí sú katolíci. Keďže musia platiť dane Turkom a vo väčšine žijú z almužny, prosia, aby im bolo priznané privilegium žobravých rádov.¹⁵ Inými slovami povedané, aby ich už rímskokatolíci prestali ponižovať a začali ich pokladať za rovnocenných k latinským reholiam.

V odpovedi z Kongregácie z **13. marca 1664** sa dozvedáme, že tieto baziliánske monastieri skutočne aj dostali fakultu ohľadom noviciátu (lebo to napomáhala latinizáciu baziliánov – pozn. autora knihy) a tiež, aby nijaký «*schizmatik*» alebo «*apostata od Sv. Stolice*» nesmel v nich prebývať. Na ostatné požiadavky baziliánov im Sv. Stolica neodpovedala, teda boli zamietnuté.¹⁶ Teda opäť žiadne zrovnoprávnenie, ale na základe nekatolíckej a protikatolíckej zásady «*prae-stantia riti latini*» (prednosti latinského obradu) bol ideálnym katolí-

kom len rímskokatolík a takými sa mali snažiť čím skôr stať aj všetci baziliáni (podľa príkladu talianskych baziliánov) – až potom budú zrovnoprávnení s latinskými rehoľami. Zriadenie jediného archimandritu (protoarchimandritu) nad všetkými monastyrmi ponechali na ne-skôr, aby neodstrašili ďalšie doteraz samostatné a nezávislé baziliánske monastiry-lavry od tzv. "únie".

Cesta jeromnícha Pachomia Baranoviča, ihumena Krásnobrodského monastyra, do Ríma nebola vôbec jednoduchou záležitosťou. Dozvedáme sa o tom z dokumentu, ktorý uverejnil **Hodinka**: Ihumen Krásnobrodského monastyra jeromních **Pachomij Baranovič** necestoval sám, ale spolu s diakonom, tiež baziliánom. Keď prekročili hranice cisárstva, boli prepadnutí zbojníkmi, ktorí zabili diakona, samotného P. Baranoviča zranili na ľavej ruke a obrali ho o všetko. Preto Pachomij Baranovič v liste prosí o finančnú pomoc na cestu, aby sa mohol spolu s iným sprievodcom vrátiť do Krásnobrodského monastyra.¹⁷

---

¹ Tento dokument v rusínčine i latinčine uverejnil M. Lacko, vo svojej knihe: *Unio Užhorodiensis Ruthenorum Carpatiorum cum Ecclesia Catholica*, Rím, 1955, str. 237-241.

² Jedná sa o baziliánsky monastyr po latinsky zvaný Jasanicense, po taliansky Jazzaniz, po rusínsky Jazanskij-Jazanovskij, po slovensky Jasenovský. Nachádzal sa pri Jasenovskom hrade, ktorý sa nachádza tesne pri Humennom. Je to asi 30 kilometrov vzdušnou cestou od Krásneho Brodu, (podrobnejšie porov. J.V. Timkovič, *Letopis Bukovského monastyra (Bukovej Hory) a historické zmienky o iných baziliánskych monastyroch na východnom Slovensku*, Prešov, 2004, str. 207-208).

³ Patak – Sáros Patak, Blatný Potok – teraz v Maďarsku.

⁴ Porov. A. Пекар, *Нариси Історії Церкви Закарпаття*, I, Рим, 1967, str. 30-32.

⁵ Celý dokument pozri v M. Lacko, *Unio Užhorodiensis Ruthenorum Carpatiorum cum Ecclesia Catholica*, Rím, 1955, str. 237-238.

⁶ «Ruská provincia» baziliánov nachádzala v Poľskom kráľovstve, teda to bolo omnoho bližšie ako Taliansko. Časté nezhody medzi nimi boli vraj tou vážnejšou príčinou.

⁷ Baziliáni v Taliansku boli vtedy už totálnymi latiníkmi. Dokonca slúžili omše len po latinsky a nie na kvasenom chlebe (prosforách), ale na latinských nekvasených hostiách... Podrobný osud zlatinštených baziliánov v Taliansku pozri v Vladimirus

de juxta Hornad [J.V. Timkovič], *Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočia)*, Košice, 2004, str. 534-538.

⁸ «Gréckokatolícky rítus sa opieral hlavne o mníchov a o dobročinnosť svojich veriacich, teda bol bez desiatkov, kým latinská strana bazírovala na farách a vyžadovala desiatky», (S. Stephani decretum II, cap. 52, *Corpus iuris Hungarici*, Budapest, 1899, 42 – informácia prevzatá od: O. Halaga, «Cyrilometodejské dedičstvo po príchode Maďarov», *Slávia*, XLI (1972) str. 291); Podrobne o desiatkoch u gréckokatolíkov v Uhorsku pozri Vladimirus de juxta Hornad [J.V. Timkovič], *Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočia)*, Košice, 2004, str. 118-125.

⁹ Porov. Š. Lenčíš, *Šľachtický rod Drugetovcov z Humenného*, Humenné, 2003, str. 115.

¹⁰ Teda sa k žiadosti hore uvedených monastýrov pridal ešte jeden, pravdepodobne Mukačevský.

¹¹ «Il Generale dell'Ordine di S.Basilio ha presentato all'EE. VV. un Monaco Basiliano Ungaro, che dice esser venuto da quelle parti per ordine di Monsignor **Partenio**, Vescovo Monkaziovienese, e de Superiori di cinque loro monasteri, che per opera dell'istesso Vescovo furono alcuni anni convertiti dallo Schisma alla fede cattolica in numero circa 60 monaci, et in nome del detto Vescovo, e de medesimi monasterii supplica delle seguenti cose. (...)», (pozri *Acta S.C. de Propaganda Fide*, I, «Analecta OSBM», Rím, 1953, str. 302-304; ten istý dokument tiež v: *Monumenta Ucrainae Historica*, Vol. XII, Rím, 1975, str. 77-79).

¹² **Splitská rímskokatolícka synoda** za účasti legáta pápeža rímskeho **Mikuláša II.** (1059-1061) **v roku 1060** okrem iného (protibyzantského), vyhlásila veľkomoravského učiteľa **sv. Metoda** (+885), za heretika (temer 200 rokov po jeho smrti) a **zakázala užívanie staroslovančiny a cyriliky na bohoslužbách na celom svete**: «... gothicas litteras a quodam **Methodio haeretico** fuisse repertas, qui multa contra catholicae fidei normam in eadem sclauonica lingua mentiendo conscripsit; quam ob rem diuino iudicis repentina dicitur morte fuisse dampnatus...», (J.D. Mansi, *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, XIX, 977; *Magnae Moraviae Fontes Historici*, IV, Brno, 1971, str. 129). Slovo «Goti» v latinskom texte, preložené do slovenčiny doslovne znamená *Kozáci* (kedysi uctievači boha-kozla, porov. angl. «god» *boh* a «goat» *koza*), ktorí sú totožní s východnými Slovanmi, preto pohrdlivý výraz: «gótske písmená» = *kozácke písmená*, namiesto výrazu «cyrilské písmená».

¹³ «...Che il Monastero Krasnobrodense trovandosi in estrema povertá, haverrebbe bisogno di qualche aiuto temporale, et in oltre di esser ornato con reliquie de Santi e suppellettili sacre (...)», (pozri *Acta S.C. de Propaganda Fide*, I, «Analecta OSBM», Rím, 1953, str. 302-304; ten istý dokument tiež v: *Monumenta Ucrainae Historica*, Vol. XII, Rím, 1975, str. 77-79).

¹⁴ Vo východných katolíckych i pravoslávnych Cirkvách nikdy neexistoval noviciát. Nových členov-poslušníkov postrihovali starci-ihumeni na večné sľuby ihneď potom, ako sa vo svojom svedomí presvedčili a uistili o ich úprimnosti a spôsobilosti

na monastyrský život. V požiadavke do Ríma je jasne vidieť ruku latiníka, ktorý diktoval list a jasnú tendenčnú latinizáciu vtedajších uhorských baziliánov... Príklad z minulosti: veľký taliansky gréckokatolícky **svätý – Nil z Rossana** (910-1004), ktorý založil dnes už vychýrený baziliánsky monastyr v Grottaferrata pri Ríme, vstúpil do monastyra (v r. 940) ako tridsaťročný a **už po štyridsiatich dňoch pobytu v monastyre** sv. Nazaria v Kalábrii (Taliansko) **zložil večné sľuby** (profesiu, megalóschima) do rúk tamojšieho gréckokatolíckeho ihumena!, (porov. G. Giovanelli, *Vita di S. Nilo fondatore e patrono di Grottaferrata*, Badia di Grottaferrata - Roma, 1966, str. 21-22, 138); V súčasnosti – po nariadení z Vatikánu – gréckokatolícky bazilián musí mať tzv. ročný noviciát a smie zložiť večné sľuby najskôr po 4 rokoch života v monastyre.

¹⁵ «L'abbate generale di tutto l'Ordine di S. Basilio devotissimo Oratore dell'Eminenze Vostre, humilmente espone come da otto anni in qua havendo renunciato allo schisma, sono venuti all'unione della chiesa cattolica li monasteri di Patach, Ungvar, Jazzaniz, Crasnobrod e Muchacho nel Regno d'Ungharia dell'Ordine medesimo, di rito greco, per opera di **Pietro Partenio** vescovo Mochaciense dell'istesso Ordine, il quale vedersi inhabile al regimento di detti monaci per la sua vecchiaia, congregati li Superiori e monaci de monasteri sudetti, determinarono unirsi e sottoporsi all'obediencia di esso Oratore, come dalle giustificazioni date in publica forma al Signor Cardinale ponente in esecuzione della Bolla della felice memoria di **Gregorio XIII** che comincia *Benedictus Dominus*, nella quale unisce perpetuamente et aggrega tutti li monasterii e monaci del medesimo Ordine dovunque si ritrovino á questa Religione, sottoponendoli all'obediencia, visita, e correctione dell'abate generale di essa, come dalla medesima Bolla giustificata appresso il medesimo Signor Cardinale ponente e dalla Bolla di **Paolo V.** - sanctae memoriae, - che comincia *Ineundi nobis apostolici muneris*, che conferma la Bolla sudetta di Gregorio. E de facto hanno mandato **Pacomio Baranoviz**, monaco professo del sudett'Ordine in questa corte, per ottenerne la gratia come a pieno consta dalle giustificazioni sudette, et havendolo esso Oratore ricevuto alla sua obediencia con paterna charità, supplica pertanto l'Eminenze Vostre dell'infrascritte gratie, accio quelli stabili e fermi perseverino nell'unione della Santa Chiesa, ed essa Religione. Primo. Degnarsi con decreto speciale confermare e roborare dett'unione in esecuzione della sudette Bolle, non solo per li cinque monasterii sudetti, ma anche per tutti quelli monasterii del medesimo Ordine dovunque si ritrovino posti, che volontaria-mente si unissero e sottoponestero all'obediencia d'esso Oratore, mentre coll'esempio di dett'unione non solo quelli Regni d'Ungharia, ma in altri Regni si spera maggior augmento et propagatione del medesimo Ordine, con concedere alli monasterii et monaci sudetti tutti li Privilegij, favori et gratie che godono tutti li monasterij et monaci del detto Ordine.

2-o. Perché é necessario per l'augmento di detta Religione la facultá di ricever novitij, l'Oratore sudetto supplica per detta facultá e di puoter destinare luoghi di novitiato quelli monasterij che stimerá commodi per detto effetto in tutti li

Regni che bisognerà.

3-o. Supplica ordinare che niuno scismatico e disobediante alla Santa Sede sia ammesso per l'avvenire ad habitare ne' sudetti monasterij, ali quali quelli Religiosi di dett'Ordine solamente habbiano ragione habitarvi, che sono cattolici.

4-o. Essendo solito che li sudetti monasterij in dette parti vivono anco con elemosine maggiormente al presente che si ritrovano aggravati con pagare il contributo al Turco, l'Oratore supplica l'Eminenze Vostre ammettere quelli Religiosi alli Privilegij anco de mendicanti. Che il tutto é.» — Memoriale Abbatis **Theophili OSBM** de Grottaferrata ad S. Congr. Epporum et Regularium circa negotia Basilianorum Hungariae. ASV - S. Congr. Epporum et Regularium, Positio 13. martii 1664 (orig.); Archivium monast. Grottaferrata, registrum ann. 1654-57 et 1661-69 (registrum), (porov. uverejnený dokument v M. Lacko, *Unio Užhorodiensis Ruthenorum Carpatiorum cum Ecclesia Catholica*, Rím, 1955, str. 241-243).

¹⁶ «Sacra Congregatio Eminentissimorum S. R. E. Cardinalium negotiis et consultationibus episcoporum et regularium praeposita, attentis narratis, referente Eminentissimo Carpineo, Oratoris precibus benigne annuens, confirmavit unionem, ut praefertur factam et in posterum faciendam ex nunc pro tunc.

Deinde Oratori facultatem concessit, ut petitur, admittendi ubique novitios et destinandi seu designandi monasteria quae sibi magis apta videbuntur in loca novitiatus.

Praetera mandavit, ne in posterum quisquam Religiosus schismaticus et a Sanctae Sede apostata in dictis monasteriis recipiatur, et ita in praemissis harum vigore indulget ac decernit, Constitutionibus Apostolicis caeterisque contrariis alias in suo robore mansuris, minime obstantibus. Romae 13. martii 1664 **Martius Card. Ginettus**, E. Episc. Camer. S. Secretarius. +Locus sigilli», (Decretum S. Congr. Epporum et Regularium de unione Basilianorum Carpato-Ruthenorum cum Basilianis Italiae (Grottaferrata) in Archivium monast. Grottaferrata, Registrum an. 1654-57 et 1661-69, in M. Lacko, *Unio Užhorodiensis Ruthenorum Carpatiorum cum Ecclesia Catholica*, Rím, 1955, str. 243).

¹⁷ Ide o dokument tiež z roku 1664: «Beatmo padre. **Pacomio Baranoviz** dell'ord. di S. Bas. del regno di Ungheria espone humilte alla sta vra, come essendo venuto per render l'ubidienza alla sta vra in nome di **Pietro Partenio** vescovo Mochacense e di cinque monasterii del medesimo ordine venuti da ott'anni inqua all'unione della s. chiesa, passando dett'oratore fra li confini dell' impero, fu spogliato da ladri e ferito nella man sinistra et un diacono dell med. ordine fu occiso et ritrovandosi dett' oratore in estrema necessita, supplica la somma pieta della sta vra di qualche sussidio caritativo per il vitto suo e d' un compagno e per viaggio per ritornar al sudetto regno...», (A. Hodinka, *A Munkácsi Gör. Szert. Püspökség Okmánytára*, I. köt. 1458-1715, Ungvár, 1911, str. 206; porov. A. Welykyj, *Litterae episcoporum historiam Ucrainae illustrantes*, II (1641-1664), Romae, 1973, str. 278).

Čudotvorna voda

Z davna sja na Labirščini
spominat' prihoda,
jak pomohla jednjij žeñi
monastyrska voda:

Prišla žena za monachom
no ne pro paradu,
pozdravkala i zo strachom
prosila o radu.

Bo mať peklo zo žyvota
jak muž prijde domiv;
nespokij, zvada, hryzota,
panujut' v ich domi.

Choc porajbat' i navarit',
bo ne je liniva,
choc mu krasny slova hvarit',
vse mať dijavol žniva.

Ona mu lem dobrym slovom
choče poraditi,
no skriplenyj alkoholom
hrišyt' jej i diťi.

A tak jej povila mati:
«Id' do monastyrja,
jak z nim dale vytrimati?
Pros sja dušpastyrja.»

Koli toto rozpovila
nevista moloda,
monach poviv: «Pañi mila,
tu v studñi je voda.

Tota voda čudotvorna
bude vas chraniti,
načerpajte si z ñej hornja
povim vam, jak piti.

Jak muž iz roboty prijde
to zapamjatajte:
Iz toj vody si chlipnijte
i v ustach trimajte.

No ne smije vam vyteči
poky pide spati!
Bo inakše – škoda reči,
darmo probuvati.

Kid' vam bude tota voda
v nuždñi pomahati,
prijdte si pani moloda
znova načerpati.»

Žena pišla, posluchala,
choc jij bylo čudñi,
hornja vody načerpala
z monastyrskoj studñi.

Perešov čas, minajut' dñi,
tyždeñ sja pominuv,
vertat' sja žena ku studñi
z velikov sudinov.

«Už je spokij i zlahoda»,
kaže monachovi,
«barz pomahat' tota voda
i mi, i mužovi.»

Odpoviv jij: «Ne zrobila
čudo voda tota,
ale všytko napravila
lem vaša "ñimota".

Bo koli muž začne klati
i bisida pusta,
ta je lipše vytrimati
i zaperti usta.»

Tak ono je z čudesami
včera, zavtra i dnes:
De znamo pomoči sami,
ne čakajme čudes.

Josif Kudzej, Ńagiv
(Blahovistnik, Prešov,
7 (1997) str. 193)

Drahocenný krásnobrodský Evanjeljár s dobovým kovaním z roku 1670. Uprostred je ukrižovanie Isusa Christa a v rohoch štyria evanjelisti. Evanjeljár vždy ležal na prestole v cerkvi (pozn.: niekto nesprávne vzájomne vymenil centrálnu kovanú z prednej a zadnej strany Evanjeljáru – zobrazenie Presv. Trojice, tj. chrámový prazdník = sviatok Sošestvija Sv. Ducha = Trojcin deň, má byť totiž vždy na prednej strane). Pozri str. 152.

Zadná časť krásnobrodského Evajeliára z roku 1670. Uprostred je dobové kovanie znázorňujúce Presvätú Trojicu a v rohoch štyria svätí starozákonní patriarchovia a proroci: vľavo hore – patriarcha Jakub s rebíkom (porov. Gn 28,12), vľavo dole – prorok Eliáš s kvapkou dažďa v svätožiare... (porov. 1Kr 17,1)

9. Monastyr, kde sa prepisovali, predávali a kupovali staroslovanské knihy

Krásnobrodský monastyr bol centrom nielen náboženského kultu Krásnobrodскеj Bohorodici, ale tiež centrom s tým súvisiacej cyrilometodejskej kultúry celej Zemplínskej župy, ba i Uhorska. Dokazuje to i fakt, že kto v **17.-18. st.** chcel kúpiť staroslovanskú cyrilikou písanú bohoslužobnú knižku pre svoju cerkov – robil to práve v Krásnobrodskom baziliánskom monastyre.

Dokazujú to mnohopočetné dobové zápisy v bohoslužobných knihách:

✓ Napr. zápis v staroslovanskom *Evanjeliári* z r. 1670, ktorý bol kúpený v Krásnobrodskom monastyre v r. 1689 do Pichného. Zápis znie: «Гіа̑ кни́га рекома̑ ѿвѣліа̑ кр̑плена до села пыхонь... оу манастири̑ красновроцкомъ... ꙗ̑ѡ». ¹

✓ V staroslovanskom *Evanjeliári* z r. 1690, ktorý bol kúpený v r. **1716** na odpuste *Sošestvija Sv. Ducha* v Krásnobrode pre farnosť Hlivštie je tiež zápis, že táto kniha bola kúpená v Krásnobrodskom monastyre. ² Táto kúpa sa uskutočnila na odpuste, lebo monastyr bol vtedy v stave zničenia počas Rákoczyovho povstania a obnovený bol až v r. 1729. Na odpuste predaj sprostredkovali baziliáni, ktorí tu prichádzali na odpusty i v čase neosídlenia monastyra.

✓ V r. **1752** bol kúpený «на манастири̑ Красновроцкомъ» staroslovanský *Apoštol* pre gréckokatolícku cerkov v Strážskom. ³

Takýchto zápisov v dobových knihách je veľmi veľa a dokazujú, že v čase, keď väčšina ľudí bola negramotná (nevedela čítať ani písať), knihu si mohli zakúpiť práve u baziliánov v Krásnobrode.

Ako už bolo uvedené na začiatku tejto kapitoly, Krásnobrodský baziliánsky monastyr bol a aj dodnes je centrom cyrilometodejského

kresťanského **kultu** a preto dodnes v okolí tohto monast'ra je obyvatelstvo byzantského obradu a ovláda písanie azbukou (východná **kultúra**). Cudzí latinský obrad má dodnes v okolí Krásnobrodu veľmi málo stúpencov (pozri tabulky s počtom veriacich na str. 326, 360, 500-501).

---

¹ Poroв. I. Пацькевич, «Покрайні записи на підкарпатських церковних книгах», *Науковий Зборник Тов. Просвіта, Ужгород, VI (1929) str. 182.*

² Poroв. *tamtiež*, str. 174.

³ Poroв. I. Пацькевич, «Матеріали до історії мови південнокарпатських Українців», *Науковий збірник Музею укр. культ...*, Prešov, 1970, str. 109.

Rákoczyho kuruci a cisárski labanci... Perokresba zo začiatku 18. storočia.

10. Rok 1708 – pokus o zlapanie rusínskeho vodcu Ivana Hutika – tretie zničenie Monastyra

Povstanie proti Habsburgovcom pod vedením **Františka II. Rákoczyho** začalo už v r. 1703 a trvalo až do r. 1711. Už na začiatku povstania Rákoczy obsadil aj územie celého terajšieho Slovenska (teda aj Krásnobrod), a to za výdatnej pomoci Rusínov, čo bolo a aj je dnes z historických dokumentov všeobecne známe. Ak by kalvín Rákoczy chcel vypáliť Krásnobrodský baziliánsky monastyr (a to dokonca monastyr svojho spojeneckého ľudu!), bol by ho vypálil hneď a nie až na konci svojho povstania. V r. 1708 bolo totiž povstanie už v deklinácii a rímskokatolícke cisárske vojská víťazili nad kalvínmi. Katolícki labnaci v r. 1708 vypálili Monastyr z pomsty, že okolité obyvateľstvo i baziliáni, ktorí boli okrem iného odlišného obradu ako oni, podporovali Františka II. Rákoczyho.

Bolo to už tretie zničenie v histórii Monastyra: **prvykrát** bol zničený **začiatkom 14. st., druhykrát v r. 1603 a tretikrát v r. 1708** – od vlastných, tj. katolíkov – i keď odlišného (vichingovského-latinského) obradu.

Cisárski labnaci chceli zlapať rusínskeho vodcu Ivana Hutika

Terleckyj v r. 1870 v Lvove (vtedajšia rakúska časť Rakúsko-Uhorska) publikoval dejinné skutočnosti o zničení Krásnobrodského baziliánskeho monastyra (v r. 1708):

V r. 1708 prišlo cisárske vojsko (labnaci) na krásnobrodský odpust v prezlečení, rozptýlené po dvoch vojakoch pomedzi mnohopočetných rusínskych gréckokatolíckych pútnikov. Urobili to vraj preto, lebo sa vraj dopočuli, že počas odpustu sa v Monastyre predávajú a kupujú ženy.

František II. Rákoczy (1676-1735). Povstanie pod jeho vedením začalo už v roku 1703. Hneď na jeho začiatku úspešne obsadil celé terajšie Slovensko. Vojensky sa opieral hlavne o Rusínov, ktorých vždy označoval za «najvernejší ľud» (*gens fidelissima*). Dal veľké privilégia aj rusínskym gréckokatolíckym kňazom. To, že Krásnobrodský monastýr bol vypálený až koncom povstania v prítomnosti cisárskeho vojska v roku 1708, jasne ukazuje, že ho nevypálili Rákoczyovi kuruci, ale cisárski rímskokatolícki labanci.

Nezmysel: v čase, keď Rákoczy takmer detronizoval Habsburgovcov z uhorského trónu, Habsburgovci by neriešili nejaké primitívne manželské pletky opovrhovaného nevolníckeho rusínskeho obyvateľstva v Krásnom Brode, ale namiesto toho by ratovali svoj krk.

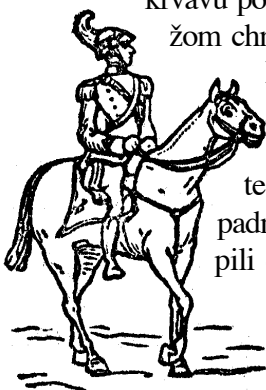
Počas púte tiež chceli zľapať a odviesť istého **Ivana Hutika (Ивана Гутика)** (tu je pravý dôvod, prečo cisárski labanci prišli na odpust). Hneď nato sa strhla krátka, ale o to zúrivejšia bitka,

lebo aj Ivan Hutik mal svojich ľudí a následne sa vraj cisárski hajduci zabarikádovali v Krásnobrodskom monastyre. V incidente padlo veľa ľudí a že vraj, ako pokračuje hypotéza, gréckokatolícki pútnici (Hutikovi ľudia) vtedy sami podpálili svoj vlastný monastyr aj s cisárskymi vojakmi... Keď potom vraj rusínski pútnici uvideli, čo spáchali, rozutekali sa domov a cisárskych vojakov nechali len tak. Cisárski žoldnieri potom povyskakovali z okien plápolajúceho monastyra a tak sa zachránili.¹

Ako vidno, táto hypotéza je nelogická najmä ohľadne "trestnej výpravy" cisárskych labancov proti Rusínom údajne obchodujúcim s vlastnými ženami. Historická pravda je tá, že Ivan Hutik bol významným prívržencom Františka II. Rákoczyho a cisárski labanci ho hľadali a chceli uväzniť. Najlepšia príležitosť sa im zdala práve počas svätého odpustu, keď sa nič netušiaci vojenský vodca Ivan Hutik spolu so svojimi chlapmi príde na odpust vyspovedať a pomodliť... Cisárski vojaci prišli inkognito v prezlečení za pútnikov, avšak s mečmi, dýkami a pištoľami dobre ukrytými pod šatami. Zneuctili sväté miesto tým, že vyvolali

krvavú potýčku a porušili staroveké právo azylu v Božom chráme (takto spáchali svätokrádež). Skutočne

Ivana Hutika aj zľapali, ale rozpútala sa pritom krvavá bitka. Aký bol ďalší osud Hutika nevieme. Ivan Hutik teda patrí medzi prachom storočí zapadnuté slávne osobnosti, ktoré takto vstúpili do dejín nielen baziliánskeho Krásno-

brodského monast'ra, ale aj do histórie rusínskeho odporu voči utlačovateľom vôbec.

21 rokov po publikovaní článku Terleckého, v roku 1891 (teda temer 200 rokov po udalostiach) bol v Lvove publikovaný článok tentoraz v časopise *Novyj Haličanin*, kde sa už priamo zdôrazňuje, že cisárski vojaci prišli do Krásnobrodu potlačiť mníchov, pretože sa tam vraj počas odpustov kupovali a predávali unesené ženy. Mnisi ich vraj bezstarostne (čisto len z dôvodov zárobku) doslovne "na počkanie", bez akejkoľvek evidencie sobášili (podrobnejšie pozri v kapitolách 11 a 12). Vyššie spomenutý časopis *Novyj Haličanin* ďalej uvádza, že vraj gréckokatolícki rusínski veriaci brániaci tento svoj nekresťanský zvyk nezriadených "manželstiev a rozvodov na počkanie" sa proti prišlým cisárskym labancom-hajdukom vzbúrili, cisárskych zahnali do vtedy ešte dreveného Krásnobrodského monast'ra a monast'yr (samotní rusínski gréckokatolíci) podpálili!²

Je potrebné si uvedomiť, že v r. **1891** cisárske Rakúsko-Uhorsko bolo už v plnom rozkvele a Lvov, kde článok bol uverejnený, patril priamo do rakúskej časti cisárstva, a teda v onom čase – čase tuhej latinizácie a rekatolizácie sa nemohlo publikovať pre cisársky rakúsky katolícky trón nič diskreditačné. Nebolo možné napísať pravdu o tom, kto a prečo vypálil gréckokatolícky baziliánsky monast'yr. Ale určite to neboli sami gréckokatolíci, ktorí na svoje vlastné starodávne odpustové miesto prišli! V oboch hypotetických článkoch sa protestantskí kuruci vôbec ani nespomínajú. Z čoho je aspoň jasné, že kalvínski protestantskí kuruci, ktorým velil **František II. Rákoczy**³ (1676-1735), pri vypálení Krásnobrodského monast'ra vôbec neboli prítomní. A tak sú len dve možnosti: monast'yr mohli vypáliť len rímskokatolícki cisárski labanci (veľmi pravdepodobné) alebo rusínski gréckokatolíci, ktorí sa prišli modliť na odpust (vôbec nepravdepodobné)...

V tom čase bola v ľudovej tradícii ešte stále známa a živá predstava o starodávnom pohanskom Krásnobrode a jeho hrôzostrašnom krvavom kultovom obetišti, keď ženy nič neznamenali (pozri v kap. č. 12). Tieto spomienky a legendy boli ešte umocnené čiernym zlovestným spálenišťom monastyra. Starodávna minulosť prišla vhod latiníkom, ktorí začali tvrdiť, že Monastyr bol v r. 1708 vypálený nie preto, že Rusíni podporovali Rákoczyho, ale vraj preto, lebo týrali svoje vlastné ženy obchodujúc s nimi ako na dobyťcom trhu (pozri nasledujúcu kapitolu). Latiníci dokonca začali tvrdiť, že gréckokatolícky Monastyr nepodpálili ani cisárski rímskokatolícki vojaci, ale vraj doslovne «šaleni Rusnaci» – a to ešte počas svätého odpustu, lebo vraj chránili svoje nadivoko a doslova a dopísmena na zvierací (kravský) spôsob uzavierané manželstvá (pozri obr. na str. 168)... Zaujímavé a mnohovravné je, že práve v tomto období, keď monastyr bol bez baziliánov, egerský latinský biskup Erdődy vymyslel túto neuveriteľnú, pikantnú historku o predávaní a kupovaní žien – a obvinil zbožných baziliánov z Krásnobrodu a Rafajoviec, že vraj na svojich odpustoch sobášia unesené ženy (pozri v kapitole č. 11). Akoby chcel morálne ospravedlniť jeho spálenie v r. 1708 a v budúcnosti znemožniť jeho prípadné znovuosídlenie!

Baziliánsky monastyr na Sninskej hore

Pre historikov je veľmi dôležitý záznam Terleckého o tom, že počas Rákoczyho povstania (1703-1711), bol zničený nielen Krásnobrodský monastyr, ale aj iný baziliánsky monastyr na území terajšieho Slovenska – monastyr na Sinajskej (Sninskej) hore.⁴ Iný baziliánsky historik – Kralickýj vo svojom topograficko-zemepisnom opise Zemplínskeho komitátu o meste Snina (Szina) poznamenáva: «*neveliké mestečko, ale slávne tým, že na blízkej hore (podobnej ako Sinaj) kedysi existoval rusínsky (baziliánsky) monastyr zasvätený na česť sv. veľkomočeničky Kataríny*».⁵

Krásnobrodský monastyr po vypálení cisárskymi vojskami **v roku 1708-1729** znova prežíval najťažšie chvíľe svojej existencie – ležal v popole, bez baziliánskych mníchov... Takto celé dve desaťročia (1708-1729) vietor smutne prefukoval sivý popolavý prach z miesta na miesto nad opusteným zhoreniskom svätej lavry a iba gréckokatolícki kňazi žijúci v susedstve kedy-tedy dozreli na jeho majetky. Dre-

vená monastyrská cerkov a kamenná kaplnka Bohorodici zo 14. st., však akoby zázrakom prežili devastujúci požiar a preto sa spomínajú aj v inventári Monast'ra z r. 1729 (pozri v kap. 13).

---

¹ Pогов. В. Терлецкій, «Описание Монастыря Краснобродского», *Литературный Сборникъ Галицко-русской Матицы - год 1870*, Львов, 1870, стр. 27-29.

² Pогов. *Новий Галичанин*, Львів, 1891, стр. 142, citované v К. Заклинський, «Нарис історії Краснобрідського монастиря», *Ведечкый зборникъ Музея української культури во Свидніку*, 1, Bratislava-Prešov, 1965, стр. 49.

³ O kladnom vzťahu **Rákoczyho** k rusínskym gréckokatolíkom pozri Vladimír de juxta Hornád [J.V. Timkovič], *Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie)*, Košice, 2004, стр. 442-445.

⁴ Pогов. В. Терлецкій, «Описание Монастыря Краснобродского», *Литературный Сборникъ Галицко-русской Матицы - год 1870*, Львов, 1870, стр. 27.

⁵ Pогов. А. Кралицкій, «Сѣверо-восточная Угорщина - Земплинскій комитатъ», *Науковий Сборникъ издаваемый Литературнымъ Обществомъ Галицко-русской Матицы*, Львов, 1866, стр. 154; O Sninskom baziliánskom monast'ry pozri samostatnú kapitolu v knihe J.V. Timkovič, *Letopis Bukovského monast'ra (Bukovej Hory) a historické zmienky o iných baziliánskych monast'roch na východnom Slovensku*, Prešov, 2004, стр. 251-253; tiež dva iné dokumenty o Sninskom monast'ry z roku 1487 publikované v С. Пат, *Історія Закарпаття*, II, Івано-Франківськ, 2002, стр. 288-289.

Pruskí vojaci v uniformách z r.1726. Do rakúskej a uhorskej armády boli jednotné uniformy zavedené až za Márie Terézie (1740-1780). Dovedty bol každý vojak oblečený inak. Aký bohatý bol, tak dokonalú a kompletnú vojenskú výstroj a výzbroj mal.

11. Rok 1718 – krivé svedectvo latinského grófa-biskupa Erdódyho: «o Monastyre, kde sa vraj predávali a kupovali ženy»

Latinský gróf-biskup Gabriel Anton Erdódy de Monyorókerék (1715-1744) napísal dňa **9. februára 1718** výstražný list adresovaný gréckokatolíckemu episkopovi **Hennadijovi Heorhijovi Bizancijovi, OSBM** (1716-1733), ktorý bol v tom čase jeho obradovým vikárom pre gréckokatolíkov. Tento list obsahuje krivé obvinenie, že v Užskej župe v **Krásnom Brode** (a v Zemplínskej župe v Rafajovciach) počas odpustov baziliáni vraj sobášia unesené ženy. Toto kompromitujúce obvinenie malo byť jedným z piatich korunných príčin uvádzaných v tom istom liste, pre ktoré by mala byť definitívne

Egerský biskup Gabriel Anton Erdódy de Monyorókerék, dobový portrét nachádzajúci sa dnes v Egerskom latinskom seminári.

zlikvidovaná Mukačevská gréckokatolícka eparchia a jej veriaci pretransformovaní na rímskokatolíkov (latiníkov), o čo sa egerskí latinskí biskupi intenzívne usilovali najmä v rokoch **1706-1771** (tj. tesne pred jej uznaním zo strany pápeža).

Po prečítaní všetkých piatich obvinení je každému jasná tendenčnosť latinského egerského biskupa, ktorý sa neštil porušiť 8. Božie prikázanie (*Nebudeš krivo svedčiť proti svojmu blížnemu*), a teda spáchať ťažký hriech, a to len preto, aby zväčšil svoj finančný príjem (desiatky) – «stádo» svojich latinských veriacich na úkor miestnych gréckokatolíkov. Išlo o týchto päť obvinení:

F.

Illustrissime ac Reverendissime Domine Episcopo
Domine, Domine Prelate mihi Confrater

Carissimo Illm^o ac R^ossim^o S^oraonis V^{rae} mandato debita-
cum Submissione parendo, negotium notum Maramorosivense pro
exili tenuitate mea concinnavi, ac concinnata^m precedentibus demis-
se include, et si quis in accurata hujusce negotij investigatione
defectus reperiretur, humillimè peto veniam, quia verò instrumenta
tunc l^{ta} Sub libera H^l ob absentiam originalis vidimari prout reliqua, non
poterat: illius vidinata copia in Excerpta Hungarico Stolica (Arcele-
ria, apud Ferillsthe^m Dⁿⁱm Joannem Tarnocsi Registratorem in qua
renda est: in qua^m finem Remedii^m S^oraⁿis Vicarius noster (qui
ante duos annos dictam copiam eo^m transmisit.) S^oraⁿo Domino Regi-
stratori liberas Sub vobis Illm^o ac R^ossim^o S^oraoni V^{rae} transmittit. (Cura
verò vidinata instrumenta Illm^o ac R^ossim^o S^oraoni V^{rae} gratiosè observa-
re dignetur, illa quae nihil ad praesentem Spectant materiam, usque
primi, Secundi, quarti, quinti, septimi, octavi, tenoris initium apposi-
tum: reliqua verò etiam in transumpto Uniditio^m Capituli, omisso teno-
re, dumtaxat Specificata sunt. Interca tamen quos tenores praesenti-
bus habeo, si opus fuerit ad mandatu^m Illm^o ac R^ossim^o S^oraonis V^{rae} tram-
mittam: ac proinde appromissam Gratiam pro suo Zelo et Salute
animar^{um} in effectu demonstrandis supplico, ne R^ossim^o S^oraoni S^oraoni et Co-
mitatensibus Marmariae detur tempus, in contrariu^m agendi. His me
Gratias recomendo et Marco.

Illustrissime ac R^ossim^o S^oraoni V^{rae}

Servus obligatissimus
Demetrius Bizanczy
Egeri S^oraoni S^oraoni et M^oro
Egeri

Lak. In Stolica Residentia Munkacsien^{si}
die 29 Junij 1718

List mukačevského gréckokatolíckeho episkopa Hennadija H. Bizancija z 29. júna 1718 adresovaný latinskému grófovi-biskupovi Gabrielovi Antonovi Erdódy de Monyorókerék do Egera. List z archíva Egerského arcibiskupstva.

1.) Vraj episkop H. Bizancij potrestal sačurovského (alebo čičavského – krivý svedok gróf-biskup Erdődy v tom nemá v liste jasno) gréckokatolíckeho kňaza, ktorý mal dve ženy¹ len pokutou 40 florénov a dovolil mu naďalej žiť s druhou ženou... Egerský latinský gróf-biskup podčiarkuje, že tento nie presne určený kňaz, vraj **žije s cudzoložnicou**. Ďalej tvrdí, že H. Bizancij čosi podobné urobil i s iným kňazom z Hrabovčíka, ktorý mal za ženu najprv Rusínku a teraz má rímskokatolíčku. Latinský gróf-biskup Erdődy vyčíta Bizancijovi, že **škandál riešil len finančnou pokutou** a nechal kňazov naďalej pôsobiť vo farnosti...

2.) Druhým obvinením grófa Erdődyho vznesenom voči chudákovi Bizancijovi je, že tento je vraj krivoprišažník, lebo porušil prísahu vernosti egerskému latinskému biskupovi... Prísahu vraj porušil, keď bez písomného dovolenia od egerského biskupa-grófa Erdődyho vysvätil viac ako 60 gréckokatolíckych kňazov, ktorí sú vraj takí «*idioti*», že ani **nevedia, kolko je bohov**. Vraj učia, že veríme v troch bohov. Erdődy obviňuje Bizancija, že sa dopustil v tejto kauze **ťažkého hriechu simonie**, lebo za každú vysviacku vraj vyinkasoval 28 rýnskych florénov. Gróf Erdődy v liste ďalej označuje všetkých vysvätených gréckokatolíckych kňazov doslovne za «*idiotov bez vzdelania*».² Erdődy obviňuje Bizancija, že slúži idolom (tj. pohanským modlám), že do dedín ustanovuje po dvoch kňazov naraz, a to len preto, aby od každého ročne dostával 2 florény, a tak si zarobil...

3.) V treťom bode latinský biskup obviňuje gréckokatolíckeho episkopa Bizancija, že v gréckokatolíckom obrade **nedodržiava latinské dekretálne sviatky**. Rímskokatolíci mali vtedy nový kalendár (gregoriánsky), gréckokatolíci starý-juliánsky. Preto sa temer žiadne sviatky nezhodovali dátumovo. Malo to veľký význam, lebo sa jednalo o povinné práce pod dozorom pandúrov s bičmi v rukách na panskom. Inými slovami latinský biskup nútil Bizancija prejsť na latinský kalendár sviatkov a tak zrimokatolizovať gréckokatolíkov...

4.) Vo štvrtom bode obviňuje Bizancija, že jeho kňazi **neplatne sobášia veriach**, lebo týchto vraj môžu platne sobášiť len rímskokatolícki kňazi. Že napr. gréckokatolícky kňaz z Beniakoviec takto ne-

Krásnobrodská baziliánska ikonopisecká škola: **Detail procesiového kríža z polovice 18. storočia**, ktorý sa používal na krásnobrodských odpustoch. Na jednej strane kríža je znázornený ukrižovaný *Hospod' Isus Christos* a na zadnej (pozri obrázok) *Pokrov Presvjatoj Bohorodici*.

platne zosobášil luterána s Rusínkou a že Rusínka mala pri sobáši vraj len 9 rokov... V tom istom bode Erdődy uvádza vymyslené obvinenie, že **baziliáni na odpustoch v Krásnom Brode a Rafajovciach sobášia unesené ženy...**³

5.) V piatom bode svojho listu latinský gróf-biskup Erdődy obviňuje gr. kat. episkopa Bizancija, že **buduje gréckokatolíckej cirkvi bez písomného dovolenia** od egerského latinského biskupa, napr. vo Vranove-Čemernom, kde tým porušil práva vranovských rímskokatolíckych farárov (ktorí už mali Čemerné previesť na latinský obrad).

Na záver svojho listu latinský **gróf-biskup Gabriel Anton Erdődy de Monyorókerék** (1715-1744) za trest s okamžitou platnosťou odoberá všetky dovolenia, ktoré dal gréckokatolíckemu episkopovi **Hennadijovi Bizancijovi 16. mája 1717...**⁴

Latinský gróf-biskup Erdődy si mohol dovoliť **v r. 1718** očieniť Krásnobrodské baziliánske odpustové miesto o to viac, že v rokoch 1708-1729 Krásnobrodský monastyr práve nebol osídlený baziliánmi, lebo bol v tom čase už bol 10 rokov spálený (možno bol v r. 1708 vypápený aj na priamy rozkaz egerského latinského biskupa – predchodcu Erdődyho). Teda baziliáni na Krásnobrodské odpusty vtedy s najväčšou pravdepodobnosťou len dochádzali z iných monastyrov a sa nemohli brániť...

«Rusínsky Devín pod ideologickým útokom Saracénov»

Niektorí symbolicky prirovnávajú pre obrodienie Rusínov veľmi významný Krásnobrodský baziliánsky monastyr k slovenskému Devínu (pri Bratislave), na ktorom sa v 19. st. nostalgicky schádzali slovenskí národovci (štúrovci). Preto sa Krásnobrodský monastyr niekedy označuje aj ako **«rusínsky Devín»**.

Keďže Krásnobrodský monastyr sa stal symbolom národného povedomia Rusínov na Slovensku a sebavedomosti gréckokatolíkov vôbec, stal sa aj terčom, do ktorého sa strieľali a dodnes sa strieľajú všelijaké nepravdy, aby sa tento symbol pošpinil.

Tak sa dodnes pokračuje v očierňovaní Krásnobrodského monastýra, že sa tam vraj kedysi «predávali a kupovali ženy». Toto obvinenie nachádza svoju renesanciu v slovenských masovokomunikačných prostriedkoch **na prelome 20. a 21. storočia**. V modernom presexualizovanom svete si totiž skoro každý, kto miluje bulvár, niečo podobné rád prečíta, či o takom niečom počúva...

Matej Bel – prvý oficiálny ideologický útočník na Krásnobrod (prvá pol. 18. st.)

Toto vymyslené očiernenie na základe krivých obvinení latinského egerského biskupa, ktorý **v 18. st.** chcel takto zlatinizovať gréckokatolíkov, prebrali niektorí prolatínski historici. Ako prvý to bol **Matej Bel** (1684–1749), ktorý na objednávku egerského latinského grófa-biskupa vo svojom opise Zemplínskej župy (spred r. 1749) uviedol o Krásnobrodskom monastýre a o Rusínoch do neho prichádzajúcich tieto skreslené kompromitujúce údaje:

«(Keď Rusíni) prichádzali na verejné zásnuby do Krásneho Brodu alebo aj inde, v náboženských sprievodoch, ľudovo zvaných procesiách, ako je to dodnes obvyklé, mládenec si vyhlíadol ktorékoľvek dievča a napriek protestom ho uniesol proti vôli rodičov, ktorí niekedy nesúhlasili s týmto postupom a privedený kňaz ich zosobášil. Takýmto spôsobom sa teda zobrali často takí, ktorí sa neodvážili verejne zasnúbiť pre nejakú prekážku, alebo sami sa nechceli podrobiť vôli rodičov. Sú aj takí ľudia, ktorí sú navyknutí na dedovské obyčaje, nechcú sa ich vzdať, alebo sú zvädzaní túžbou po takomto spôsobe zásnub, po takomto spôsobe krstu, alebo vykonávajú len staré zvyky, pokiaľ sa to dá. Nechýbajú ani takí, ktorí odkladajú krst niekoľko mesiacov, ba i rok. Oproti tomu tí, ktorých voláme užhorodskými, sú neústupčivejší, čo sa týka toho všetkého. Ak môžu, ešte i dnes unášajú dospelšie dievčatá a radšej nahradia úlohu matky dospievajúcim, kým budú schopné vstúpiť do manželstva.

Ináč svadba sa odjavuje slávnostne, všade rovnako dôstojnými ob-

radmi, ktorými je svadba poprepletaná. Ženích zvoláva na ten deň, keď si želá mať svadbu, mládencov sebe podobných, kolkých len môže a s týmito podperenými družbami na koňoch, on sám tiež na vyparádenom koni tiahne za zástavníkom s hudbou do domu nevesty. Pri tej príležitosti, po celej ceste za tanca, bubnovania a výskania družbov, tak hrdo si vedie, že neustúpi z cesty nikomu, žiadnemu pánovi, ale ako kráľ si v ten deň nárokuje cestu, prednosť a pocty. Aj družbovia ho uznávajú za kráľa a zakrútia prísne s každým, kto by nechcel túto jeho hodnosť uznať. A keďže mládež je viacerými pohárkami povzbudená a podnapitá, veľmi rada vybočí z kolají pri takejto slobode, a preto treba sa im radšej vyhnúť, aby táto pomýlená sloboda nevedla k obtážovaniu pocestných. Keď nevesta príde k rodičom, následuje niekoľko skromných obradov, počas ktorých sa nevesta zahalí a po položení venca na hlavu vráti sa ženíchovi a ide sa do chrámu zas v sprievode jazdcov a hudby. Podperený ženích vedie vyparádenú nevestu ta a späť. Keď sa vrátia, svokra položí neveste na hlavu chlieb z pšenice, žita, jačmeňa, ale aj ovsu, naplnený inými semenami, posýpaný zelinami a po danom slúbe ju požehnávajú želaniami všetkého druhu. Potom pri rovnakých tancoch a veselej muzike sa sadá za stoly a po ukončení všetkého odvedie sa mladucha, vypevádzaná družičkami a ženami k posteli. Pri tejto príležitosti treba povedať, že na svadbu pozývajú veľa hostí a veseliacich sa parobkov a všetci sa snažia prejaviť veselosť a všetky druhy radosti. Po niekoľkých dňoch sa mladucha vracia k svojim rodičom a znova sa prijímajú hostia a tento zvyk oni sami nazývajú 'pridani'. Tolko o svadbách».⁵

Na inom mieste **Bel** vo svojom opise Zemplínskej župy pokračuje o Krásnobrode takto:

«**Krásny Brod** stúpa po tom istom brehu asi pol míle na sever, je daný do zálohu grófovi **Michalovi Petöovi** a **Sirmajovi**. Dedina je máličko početnejšia, osadníci sú Rusíni. Pod dedinou sa nachádza **kláštor gréckeho obradu**, slávny ako pre iné veci, tak aj pre každoročné púte ľudí tohto gréckokatolíckeho náboženstva. Schádza sa tu rusínsky ľud v obrovskom množstve. Pri tomto stretnutí sa kedysi často stávalo, že **mládici uniesli dievčatá, ktoré si zamilovali, neraz proti vôli rodičov, aj**

Pod lživé
obvinenie
o predávaní
a kupovaní
žien v Krásnobrodskom
monastýre sa v r. 1718
podpísal latinský
biskup Erdődy

Jacobus Halmius C. Erdődy
Erdődy

«... že vraj, ak sa Rusín chcel rozvieť so svojou ženou, uviazal jej na krk kravský motúz, a tak ju priviedol počas krásnobrodského odpustu k mníchom baziliánom, a tí ich manželstvo bez problémov rozviedli... a zosobášili ho s inou...», (str. 169).

*ich samých. Privedený kňaz ich ihneď zosobášil a nepozorovane odišli. Tento zvyk, hoci veľmi starý, nemôže byť zrušený, lebo ho stále obnovojuj. Ľud je totiž náchylný na takéto betárstva».*⁶

Pozoruhodné je, že Matej Bel vo svojom opise župy je absolútne skúpy na informácie o iných obciach a mestečkách Zemplína. Najviac priestoru venoval práve Krásnobrodskému monastynu, ktorý opisuje dokonca až na dvoch rozličných miestach! Krásnobrodskému monastynu vo svojom opise župy venoval dokonca viac priestoru ako ktorémukoľvek hradu či kaštieli funkčnému v jeho dobe! To indikuje, ako Krásnobrodský monastyr – centrum gréckokatolicizmu – vtedy «ležal v žalúdku» vtedajšej latinskej šľachty a to nielen svetskej, ale aj cirkevnej (všetci egerskí latinskí biskupi boli grófmi).

Informáciu o údajnom sobášení unesených žien v Krásnobrodskom monastyre od **Bela** prevzal **Szirmay** a publikoval vo svojej *Notitia Topografica, politica inclucti comitatus Zempléniensis v r. 1803* a od neho informáciu prevzali česká autorka krásnej literatúry **Božena Němcová v roku 1859** v článku «Obrazy ze života slovenského»⁷ a neskôr aj iní – a do nemoty ich opakovali aj komunisti a dodnes s obľubou opakujú skoro všetci nepriatelia Rusínov a sv. Cirkvi, keď sa hovorí o dejinách slávneho, dodnes existujúceho Krásnobrodského baziľánskeho monastyra.

Ako **Terleckyj** vo svojom článku z r. 1870 poznamenáva, očiernenie o Rusínoch išlo až tak ďaleko, že sa hovorilo i to, že vraj, ak sa Rusín chcel rozviesť so svojou ženou, uviazal jej na krk kravský motúz, a tak ju priviedol počas krásnobrodského odpustu k mníchom baziliánom a tí ich manželstvo bez problémov rozviedli...⁸

Teóriu vymyslených «jarmokov na ženy v Krásnobrodskom monastyre na odpustoch» doslova milujú aj tí Rusíni, ktorí z rozličných dôvodov opustili cyrilometodejskú vieru svojich predkov a majú výčitky svedomia, že nechodia do cerkvi. Teória «jarmokov na ženy v Krásnobrode» práve počas svätých odpustov *Sošestvija Sv. Ducha na Rusalâ (Trojcin deň)* a na *Pokrov* je pre týchto praktických ateistov balzamom na dušu, akým si snažia ututlať výčitky svedomia, že nezachovávajú 3. Božie prikázanie: *Deň sviatočný svätit'...*

Jarmoky na ženy – cenná indikcia na prahistóriu Krásneho Brodu (Červeného Ríma)

Je pravdivé ľudové porekadlo, že «*bez vetra sa ani lístok nepohne...*». Hore uvedené, síce krivé obvinenie nám však dáva jednu mimoriadne cennú pravdivú informáciu – že totiž v Krásnom Brode, podobne ako i v Rafajovciach, Trebišove a na Bukovej Hore...,⁹ bolo v časoch pohanstva veľmi významné obetisko – kultové miesto, čo je vlastne i dôvod, prečo tam bol založený baziliánsky monastyr. Keď pozeráme na vec z tohto zorného uhla, je takmer isté, že na pohanských kultových miestach sa páchalo na ženách, a to bez ohľadu nato, či to boli zajatkyne, alebo v prípade pohrebu vdovy po zosnulom... akékoľvek bezprávie (pozri nasledujúcu kapitolu).

Pohania od najdávnejších čias ženy kupovali a predávali ako dobytok a podobne s nimi i zachádzali. Krivosť a falošnosť obvinenia vzneseného proti mníchom baziliánom Krásnobrodského (a Rafajovského) monastyra spočíva v tom, že udalosti z pohanského obdobia (v 18. st. ešte živé v ľudovom ústnom podaní) sa aplikovali-pripísali na vrub baziliánom a baziliánskemu gréckokatolíckemu monastyru o pár storočí neskôr (v kresťanskom období).¹⁰ Teda boli pripísané na vrub práve tým, ktorí sa najviac pričínili a zaslúžili o odstránenie týchto pohanských obyčajov, a to len s cieľom, aby vzniklo morálne odôvodnenie previesť gréckokatolíkov na vraj dokonalejší latinský obrad (až do r. 1965 všeobecne platil zákon latinskej Cirkvi: *praestantia riti latini* – prednosť latinského obradu pred inými obradmi).

---

¹ O tzv. bigamii z cirkevného pohľadu a o jej rozličných formách pozri Vladimír de juxta Hornad [J.V. Timkovič], *Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie)*, Košice, 2004, str. 217-220.

² «... imo et tales, qui tot Deos, quot Personae in Sanctissima Trinitate sunt, esse asserebant, ad Ordines promoverit, prouti etiam nuper in Avas duodecim stupidissimos, Deus scit, qualiam morum, et vitae homines sine ullo praemisso examine ordinavit, acceptis ab unoquolibet turpis lucri gratia florenis Rhenensibus 28. Et quis amore Dei, hinc fructus sperandus? et quid discet populus aliunde rudis **ex tali Idiota nihil scienti?** quin et (:utinam non fieret:) ob ignorantiam crassissimam quid pro

quo, per consequens multitudinem haeresum, et schismatum ex suggestu, et alibi declamate? Cui accedit, quod eadem Dominatio Vestra ob dictum **Simoniacum lucrum** (:quod juxta Apostolum **est Idolorum servitus**): identidem Poppas multiplicet...», (M. Luts kay, «Historia Carpato-Ruthenorum, III», *Науковий збірник Музею української культури у Свиднику*, 16, Prešov, 1990, str. 174).

³ «... Quarto. ... **in Monasteriis** eorundem contingere solet, uti fit in possessionibus Tarna, in Comitatu Unguariensi, item in **Kraszno Brott**, et Rafajocz, in Comitatu Zempliniensi, quo dum occasione processionum ad indulgentias plebs concurrat, quas invasas **virii foeminas rapiunt, eae illico ad matrimonium adiguntur, ac per Ruthenicis sacerdotes copulantur...**», (A.G. Welykyj, *Litterae episcoporum historiam Ucrainae illustrantes, V (1711-1740)*, Romae, 1981, str. 170; porov. tiež M. Luts kay, «Historia Carpato-Ruthenorum, III», *Науковий збірник Музею української культури у Свиднику*, 16, Prešov, 1990, str. 175-176).

⁴ Celý tento list vo svojom plnom znení je uverejnený v M. Luts kay, «Historia Carpato-Ruthenorum, III», *Науковий збірник Музею української культури у Свиднику*, 16, Prešov, 1990, str. 173-177; Podrobne o persekúcii a násilnom latinizovaní gréckokatolíkov za egerského biskupa-grófa **Erdődyho** pozri Vladimirus de juxta Hornad [J.V. Timkovič], *Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie)*, Košice, 2004, str. 544-554, 610-615;

Pozoruhodné je, že najvyššia rímskokatolícka hierarchia podobné praktiky krivých svedectiev užívala aj **na začiatku 21. st.** – pozri intrigárske prenasledovanie **J.V. Timkoviča**, OSBM, autora historickej temer 1000 stranovej knihy *Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie)*, Košice, 2004 – dokumenty publikované v knihe J.V. Timkovič, *Rusíni na Slovensku v cirkevných dokumentoch*, 1. diel, Užhorod, 2006, str. 398-487.

⁵ Porov. M. Bel, *Zemplínska stolica* (preklad z jazyka latinského), Bratislava, 2000, str. 55-56.

⁶ Porov. *tamtiež*, str. 197-198.

⁷ Porov. K. Заклинський, «Нарис історії Краснобрідського монастиря»; *Vedecký zborník Múzea ukrajinskej kultúry vo Svidniku*, I, Bratislava-Prešov, 1965, str. 48-49.

⁸ Porov. В. Терлецкій, «Описание Монастыря Краснобрідского», *Литературный Сборникъ Галицко-русской Матицы - год 1870*, Львов, 1870, стр. 28.

⁹ Porov. J.V. Timkovič, *Letopis Bukovského monastyra (Bukovej Hory) a historické zmienky o iných baziliánskych monastyroch na východnom Slovensku*, Prešov, 2004, str. 13-24, 247-250, 255-260.

¹⁰ Porov. *tamtiež*, str. 248-250; Pozri aj článok С. Пап, «Чи справді були ярмарки на дівчат і жінок на відпустях у Краснобрідському монастирі?», *Благовістник*, Bratislava, 8 (1984) str. 13-14.

На одпусті в Краснім Броді

На одпусті в Краснім Броді
было людей много,
при монастырю в природі
змірили ся з Богом.

На одпусті в Краснім Броді
позбыли ся гріху,
там, при посвяченій воді
черпали потіху.

На одпусті в Краснім Броді
быв Дух з выскости
а пекло на самім споді
трясло ся од злости.

На одпусті в Краснім Броді
там коло іконы,
люде были на слободі,
не в путах мамоны.

На одпусті в Краснім Броді
кормили ся Словом,
вшыткых мала у злагоді
Діва під Покровом.

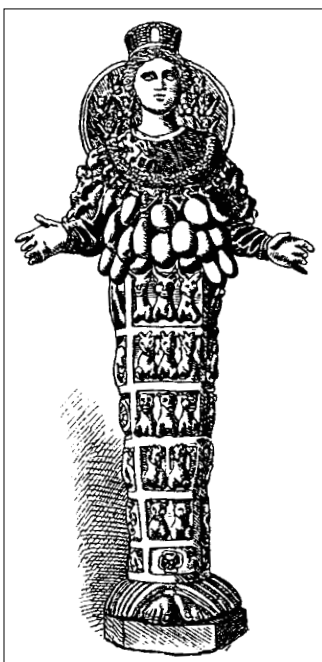
На одпусті в Краснім Броді
спів був справа, зліва...
При Службі і при Обході
тішыла ся Діва.

На одпусті в Краснім Броді
красны были часы.
Дай нам їх, Святыи Господи,
до небесной касы.

Йосиф Кудзей, Нягів
Blahovistnik, Krásny Brod,
10 (2006) str. 14-15

12. Krásnobrodské «kurvy»*

Je naozaj pravda, že v Krásnobrode sa kupovali a predávali ženy, a že tam boli krvavé orgiálne hostiny-kermeše, avšak bolo to v dávnych pohanských časoch, ešte pred príchodom cyrilometodejských byzantských baziliánskych misionárov a pred založením Monastyra. To znamená, že egerský latinský biskup Erdódy v roku 1718 (pozri predchádzajúcu kapitolu) posunul udalosti krásnobrodských jarmokov, kermešov a orgií spreď skoro tisíc rokov dopredu – na začiatok 18. st.!

*Artemis Ortygijská –
u Praslovanov zvaná
Kupala-Sláva – matka bohov*

Keltský kult bohyne *Kupaly-Slávy*

Mesačná bohyňa-deva *Kupala-Sláva* (gr. *Κυβέλη*, *Πέα*) sa podľa jednej z mytologických verzií narodila práve medzi maloázijskými (praslovanskými) Kármami takmer na predmestí Efezu (starší názov Ortygia) v tzv. Ortygijskom posvätnom háji. Keďže bola nielen božstvom ohňa a vody, ale predovšetkým bohyňou plodnosti, dokonca «matkou bohov», zobrazovali ju obsypanú mužskými semenníkmi, na prvý pohľad vyzerajúcimi ako ženské prsia (pozri obr. Artemis Ortygijská). Keďže bola kráľovnou, nazývali-titulovali ju aj titulom « $\rho\theta\tau_{\kappa}$ » [čítaj: *rut*^{as}], pôvodne s prídychom « $\rho\theta\theta_{\kappa}$ » [čítaj: *ruth*^{as}, (th vyslov ako v angl. «think» – z toho vznikol dnešný moderný zvuk s)],

* Autorom tejto kapitoly z prahistórie je Gorazd A. Timkovič, OSBM.

čiže v skutočnosti praslovanským termínom «rus_a» (rusa, rusala) užívaným pôvodne len pre kráľovnú (analogicky k mužskej variante «rus» – *kráľ, hlava, pohlavár*).

U západných Slovanov, Keltov-Gálov jej s kohútmi (stsl. «**кѡрѣ**» – *kohút*) a kurami (stsl. «**кѡрѣ**» – *sliepka*) obetovali často i ľudské obeť. Ak išlo o mužskú, resp. chlapčenskú obeť, obetný dar sa pri tejto príležitosti nazýval «**кѡрѣванѣ**», «**кѡрѣванѣ**»² (porov. gr. «*κορβαῖν*» – *obetný dar*)³, analogicky ženská-dievčenská obeť sa nazývala «**кѡрѣва**» = «**кѡрѣва**» – *kurva*⁴ (písmenko «ѣ» je totiž legatúrou, je zložené z «о» a «ѵ» napísaných jedno nad druhým «ѵ»).

Praslovanský výraz «*kurva*» pôvodne označoval *obetný dar – obetovanú a pohlavne, tesne pred smrťou mnohonásobne zneužitú nešťastnicu ženského pohlavia*. V pozdejšom cyrilometodejskom prostredí tento výraz nadobudol dnešný pejoratívny význam označujúci *nemorálnu ženu*.

«Korban» a to vo význame *obetný dar* spomína dokonca aj sám Isus Christos v *Evanjeliu od Marka*: «**Korban** (v gréckom origináli *κορβαῖν*, v cyrilometodejskom origináli **кѡрѣванѣ**), *čo znamená, že všetko, čím by som ti mal pomáhať, je obetný dar...*» – «А ви гуторице: Кед дахто пове оцови або мацери: ‘Помощ котру биш одо мене мал достац, то **корбан**, цо значи **жертвени дар**?...», (porov. Mk 7,11-12, druhý citát je v spisovnej keltskej zemplínskej rusínčine z Bačky, Vojvodiny, Srbsko – pozri *Святе Писмо, Нови Завит, Нови Сад*, 2006, str. 64).

Slovo «*kurva*» je všeslovanské a pochádza z prasl. «***кѣрѣванѣ**» [čítaj: *ku_rh^hwan*]⁵, ktoré dostalo okrem iného tieto tri významy:

- 1) prasl. «**кѣрѣванѣ**» – *obetný priester, obetište-pohrebište (kurhan)*;
- 2) prasl. «**кѣрѣванѣ**» – *obetný dar, obetovaná žena (kurva)*;
- 3) prasl. «**карѣвана**» – *ďaleká cesta (cesta obetovaného na druhý svet), karavána*.

Obeť, v ženskom prípade *kurva*, po mnohonásobnom pohlavnom zneužití (pozri ďalej) sa usmrcovala a spálila spolu s mŕtvou manželkou na hranici dreva (stsl. «**гранѣ**» – *rozžeravená pahreba, hranica*), pričom sa spievali obetné piesne «**кѣрѣгласование**» (porov. lat. «*carmen*» – *spievaný kúzelný posvätný text, spievaná báseň*)⁶ oslavujúce

bohyňu⁷. Názov «hranica dreva» pochádza zo skutočnosti, že naukladaná kopa dreva, obyčajne v tvare lode, bola rozhraním – «hranicou» medzi týmto pozemským a druhým, posmrtným svetom. Upaľovaná, obetovaná žena odprevádzajúca-nasledujúca svojho mŕtveho pána-muža na druhý svet, *do neba* sa nazývala «**НЕБѢСТА**» – *nevesta*, (odvodené zo stsl. «**НЕБО**» [čítaj: *nevo*] – *nebo*, *nebeské rajské záhrady = nivy*⁸).

Pohanský pohrebný kult Praslovanov spojený nielen «s kúpaním a predávaním», ale dokonca aj so zneužívaním a vraždením žien

Arabský spisovateľ **Ibn-Fadlan** (920 po Chr.) bol v 10. st. očitým svedkom pohrebu istého zámožného slovanského pohlavára-rusa. Jeho mŕtve telo, spolu i s jeho, na pohrebnom kare (tryzne) trýznenou a usmrtenou ženou-**kurvou!** (pozri ďalej), ako aj s inými kultovými predmetmi rituálne spálili v pohrebnej vatre a na *pahrebu* obsahujúcu zvyšky neprehoretých kostí⁹ navšili zeminu (odtiaľ slovo *pahreba* > *pohreb*). Tak vznikol žiarový hr(o)b zvaný «**kurhan**», do ktorého na vrch zatklí drevený kôl, na ktorý napísali meno zosnulého...

Podobné niečo robili Slovania i na pohanskom kultovom mieste v Krásnobrode predtým, ako prijali cyrilometodejské kresťanstvo... Ale nechajme teraz rozprávať Ibn-Fadlana (920 po Chr.):

*«Hovorili mi, že svojich mŕtvych zvyčajne spalujú. Preto som si veľmi želal byť prítomný, keď som sa dozvedel o smrti istého, u nich vysokopostaveného človeka (rusa). Mŕtveho uložili na desať dní do provizórneho v zemi vykopaného úkrytu a prikryli strieškou, kým neukončili šitie pohrebných súkien. Ono sa to robí tak: Menej zámožnému človeku u nich robia nevelké plavidlo, mŕtveho kladú doň a spália. U bohatšieho zoberú jeho pozostalosť a rozdelia ju na tri časti. Tretinu ponechajú rodine, za druhú tretinu pripraví všetko potrebné na pohreb a za poslednú tretinu nakúpi tzv. horúci nápoj (z medu pripravenu pálenku-medovinu, táto totiž spája v sebe vlastnosti ohňa aj vody), pijú v onen deň, keď sa dievča (**kura**¹⁰ = **kurva**) zabíja a spáli*

spolu so svojím pánom (mužom). Holdujú vínu, ktoré pijú deň i noc¹¹, tak, že hocikedy niektorý z nich umiera s krbkou¹² v ruke. Keď u nich zomrie hlava (pohlavár = rus), to rodina hovorí jeho dievčatám a chlapcom: 'kto z vás umrie s ním?', a niekto z nich odpovie: 'Ja!' Ak to niekto povedal, je to už preň záväzné, už mu nedovolia odvolať rozhodnutie, ani keby si to želal. Poväčšine to robia¹³ dievčatá («kury» – manželky zomretého).

Preto, keď zomrel vyššie spomenutý človek, povedali jeho devám: 'Ktorá s ním zomrie?' A jedna z nich odvetila: 'Ja!' Preto určili iné dve ženy, ktoré ju mali strážiť a neopúšťali ju ani na krok, kdekoľvek by šla (pozn. prekladateľa – tu vidieť, že rozhodnutie ísť na smrť v skutočnosti nebolo vôbec dobrovoľné, ale bolo rituálne vynútené), niekedy jej dokonca umývajú svojimi rukami nohy (tj. nepúšťali ju ani k vode, k rieke, aby im nešťastnica¹⁴ neušla, lebo ináč by musela niektorá z nich umrieť namiesto nej). Popritom ostatní pripravovali všetko potrebné k pohrebu. Deva pila každý deň a jedla¹⁵, veseliac sa a radujúc (opíjala sa, aby zabudla na hrôzu, ktorá ju pri pohrebe muža-manžela čaká).

Keď prišiel deň určený na spálenie mŕtveho, pošiel som k rieke, kde stála jeho loď¹⁶, a hľa! Bola už vytiahnutá na breh a vyhotovili štyri drevené podpery (na podopretie plavidla) a z dreva urobili a dookola postavili drevené vyobrazenia podobné obrom (pohanské vyobrazenia božstva-kura resp. kury nadživotnej veľkosti)¹⁷. Koráb vytiahli na podpery a začali chodiť dopredu a dozadu (rituálny tanec)¹⁸ a hovoriť slová, ktorým som nerozumel, a on (mŕtvy) ešte stále bol vo svojej mohyle, pretože ho ešte nevytiahli von. Potom priniesli sedisko (karsceľ), postavili ho na koráb a poprikryvali kobercami vyšíványimi rumským dibadžom(?) a poduškami z ruského dibadža. Potom prišla akási stará žena, ktorú volajú 'anjelom smrti' a táto vystlala na sedisku všetko vyššie spomenuté. Ona totiž riadila vyšívanie a prípravu súkien, ona taktiež prijíma devu a videl som, že bola v obličaji celá tmavá-tmavočervená, tlstá, s krutým výzorom.

Potom prišli k jeho mohyle, stiahli drevenú striešku, vybrali mŕt-

volu v pokrývadle, v ktorom zomrel. Videl som ho celého zčernetého od chladu ich kraja. Ešte predtým, spolu s ním do onej mohyly uložili horúci nápoj (ohnivú vodu, medovinu), plody a lutnu (alebo bala-lajku). Teraz všetko vybrali von. On sa v ničom, okrem farby nezme-nil. Natiahli mu široké spodné nohavice, nosky (vrchné nohavice?), čižmy, kurtku i kaftan z dibadža so zlatými gombíkmi. Na hlavu mu dali kalansuvu (?) z dibadža so sobolom (kožušina zo sobola?). Od-niesli ho do prístrešku na lodi, uložili ho na koberce a podopreli po-duškami, taktiež horúci nápoj, ovocie a vonné bylinky a všetko položi-li k nemu. Taktiež priniesli chlieb¹⁹, mäso²⁰ a cibulu²¹, všetko to klád-li pred neho. Taktiež priniesli jeho psa²², rozsekli na dve časti a vložili do lode. Potom priniesli jeho zbrane a položili po jeho boku, potom vzali dva kone (koňa a kobyľu – obetné, posvätné zvieratá u Praslova-nov-Skýtov, tj. Rusov), naháňali ich, kým sa nespotili, potom ich po-rúbali mečami a ich mäso vhodili do lode. Potom priviedli dvoch bý-kov (v skutočnosti býka a kravu – obetné zvieratá Praslovanov mos-ko-sibírskeho plemena), taktiež ich porúbali a hodili na loď. Potom priniesli kohúta a sliepku (stsl. «кѡрѣ», «кѡра» – obetné zvieratá Praslovanov-Keltov), zarezali ich a tiež ich tam hodili. Deva, ktorá mala zomrieť, tiež chodila dopredu a dozadu, **musela pritom vojsť do každého stanu, kde muži s ňou po jednom pohlavne obcovali**, pričom každý jej hovoril: 'Povedz svojmu pánovi (= manželovi, za kto-rým ideš na druhý svet), že som to urobil z lásky k tebe...'²³

Keď nastal stredný čas medzi poludním a západom slnka, v piatok (šiesty deň v týždni, deň bohyně plodnosti)²⁴ odviekli devu k čomusi, urobenému nimi samými na podobu karníže u dverí, postavila sa no-hami na ruky mužov, vydvihli ju na onen karníž a čosi povedala vo svo-jom jazyku (tj. slovanským jazykom, ktorému Arab nerozumel) a bo-la spustená. Potom ju tak isto dvihli druhykrát a ona uro-bila to isté, čo prvý raz a znova ju spustili; dvihli ju aj tretí raz a ona urobila ako v prvých dvoch prípadoch. **Potom jej podali kuru** (sliepku), a ona jej odrubala hlávku a odhodila ju, kuru vzali a hodili do lode. Spýtal som sa

tlmočníka, aby mi dal vysvetlenie, čo robila, a on mi odvetil: 'Prvykrát povedala: hľa, vidím otca i mat' moju; druhykrát: hľa, vidím všetkých zomretých príbuzných ako sedia; tretíkrát povedala: hľa, vidím svojho pána (= muža) ako sedí v sade a krásny zelený raj (rozkvitnuté nivy²⁵), s ním sú dospelí muži a chlapci, on ma volá, preto odvedte ma k nemu...'. Vtedy ju odvedli k lodi. Zňala si svoje okrasné náramky zo zápästí²⁶ a podala ich starene prezývanej 'anjel smrti' – táto žena ju má zabiť. Potom zňala ozdobné krúžky zo svojich nôh a odovzdala ich dvom dievčatám-dcéram anjela smrti. Potom ju nadvihli na loď²⁷, ale neodvedli do lodného prístrešku (kde ležal mŕtvy) a prišli muži so štítni a palicami²⁸, podali jej krčah s horúcim (ohnivým) nápojom, ona nad ním (skôr ako ho vypila) zaupela a vypila ho do dna. Tlmočník mi povedal, že sa tým lúčila so svojimi družkami. Potom jej podali ešte jeden pohár, ktorý zobrala a začala spievať dlhú pieseň²⁹. Starena ju súrila, aby vypila obsah a vošla do prístrešku k jej (mŕtve) pánovi. Videl som, že váha (zdráhala sa), nechcela vojsť a len vsunula svoju hlavu poza plátno. Starena ju chmatla za hlavu a vtiahla do stanu. Muži začali bubnovať palicami po štítoch, aby nebolo počuť zvuky jej výkrikov, zato, aby to neodradilo iné devy od toho, žeby si želali zomrieť spolu so svojimi mužmi.

Vzápätí vošlo do stanu iných šesť mužov a všetci na mieste s ňou ešte pohlavne obcovali. Potom ju vystreli po boku jej mŕtveho manžela, dvaja ju chmatli za nohy (každý zvlášť za jednu), dvaja za ruky a starucha zvaná anjel smrti jej ovinula okolo šije šnúрку (alebo do tvaru povrázku svinutú šatku – tzv. **kravatľu**)³⁰, protiležiace konce ktorej, dala do rúk poslednej dvojici mužov, aby za ne ťáhali, každý do svojej strany (hrdúsili ju, aby nemohla vydať nijaký chrčivý zvuk³¹). Starucha podišla s dlhým nožom (**kordom**)³² a začala ho pchať medzi jej rebrá a opätovne vyberať a tí dvaja ju dusili povrazom, kým neumrela. Potom podišiel najbližší príbuzný zomrelého, vzal kus dreva, zapálil ho a idúc zadom (cúvajúc) k lodi, držiac v jednej ruke horiaci kus dreva, druhou hmatajúc vzadu, kým nezapálil hranicu pod loďou naukladaného dreva. Hneď potom podišli rad za radom ostatní pozostalí,

každý s kusom horiaceho konára a zapalovali hranicu zo všetkých strán (zážeh, zažihanie³³ hranice). Oheň zachvátil drevá, potom lod', potom stan s mŕtvolami muža i dievčatá a všetkým, čo sa tam nachádzalo. Potom zadul silný vietor a plamene tak zosilneli, že všetko za krátko pohltil neskrotný živel.

Vedľa mňa stál jeden z rusov a počul som, ako sa zhováral s mojim tlmočníkom. Spýtal som sa ho, o čom viedli rozhovor a on odvetil, že rus mu povedal: 'Vy Arabi ste hlúpy národ, pretože vy beriete svojho najmilšieho a najctenenejšieho človeka a hádžete ho do zeme, kde ho zožerú červy³⁴. My, naopak ho spalujeme v ohni, v jednom okamžiku, a on v tenže čas vchádza do raja. Potom sa zasmial nesmiernym smiechom a dodal: 'Podľa lásky boha k nemu, boh zoslal vietor, takže (plameň = boh) ho uchvátil za hodinu...! A skutočne neprešla ani hodina, keď lod', drevá pod ňou, muž i deva sa obrátili na popol. Potom na mieste zhoreniska (pahreby) navŕšili hŕbu (= hr(o)b) hlíny do tvaru malého okrúhleho pahorku (tzv. **kurhan**), do stredu ktorého zatĺkli veľké brvno chalandž (arabský názov?), napísali naň meno zomrelého, ako aj meno ruského cára³⁵ a vzdialili sa...»³⁶

To bol autentický opis praslovanského pohrebného karu z pera arabského historika **Ibn-Fadlana** – očitého svedka na prelome 1. a 2. tisícročia po Chr. Slová «kurvan» – *obetný dar*, «kurva» – *obetovaná žena-kurva*, «kurhan» – *zasypané obetište, žiarový hrob*, majú jeden a ten istý, a to ako jazykový (stsl. «**кѡрѣ**» – *kohút*)³⁷, tak i historický základ.

Žena bola majetkom muža. Za jeho života nikto nemohol na ňu siahnuť... A hocako jej bolo pri ňom zle, vedela, že po jeho smrti jej bude ešte horšie: bude pohlavne mnohonásobne zneužitá a nakoniec umučená a upálená. Preto ženy boli prvé, čo všemožne chránili život svojich manželov. Bolo to kruté, ale ináč veľmi praktické: utužovalo to "rodinu" i v prípade mnohoženstva.

Bolo to ináč veľmi dobre premyslené, podobne ako v starovekom Egypte na faraónovom dvore. Keď zomrel faraón, spolu s ním pochovali v jeho majestátnej hrobke-pyramíde aj všetku jeho najbližšiu rodinu a služobníctvo (niekoľko stovák

ľudí). Priamy následník trónu nikdy nežil v paláci vládnuceho faraóna, ale niekde veľmi ďaleko (aby faraóna neotrávil). Takýmto spôsobom bolo perfektne ideologicky a prakticky zabezpečené, že v celých mnohotisícročných dejinách Egypta neexistuje ani jeden prípad, žeby faraóna zabil niekto z jeho blízkeho okolia, práve naopak, všetci blízki ho chránili vlastným telom.

V Krásnobrode (na pohanských kermešoch), kde i pred 1000 rokmi žili Rusíni, sa teda naozaj kupovali a predávali ženy, ba robilo sa s nimi tam aj horšie... , no určite nie v Monastýre, lebo ten vtedy ešte neexistoval!

---

¹ O názve «Rutaš», (porov. V. Zamarovský, *Za siedmimi divmi sveta*, Bratislava, 1984, str. 196); Vôbec nie náhodne sa cudzinka-nežidovka-prababka slávneho ryšavého (rusavého = červenovlasého, porov. 1Sam 16,12), izraelského kráľa Dávida (pričom Izraeliti sú čiernovlasí), praotca Spasiteľa Isusa Christa, nazývala Rúth (pozri celú knihu *Rúth* v Starom Zákone Sv. Písma). Rusíni sa v západnej Európe nazývajú Rut(h)eni. Z toho sa dá vydedukovať, že v žilách Isusa Christa po prababke Rúth (Rut 4,17-22) prúdila aj slovanská-ruská-rusínska-ruténska krv; Koncový mäkký znak «Ъ» staroslovančiny sa prepisuje latinkou u západných národov ako «-us, -as, -os». Koncový tvrdý znak «Ъ» sa prepisuje ako koncovka «-er, -ar, -or, -ur».

² *Lexicon linguae palaeoslovenicae*, II, Praha, 1973, str. 51.

³ И. Дворецкий, *Древнегреческо-русский словарь*, I, Москва, 1958, str. 970.

⁴ *Српско-руски речник – Сербско-руски словник*, I, Нови Сад, 1995, str. 638; O.R. Halaga, *Východoslovenský slovník (historicky dokumentovaný)*, I, Košice-Prešov, 2002, str. 378.

⁵ Treba si uvedomiť, že Praslovania Rusi-Skýti vyslovovali slovo «**кѣр-ванъ**» v tvare *kurvan*, kým Praslovania-Kelti v tvare *karban*; Gréckokatolícki Zemplínčania, tj. potomkovia Západných Sarmatov, tj. Keltov, vystáňovaní z okolia Hornádu (z Hornice) do dnešnej srbskej Bačky-Vojvodiny dodnes nazývajú chrámový sviatok-odpust «**кирбай**» – *kyrbaj* (= *kurvaj*); Ak obetným darom-predmetom bola žena, volala sa «*kurva*» («*karva*» > «*krava*»), porov. poľ. «*karw*» – *starý býk, vôl*; U Mosko-Sibírskych Praslovanov obetným zvieratám boha-slnka Perúna, či jeho ženskej formy bohyně-mesiaca Kupaly-Slávy (*Κυβέλη*, *Ρέα*) bol tur, tj. býk (bal), v kastrovanej forme zvaný «**волъ**» – *vól*. Ak obetným darom-predmetom bola samica býka, alebo žena, volala sa «*karva*» > «*krava*»... Pozri v kapitole č. 2 tejto knihy.

⁶ Slová ako lat. «*carmen*» – *spievaná báseň*, slov. «*karmín*» – *jasnočervená červen* = stsl. «**чѣрменъ**», «**черменъ**» – *červený*, lat. «*crimen*» – *zločin, krimi-*

nálny čin, prasl. «**КЕРМЕШЬ**» – *kermeš, chrámový sviatok*, majú spoločný koreň i pôvod, (porov. *The New Webster Encyclopedic Dictionary of the English Language*, Chicago, 1965, str. 469).

⁷ Analogicky ku slovu «**КЪРГОГЛАСОВАНИЕ**» existuje u východnej vetvy Praslovanov stsl. «**КОЗЬЛОГЛАСОВАНИЕ**» – *kozie spevy alebo spevy a vyspevovanie kozlovi, alebo koze*, čo je doslovným ekvivalentom a prekladom gr. «*τραγωδία*» – *tragédia, trúchlopieseň* (И. Дворецкий, *Древнегреческо-русский словарь*, II, Москва, 1958, str. 1639), tj. ide o piesne sprevádzajúce dej končiaci smrťou "hlavného hrdinu", tj. obetovaného.

⁸ Stsl., skýt. «**НЕВО**» [čítaj: *nevo*] – *nebo, raj* sa u Praslovanov-Keltov vyslovovalo a dodnes sa aj v slovenčine vyslovuje ako *nebo*, avšak slovo «*nevesta*» – *žena nasledujúca svojho muža na ceste do neba* si slovenčina ponechala v skýtskej-rusínskej pôvodine.

⁹ Porov. ruské «*костёр*» – *vatra*, čo je odvodené od slova «*костра*» – *kostra*.

¹⁰ Porov. srb. «*кура*» – *dievča, milenka*, gr. «*κόρη*» – *dievča*.

¹¹ Porov. kelt., zempl. «**korhel**» – *ožran, alkoholu prepadlý človek*; kelt., zempl. «**karčma**» – *krčma*, (porov. O.R. Halaga, *Východoslovenský slovník (historicky dokumentovaný)*, I, Košice-Prešov, 2002, str. 330).

¹² Porov. kelt., zempl. «**k(o)rbka**» – *krbka*; «**k(o)rčah**» – *krčah*, kelt. zempl. «**koršov**» – *džbán na víno*, (porov. O.R. Halaga, *Východoslovenský slovník (historicky dokumentovaný)*, I, Košice-Prešov, 2002, str. 356).

¹³ Porov. kelt., zempl. «**koric še**» – *korit' sa (ponížene poslúchať)*, (porov. O.R. Halaga, *Východoslovenský slovník (historicky dokumentovaný)*, I, Košice-Prešov, 2002, str. 355).

¹⁴ Porov. kelt., zempl. «**karanica**» – *nešťastnica, osudom stíhaná*, (porov. O.R. Halaga, *Východoslovenský slovník (historicky dokumentovaný)*, I, Košice-Prešov, 2002, str. 329).

¹⁵ Porov. kelt., zempl. «**karm** – *pokrm*, (porov. O.R. Halaga, *Východoslovenský slovník (historicky dokumentovaný)*, I, Košice-Prešov, 2002, str. 330); «**karmic (še)**» – *krmit' (sa), hltavo jest', (tamtiež, str. 331)*; Porovnaj tiež medzi sebou kelt. zempl. výrazy «*chovac*» – *živiť, krmit'*, a «*chovane*» – *pohreb, pochovávanie, (tamtiež, str. 304)*.

¹⁶ Porov. kelt. zempl. «**korab**» – *koráb*, (porov. O.R. Halaga, *Východoslovenský slovník (historicky dokumentovaný)*, I, Košice-Prešov, 2002, str. 354); Pôvodne sa toto slovo vyslovovalo *karav* odkiaľ pochádza i prastaré «**karavana**» – *ďaleká púť, ďaleká cesta, (tamtiež, str. 330)*, tj. cesta z tohto sveta na druhý svet!; Všimnime si, že podobne u mosko-sibírskych Praslovanov, ctiteľov kravy-byka, tj. **tura**, sa ďaleká cesta, akou cesta na druhý svet nesporne je, nazývala «**Турпа**» – *túra, dlhá cesta (zpravidla z dola hore)*; S praslovanským kultom božstva ohňa a vody, ku ktorému na druhý svet sa lode-koráby plavia tentoraz nie vodou, ale ohňom, súvisí aj novodobé kresťanské označovanie kultových priestorov – chrámov (napr. «*chrámová*

lod'...). Aj samotné názvy ako «cerkva», nem. «Kirche»..., majú svoj bezprostredný etymologický pôvod v stsl. slove «**кѡръ**» – *kohút*.

¹⁷ Nazývali sa «**χορδγви**», resp. «**кордгви**» – *insígnie božstva-kura*; V cyrilometodejskom kresťanstve, ako i dnes, sa týmto prasl. keltským názvom označujú insígnie kresťanstva – sú to hlavne gréckokatolícke, byzantské "zástavy" v tvare kríža (plátno je upevnené na vodorovnej tyči, ktorá je pohyblivo spojená so zvislým ramenom), na ktorých sú vyobrazené ikony. Používajú sa do procesií, keď sa ide mimo cerkov.

¹⁸ Praslovanský keltský rituálny spievod a tanec predvádzaný na pohrebnom «kare», ako aj pri iných obetných slávnostiach bohyni-kure, spojený s privádzaním na obeť určenej ženy-kury-kurvy sa nazýval «**χοροводъ**» – *kurovod*, alebo pôvodnejšie *chorovod*, porov. lat. «chorea», gr. «*χορεία*» – *tanec, chorovod*, (porov. J.M. Pražák, *Latinsko-český slovník k potřebě gymnasií a reálných gymnasií*, Praha, 1938, str. 203).

¹⁹ Prasl., kelt. «***кѡрхъ**» > «**кѡрхъ**» (príp. «**кѡргъ**») – *chlieb*; porov. srb. «*крух*» – *chlieb* (*Српско-рускини речник – Сербско-руски словник*, I, Нови Сад, 1995, стр. 627); Bol to spravidla okrúhly chlieb s otvorom v strede (tj. kruh-svastika – symbol slnka a ohňa), aký sa v prvých storočiach, a to nielen v byzantskom obrade, prinášal ako obetný dar i do kresťanských cerkví na kresťanské bohoslužby (pozri nástenné vyobrazenia-fresky v podzemnej lodi Baziliky sv. Klimenta v Ríme zo 4.-5.st. po Chr.); Takýto chlieb-kruh sa dodnes v bežnom živote pečie a užíva na Východe, napr. v Izraeli (pozri obrázok *Sv. Písmo Nový Zákon*, Rím, 1988, str. 352-353).

Slovo «**кѡргъ**», pôvodne pred tort-trot zmenou «***кѡргъ**» (presnejšie «***кѡргъ**») je praslovanského "iránskeho" pôvodu a pochádza z praslovanského "iránskeho" «***kur(k)us**», «**кѡръ**» – *kohút, dym*; porov. ukr. «*курка*» – *kurča*; perz. «*kurus*» – *slnko*, (porov. AE. Forcellini, *Lexicon totius latinitatis*, V, Pata-vii, 1940, str. 450); perz. «*churos*» – *kohút*, (A. Brückner, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa, 1970, str. 283); Po vyhynutí veľjašterov božstvo slnko-jašter dostalo u Praslovanov-Keltov novú podobu slnka-kohúta, zvaného «Chors», u Skýtov mal podobu slnka-koňa (porov. angl. «*hors-e*»), u Praslovanov Mosko-Sibirčanov podobu tura-býka.

Swastika je najstaršou známou formou kríža v histórii ľudstva! Jej podstatou je vlastne *kruh* s dvoma vpísanými, navzájom prekríženými čiarami. Dnešný výraz *kríž* (stsl. «**крижъ**») je keltského pôvodu, vznikol zo staroslovanského keltského slova «**кѡргъ**» – *kruh*, a to palatalizáciou *h* > *ž* (porov. dnešné výrazy: *kruh* – *kruž-nica* – *kríž*, lat. *crux*). Kruh-kríž swastiky bol ešte v maloázijskej a perzskej pradomovine posvätným znakom slovanských ctiteľov ohňa (vatry) a vody. Naši predkovia už v dávnoteke vedeli, že drevo sa musí ukladať v ohništi vždy krížom jedno cez druhé, ináč nehorí dobre. Kruh swastiky teda predstavuje slnko-ohnište a dve prekrížené čiary – horiace polená v ňom. Swastika (pôvodne *kruh* so vpísaným krí-

žom v strede) je preto najstarším symbolom slnka-ohňa.

²⁰ Porov. stlat. «carnis», lat. «caro», tal. «carne» [čítaj: karne] – mäso, prasl. kelt. slovo «karé» – karé, najlepšie mäso, prevzaté do dnešnej slovenčiny spätne z francúzštiny, (porov. M. Ivanová-Šalingová, *Malý slovník cudzích slov*, Bratislava, 1972, str. 300).

²¹ Cibuľa sa pokladala, podobne ako i pálenka, za špeciálny, oheň (v ústach) pripomínajúci alebo vyvolávajúci pokrm. Keltské slovo «cibuľa» je totožné s malo-ázijským menom bohyne plodnosti, "matky bohov", zvanej «Cybela», je priamou zmäkčenou variantou tvrdého prasl.-skýt. «Kybela» = kobyla. Cibuľa sa pokladala, podobne ako i alkohol, za afrodiziakum, preto v staroslovančine má názov «**ЛѢКЪ**», odvodený zo stsl. «**ЛѢКА**» – líka-čistina v posvätných prostitučných hájoch, stsl. «**ЛѢКВНИИ**» – zlý, nečistý, nemorálny.

²² Porov. srb. «кер» – pes, (*Српско-руски речник – Сербско-руски словник*, I, Нови Сад, 1995, str. 561).

²³ V slovách, pravdepodobne rituálnych, je riadna dávka cynizmu... robili to vraj z lásky a vzápätí ju zabili..., kým muž žil, nikto si netrúfol siahnuť na niektorú z jeho ženy, stálo by ho to život. Po smrti však, si už s jeho ženami-vdovami, ktoré sa zrazu ocitli bez ochrany, robil každý podľa svojej ľubovôle a hlavne, keď tomu bol pohanským mravom daný "posvätný" charakter. Žena – obetný dar (**kurvan**) – chodiaca od chlapa k chlapovi, určená na zabitie, bola teda **kurva**. Tento výraz je všeslovanský a dnes veľmi pejoratívny, dodnes sa užíva v súvisi s prostitúciou, pričom sa zabúda na tragickosť celej skutočnosti, a to ako v kravej minulosti, tak i v nekrvavej súčasnosti.

²⁴ Šiesty (porov. lat. «sex» – šest', pohlavie) deň týždňa sa u Rimanov označoval-nazýval podľa bohyne plodnosti a sexu «Veneri», tj. «Venuše», *Venušin deň*, porov. tal. «venerdi» – piatok.

²⁵ Prasl. skýtske-ruské «**НЕБО**» – nebo, v keltskej variante «**NEBO**» – nebo, si naši predkovia predstavovali ako zakvitnuté líuky, dodnes zvané «nivy», porov. tal. «nebbia» – hmla, tal. «neve» – sneh (padajúci z neba)...

²⁶ Okrasné náramky-krúžky užívané na pohrebnom «kare» sa volali a dodnes sa na východoslovenskom Zemplíne volajú «karičkami», porov. kelt. zempl. «karička» – koliesko, prsteň, obrúčka, (O.R. Halaga, *Východoslovenský slovník (historicky dokumentovaný)*, I., Košice-Prešov, 2002, str. 330).

²⁷ Vyvýšené miesto v kultovo upravenej lodi, pripravené a rezervované v minulosti pre obetné dary (korvany, kurvany), sa podľa praslovanskej bohyne-kury, resp. boha-kura (kohúta) nazývalo a dodnes (rezervované tentoraz pre spevácky zbor) v kresťanských kultových miestach, cerkvách, nazýva «koruš» – vyvýšené miesto v zadnej časti chrámovej lode (porov. O.R. Halaga, *Východoslovenský slovník (historicky dokumentovaný)*, I., Košice-Prešov, 2002, str. 303).

²⁸ Palica určená a užívaná na kultové účely pohrebného «karu» sa nazývala a dodnes sa u východniarov-zemplínčanov na Slovensku nazýva «**karagula**»,

(porov. O.R. Halaga, *Východoslovenský slovník (historicky dokumentovaný)*, I., Košice-Prešov, 2002, str. 329).

²⁹ Odtiaľ pochádzajú praslovanské keltské slová a výrazy, ako: «chór» – *spevácky zbor, chórový spev, spievať na chóre (choruši)*, porov. lat. «chorus».

³⁰ «**Karvatla**», resp. «**kravatla**» je praslovanské slovo (porov. O.R. Halaga, *Východoslovenský slovník (historicky dokumentovaný)*, I, Košice-Prešov, 2002, str. 364) keltského pôvodu a označuje kus do povrazca svinutého plátna, ktoré sa v kritický moment dávalo obeti na krk, aby v momente smrti nemohla kričať a volať o pomoc.

³¹ Porov. kelt., zempl. «**charčic**» – *chrčať*, «**charčene**» – *chrčanie* (porov. O.R. Halaga, *Východoslovenský slovník (historicky dokumentovaný)*, I, Košice-Prešov, 2002, str. 298).

³² Prasl., v perštine sa dodnes vyskytujúce slovo «**kord**» je *dlhá bodná zbraň*, (porov. M. Ivanová-Šalingová, *Malý slovník cudzích slov*, Bratislava, 1972, str. 334).

³³ Slová ako: «žíhať», «zažíhať», «žihlava», «žihahlo», «žehlička», «zážeh»... majú spoločný koreň *-žeh-*, *-žih-* a súvisia s ohňom, so zapáľovaním ohňa; odtiaľ pochádza i praslovanské, keltské a dnes už aj slovenské slovo «žehnať», «požehnať», «požehnanie» a pod., v pôvodnom význame *požehnanie*, (zapálenie pri lúčení). Aj slovo «lúčiť (sa)» znamená v pôvodnom a plnom význame slova *zapáliť*, porov. ukr. «залучити» – *zažnúť, zapáliť* (napr. svetlo).

³⁴ Slovo «červy» je etymologicky zhodné so slovami «kurvan», «kurva», po zmäkčení-palatalizácii «červeň», «červený», «črevo», tal. «cervello» [čítaj: *červello*] – *mozog* (pozn. kľbko *červov, črevá, závitý otvoreného mozgu*... poskytuje jeden a ten istý *červený, zakrvavený obraz*...).

³⁵ Slovo «царь» *pohlavár, hlava (štátu), cár*, je len zmäkčenou prasl. formou pôvodnej skýt., rus. tvrdej formy «каръ» (odtiaľ «*karl» > «kráľ»), či presnejšie «кѡръ» – *kohut*, (porov. gr. «κόρρα» – *hlava*, stsl. «квррь» – *pán*, gr. «κύριος» – *pán*). Porov. slov. ekvivalentné tvrdé (skýt., rus.) a mäkké (kelt., príp. moskovsko-sibírske) výrazy: vlky – vlci, vtaky – vtáci, vладыка – vlád(i)-ca, Marika – Marica, Anka – Anča (Anča), Janko – Jančo a pod.

³⁶ Porov. А.Я. Гаркави, *Сказанія мусульманскихъ писателей о славянахъ и русскихъ*, Санктпетербургъ, 1870, str. 96-101; porov. G.A. Timkovič, «Cyrilika je staršia ako glagolika», *Krásnobrodský zborník*, Prešov, III/1-2 (1998) 117-119.

³⁷ Prasl. slovo «*кѡ^hFan» [čítaj: *ku^hwan*] – *obetný dar* obsahovalo pôvodne digammu «**F**» [čítaj: *h^w*]. V slovách «**korvan**» = «**kurvan**», «**kurva**» – *obetný dar, obetovaná žena-kurva* sa z digammy stratil starodávny prídych, naproti tomu v slove «**kurhan**» – *obetište, žiarový hrob* sa stratila samotná digamma a kuriózne zostal len jej prídych *h*. V slove «**karavana**» – *dlhé cestovanie (do raja)* sa zasa prídych *h* zmenil na samohlásku «a».

13. Rok 1729 – znovuosídlenie Monasterya

V roku 1729 mukačevský archimandrit-episkop **Hennadij Heorhij Bizancij, OSBM**, poslal z Mukačevského monastyra oficiálne niekoľko baziliánov-mníchov (menovite: Leontína Starostu ako ihumena, jeromnícha Pachomia Kocibala, jeromnícha Venedikta Maňavského a iných bratov) do Krásnobrodu, aby ho znovu osídlili a tak sa aj stalo.¹

Rok 1729 – opis drevenej krásnobrodskej monastyrskej cerkvi 21 rokov po spálení budovy Monasterya

Veľmi dôležitý opis krásnobrodskej monastyrskej cerkvi zo **17. júna r. 1729** (21 rokov po spálení-vyhorení obytných budov monastyra) nám zachoval bazilián **Bazilovič**. Jedná sa o dokument, ktorý bol podpísaný miestnymi gréckokatolíckymi eparchiálnymi kňazmi – archidiakonom jerejom **Michailom Jarczynom**, jerejom **Maftejom z Rokytoviec**, jerejom **Petrom zo Sukova** a kurátormi: Jánom Puškárom z Pichného, Lukášom Krajňákom zo Sukova, Nikolajom-Mikulom z Ňagova a Okálom z Krásnobrodu, ktorí sa v čase relatívnej neprítomnosti baziliánov starali o majetky monastyra (cerkov, kaplnka a pod.), ktoré prežili požiar založený cisárskymi katolíckymi vojskami v r. 1708. Dokument obsahuje inventár monastyrskej cerkvi a kaplnky, ktorú preberali baziliáni. Pozrime sa doň zblíža:

V r. 1729 bola monastyrská cerkov Zoslania Svätého Ducha (odpust na tzv. *Trojcin deň*) zachovalá, drevená. Bol v nej ikonostas s ikonami Spasiteľa, Bohorodičky a všetkými ostatnými, ktoré si vyžaduje byzantský obrad. Na cerkvi boli dva kríže zo svetlého kovu. Monastyr nemal žiadne stále dôchodky, okrem odpustov. Monastyrský cintorín bol poškodený (pravdepodobne cisárskym vojskom).

V drevenej cerkvi Zoslania Sv. Ducha bol malý prestol (oltár),

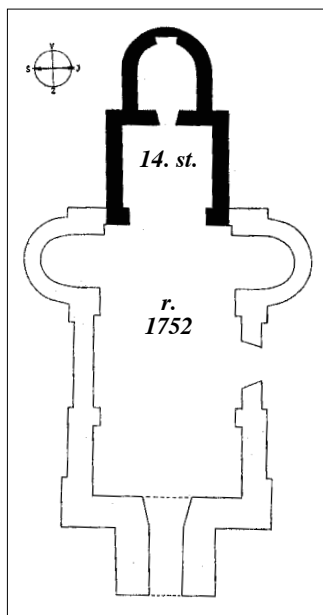
na ktorom boli tri obrusy. Okrem toho tu bol maličký kivot bez zámku² a dva medené sviečniky. Nad prestolom stál baldachín.

Pred ikonou Bohorodičky (na ikonostase?), na malom oltárik, bol jeden obrus a naokolo hodvábná, zlatým vyšívaná ozdoba. Na tomto oltárik, pred ikonou Bohorodičky, stál tiež kovový sviečnik. Na žertvenniku (na ktorom sa slúžila Proskomídia) boli tri obrusy, starodávna cínová čaša spolu s diskosom, hviezdou a prasknutou lyžičkou.

Čo sa týka kňazského oblečenia, boli tu tri stichare, jeden pojas, jeden felon zlatej farby (na nedele a sviatky) a jeden červený obyčajný (na pôstne dni a pohrebné obrady). Epitrachile tu boli dva, obyčajné. Okrem *Liturgikona*, *Evanjelia* a *Apoštola*, tu boli aj iné knihy potrebné na slúženie bohoslužieb, ako *Triod*, *Oktoich*...

Na tetrapode pred ikonostasom boli dva obrusy, tiež ozdobné plátno naokolo. Kadidelnica medená a dostatočná zásoba kadidla a sviečok. Okná a dvere na cerkvi boli dobré a so zámkami.

Zvonice³ boli dve, zvony tak isto, ale jeden z nich bol prasknutý.

Dokument z roku 1729 doslovne píše: «*pred drevenou cerkvou – praeter Ecclesiam*» («pred», nie «za», ak sa pri modlitbe, ako v gr. kat. cerkvách býva zvykom, pozeráme smerom na východ) na cintoríne stála **kamenná kaplnka**, na ktorej jedna vežička (tá väčšia) bola červená a druhá zelená (na **obr.** vedľa začiernená časť pôdorysu, porov. str. 236, 250, 443). Nachádzal sa v nej jeden prestol a na ňom čudotvorná ikona Krásnobrodскеj Bohorodičky. Bol tu i strieborný plášť, ktorý darovala šľachtičná-manželka župana **Žigmunda Petö** (1622-1675) (podrobnejšie pozri v kapitole č. 2), na ikone bol náhrdelník z perál.

K tomuto veľmi cennému opisu Bazilovič ešte dodáva, že neskoršími dobročincami monasteria sa stali: grófska rodina **Vandernath** a grófska rodina **Čákych**.⁴

Z tohto opisu (1729) sa dá usudzovať, že pôvodná drevená cerkev *Sošestvija Sv. Ducha* stála niekde na mieste rozvalín terajšej kamennej cerkvi...

Kamenná kaplnka Bohorodici (zo 14. st.) spomínaná v opise z r. 1729 je dnes identická so «zvláštnou dvojkomorovou» svätyňou rozvalín 34,5 m dlhej cerkvi *Sošestvija Sv. Ducha* (1752-1915). V rokoch 1750-1752 bola k nej dobudovaná nová kamenná loď. Takto vznikla nová kamenná cerkev *Sošestvija Svjatoho Ducha*, ktorej majestátné rozvaliny vidíme i dnes. V rokoch 1750-1752 postavená kamenná cerkev teda pozostávala z **pôvodnej kamennej kaplnky Bohorodici** (= netradične hranatá svätyňa s múrom oddelenou samostatnou oblúkovitou absidou), ku ktorej bola v r. 1750-1752 dobudovaná priestranná hlavná kamenná loď a neskôr i veža (pozri pôdorys na str. 186, 236, 250, 443). Čiže inými slovami povedané, kamenná cerkev *Sošestvija*, ktorej rozvaliny vidno i dnes, je vlastne rozšírená, či lepšie povedané predĺžená pôvodná kamenná kaplnka Bohorodici (zo 14. st.), v ktorej, ako to z opisu z r. 1729 jasne vyplýva, sa stáročia prechovávala čudotvorná Krásnobrodská ikona.

Baziliánske pravidlá

Podľa akých pravidiel žili baziliáni v Krásnobrodskom monastyre? Podľa Sv. Písma! Išlo totiž o *Pravidlá sv. Bazila Veľkého*, v skutočnosti pôvodne citáty zo Sv. Písma. *Pravidlá* baziliánov, ako najstaršieho rádu na svete, boli totiž odjakživa veľmi jednoduché a jasné: žiť podľa Svätého Písma a počúvať svojho doživotne voleného predstaveného vo všetkom okrem hriechu! Baziliáni totiž nikdy neboli rehoľníkmi (od slova rehoľa = regula), ale mníchmi. V skutočnosti ako najstarší mníšsky rád na svete nemali žiadnu ľudskú regulu, žili podľa Sv. Písma v poslušnosti od Boha stanovenej autorite – doživotnému predstavenému, starcovi.

V priebehu storočí vznikali pravidlá latinizáciou transformované a neskôr vydané po starorusky v Ostrozi r. **1594**. Staršie pravidlá sa zatial nepodarilo nájsť.⁵

Niektorí nastoľujú hypotézu, že **po r. 1672** sa dostali na Podkarpat-

skú Rus aj *Pravidlá Veljamina Rutského*, ktoré sa našli v rukopise (v dvoch exemplároch) v knižnici monastera baziliánov na Černečej hore pri Mukačeve. Písané sú po starorusky. Tieto pravidlá sa možno užívali i v Krásnobrodskom monastyre... Máme zachované baziliánske *Pravidlá* i z r. 1749, ktoré schválil episkop **M. M. Oľšavskyj**. Mali len 3 (tri) rukou písané strany (publikujeme ich fototypicky na str. 188-190).

Neskôr na príkaz episkopa **Andrija Bačinského**, pod tlakom latinizácie, viacmenej podľa vzoru latiníkov, baziliánsky protoihumen **Joannikij Bazilovič roku 1777** napísal pre mníchov upravené pravidlá: «**ПРАВИЛА ѿ ОУСТАНОВЛѢНІА МОНАШЕСКАА**».⁶ V Debrecénskej bibliotéke v Maďarsku sa nachádza rukopis týchto *Pravidiel z roku 1796* (pozri v kapitole č. 17).

Ďalší vývoj baziliánskych *Pravidiel* na Podkarpatsku

V r. 1857 na príkaz pápežovho poverenca latinského kardinála **Jána Scitovszkého** (arcibiskupa ostrihomského, 1849-1866) a pod prísny dohľadom latinského benediktína **Samuela Márkfy**, baziliánom vyšli tlačou v Ostrihome už veľmi zlatinizované *Pravidlá* (v latinčine): *Statuta Ordinis S. Basilii Magni in Hungaria* a o rok nato (vďaka Duchnovičovi), v roku 1858 tie isté *Pravidlá* v preklade do rusínčiny v Lvove: «**Правила Чина С-аго Васіліа Великаго, во Ѣгорщинѣ, по наставленію святаго основателя и законодавца с. Васіліа во кратцѣ списаннаа и апостольскимъ посѣщателемъ, метрополитомъ архіепіскопомъ острохолмскимъ, кардиналомъ Іоанномъ Сцитовскимъ отъ великаго кира потвержденнаа**», Lvov, 1858 (pozri na str. 338).⁷

Stojí za povšimnutie, že baziliánske *Pravidlá* z roku 1749 (pozri str. 188-190) mali len **3** (tri) strany. Temer o polstoročie neskôr – z r. 1796 (pozri str. 285-302) už mali spolu **18** strán. O vyše 60 rokov nato sa baziliánske *Pravidlá* z r. 1858 už rozrástli na **145** tlačených strán a novodobé z r. 1993 publikované v Ríme: *Конституції Чину св. Василя Великаго*, majú dokonca neveriteľných **306** strán! Teda 100 krát (stokrát) viac (3 strany v r. 1749 → 306 strán v r. 1993)!!

---

¹ Porov. J. Basilovits, *Brevis notitia foundationis Th. Koriathovits, II, Cassoviae, 1799*, str. 177; porov. tiež «Монастырь красно-бродскій» od nepodpísaného autora v časopise *Село, Užhorod*, 4/1911, str. 23-24; Na tomto mieste je potrebné podčiarknuť, že informácie z prvej polovice 18. storočia sú veľmi kusé. Vojnové udalosti za Rákoczyovho povstania spôsobili nezachovanie dobových dokumentov. **3. sep-**

tembra 1726 boli zvolaní miestni gréckokatolícki kňazi na sobor do Slovenského Nového Mesta (v dobovom dokumente sa sobor označuje v latinčine ako «Congregatione Ujhelini»). Na tomto sobore, na príkaz egerského latinského grófa-biskupa gréckokatolícki kňazi museli zložiť ponižujúce latinské vyznanie viery. Medzi podpísanými sa nachádza aj «**Василий Ортонаш** Пресвитеръ Манастиря Краснобродского». V tom istom dokumente je aj podpis samostatného gréckokatolíckeho kňaza pôsobiaceho v Krásnom Brode. V Krásnom Brode vtedy pôsobil iný kňaz: «**Петръ Кочи́бала** Пресвитеръ Краснобродский», (porov. *Episcopia greco-catolica de Munkacevo: documente*, Satu Mare - Ujgorod, 2007, str. 210-211). Jerej Peter Kocibal (1726) – jeromník Pachomij Kocibal (1729, pozri str. 185) sú identickými osobami? Nevieme. Z hore uvedeného vyplýva, že tvrdenie, že **od r. 1708 do r. 1729** v Krásnobrodskom monastýre nežili baziliáni, je relatívne, lebo napr. **v r. 1726** tam žil bazilián jeromonach **Vasilij Ortonaš**.

² Kivot bez zámku a maličkých rozmerov svedčí o starodávnej byzantskej gréckokatolíckej tradícii, že Božia Eucharistia sa neprechovávala ako u latiníkov-rímskokatolíkov na oltári v kivote, ale sa všetka spožila a rozdala veriacim pri sv. pričastí. Maličký kivot bez zámku slúžil len na priležitostné dočasné uschovanie Božej Eucharistie do ukončenia Služby Božej, kedy sa ihneď po jej skončení odniesla chorému a preto nebolo potrebné nijakého zámku na kivot, lebo bol prakticky vždy prázdny. Malilinké kivoty, mnohokrát len «krabička» o minimálnych rozmeroch (napr. 5x3x3 cm) sú bežné dodnes vo všetkých pravoslávnych cerkvách Východu.

³ Pri drevených cyrilometodejských rusínskych cerkvách sa zvonice stavali okrem, a to preto, že vysoká drevená veža by neunesla zvon (zvonky sú novodobejšieho pôvodu). Ak je teda niekde zvonica oddelená od cerkvi, či dnes latinského kostola – prezrádza to byzantský pôvod ako cerkvi, tak aj celej lokality. Ako exemplárny príklad môže poslúžiť okrem iného aj existencia dnes už gotického kamenného chrámu Dómu sv. Alžbety v Košiciach, pri ktorom je okrem situovanej starodávnej kamenná zvonica zvaná Červená (= Torra Russa = Ruská veža), dnes tzv. Urbanova veža.

⁴ «Pro Futura Et Oeterna Memoria. Ad id tempus sacrum Domicilium seu Monasterium Krasznobrodense, Sancto Spiritui dedicatum essendo, sub cura saecularium Sacerdotum, non usque quaque divino cultu, & ceremoniis consuetis Ecclesiasticis, prouti neque decore debito provisum exstitit. Praeterea Monasterium oportet esse non solum modo nomine tenus, sed re ipsa, quandoquidem, & ipsum nomen, & locus sacer id exigeret, ut á Religiosis potius inhabitaretur, in majorem gloriam Dei, & Religionis (id est Fidei Catholicae) id circo de gratioso Jussu, & Benedictione Episcopi Sebastopolitani & Munkacsiensis **Georgii Gennadii Bizanczy, Anno 1729. die 17. mensis Junii**, isthoc supra nominatum Monasterium inhabitare caeperunt, exmissi Munkacsino á praetitulato Episcopo, utpote Pater Jeromonachus **Leontius Sztaoroszta** Hegumenus, cum Fratribus suis Patre **Pachomio Koczibal**, & Patre **Benedicto Manyavszy**, quibus tunc Patribus per **Michaelem Jareczy**, Archi-Diaconum, & per Patrem Archi-Presbyterum **Stephanum Rokitovszky** in praesentia multorum

Presbyterorum, & saecularium Hominum, Fraternitate cum primis, id est Curatoribus Monasterii praesentibus Monasterium praenominatum ipsis ad manus traditum est. Res in illo eotum adiventae sunt sequentes: Ecclesiae lignea, firma, Imaginibus debitis Localibus, id est: Salvatoris, Deiparae, aliisque de Ritu in Iconostasio haberi solitis exornata, & bene tecta, Cruces super illa duae sunt ex lamina alba, Fundatione, aut aliis Proventibus nullis provisa, excepto Indulgentiarum tempore, caemeterium dirutum, Ara una parva, in qua Ciborium cum exiguo Tabernaculo absque sera, crucula lignea, tres mappae, & antipendia, antimensia quatuor, candelabra duo cuprea, altera arula Deiparae Imaginis, in hac una est mappula, & unum strophium sericeum adustum flavum in finibus, seu in circumgerentia, auro textum, & unum candelabrum lamineum. In Prothesi reperiuntur tres mappae, calix stanneus antiquus cum patenula stella, & cochleari fracto, Patena pro Amphora, & orbiculus stanneus. Apparamenta sunt haec: Albae tres, Humeralia duo, Cingulus unus, Casula una ex Materia texta auro, alia rubra ordinaria, Stolae duae ordinariae & c. ad Calicem requisita. Libri sunt hi: Evangelium, Missale, Triphologion, Triodion utrumque, Octoich, Apostolus, Campanae duae, Tintinabula duo, ex his unum perforatum. Mappulae in mensulis duae, & aliquot Strophia, & Mantilia adusta, & attrita. Fenestrae, & portae bonae, & sera in illa, Turibulum unum cupreum, Thus sufficiens, & candelae. Praeter Ecclesiam est in Caemeterio aedificata Capella ex muro, in qua una turris rubra, altera minor viridis, Ara in ea una est, in qua est **Imago miraculosa Deiparae**, appensum habens dentem argenteum, á **Domina Comitissa Petö Sigismundiana** oblatum, in nigra catenula cum monilibus foemineis unius ordinis, unum mantilae, mappae duae attritae, tertia tenuis elegans, Antipendium duplex. Actum **Anno 1729. die 17. mensis Junii**. In fidem horum omnium subscribimus: **Michael Jareczy**, Archi-Di-conus m. p. (L. S.) **Mathias** Presbyter Rokitoiensis m. p. **Petrus** Presbyter Szukóensis m. p. **Joannes Puskár** Incola Pichonensis, **Lucas Krajnik** Szukoensis, **Nicolaus**, alias **Mikula** Incola Nyagoensis, **Okaly** (seu Curatores) Monasterii Krosznobrodensi.». Potom pokračuje **Bazilovič**: «Monasterium hoc successive Divina Providentia, Munificentia Dominorum Terrestrium, signanter Illustrissimae **Familiae Wander-nath, & Csaky** Comitum, item liberalitate Christi Fidelium, & Industria Religiosorum, & cum primis Antistitum Munkaciensium, Paterna cura & sollicitudine,....», (J. Basilovits, *Brevis notitia fundationis Th. Koriathovits*, II, Cassoviae, 1799, str. 178-181).

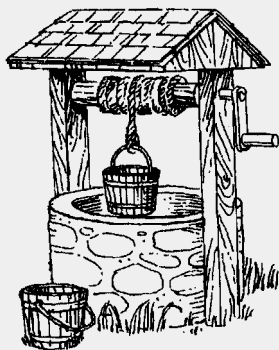
⁵ Порог. Г. Кінах, «Монаший собор у Мукачеві 1749 р.», *Analecta OSBM*, Жовква, I/2-3 (1925), str. 273.

⁶ Порог. Г. Кінах, «Велямина Рутського Правила для монахів Ч. св. Василія В.», *Analecta OSBM*, Жовква, I (1924) str. 56-57.

⁷ Ako sa dozvedáme z listov A. Duchnoviča, ktoré písal baziliánom – najmä do Mu-kačeva. *Pravidlá* vydali v počte 405 kusov, za cieľom, aby ich vlastnil každý bazilián – pozri titulnú stranu ruských *Pravidiel* publikovaných v r. 1858 na str. 338, (porov. listy A. Duchnoviča uverejnené v článku H. Kinacha, «Переписка А. Дух-новича з Василянми», *Analecta OSBM*, Rím, V (XI) (1967) str. 369-371).

Штефан Смолей

Краснобридский монастырь

В старых развалинах
Церкви стоить турня
Высока, з каміня
Як глубока студня,
В котрій чіста вода
До днесь невисохла,
Хоць на єї стінах
Дика трава росла.

Она все к жывоту
Людьом помагала,
Сердця жывотворным
Духом наповняла.
Стань, тихо послухай –
Голос з церкви чути,
Наша історія
Давна із ньой звучить.

Blahovistnik,
Krásny Brod, 3 (2007) str. 24

14. Udalosti týkajúce sa Monastyra v prvej polovici 18. storočia

Od najstarších cyrilometodejských čias mal každý soborný baziliánsky monastyr vlastného archimandritu-episkopa, ktorý bol administratívne úplne nezávislý od všetkých ostatných archimandritov-episkopov na okolí. Spájala ich však jedna viera, jeden krst (tajomstvá) a jeden obrad. Latiníci postupne odstránili vo všetkých monastyroch gréckokatolíckych archimandritov-episkopov, preto istý čas dohliadal a riadil takto osirotené monastiry posledný archimandrit-episkop Mukačevského baziliánskeho monastyra na Černečej Hore. Bol zároveň episkopom Mukačevskej oblasti (eparchie), ktorá bola v 18. st. už násilne integrálne včlenená do Egerskej latinskej diecézy, a to i napriek tomu, že bola, čo sa týka rozlohy i počtu veriacich desiatkrát väčšia a historicky omnoho staršia. Egerský latinský gróf-biskup mukačevského archimandritu-episkopa neuznával za plnoprávneho, ale len za svojho obradového poskoka-vikára. Podrobnejšie o problematike utlačania gréckokatolíkov od latiníkov pozri Vladimirus de juxta Hornad [J. V. Timkovič], *Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie)*, Košice, 2004.

Vladyka-archimandrit **H. H. Bizancij** (+1733) bol posledným mukačevským episkopom, ktorý bol zároveň identický s najvyšším baziliánskym predstaveným-archimandritom na Podkarpatsku. Po jeho smrti ihumeni baziliánskych monastyrov: Bereznického, Imstičevského, Krásnobrodského a Zaričského, keďže už vlastných archimandritov nemali, vyznali svoju poslušnosť ihumenovi (nie episkopovi) Mukačevského monastyra, ktorý ich mal pravidelne navštevovať. Tým sa oddelila funkcia vodcu eparchie od vodcu Mukačevského monastyra. Za Krásnobrodský monastyr tento dokument podpísal jeromník **M. Zejkan**, ktorý bol v danom čase ihumenom tohto monastyra.¹

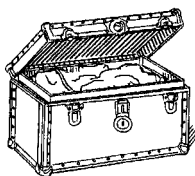
Rok 1739 – krádež gréckokatolíckych baziliánskych bohoslužobných rúch v Stropkove

Zachoval sa list – predvzitáčný protokol – napísaný ihumenom **Hervasijom Kaminským 25. novembra 1739**, v čase predročného pôstu, t. j. Filipovky, v Krásnobrodskom monast'ry adresovaný ihumenovi Mukačevského monast'ra **Hrihorijovi Bulkovi**.

Dokument je písaný rusínskym jazykom onoho času a cyrilikou. Hovorí o blížiaci sa vizitácii Krásnobrodského monast'ra, ďalej o tom, že ihumen Kaminskij má nemocnú sklerotickú hlavu, pre ktorú veľmi zabúda... , o hospodárení v monast'ry, o tom, že ovce dali zazimovať do ľudí, šesť z nich ostalo na hospodárstve monast'ra, ďalej sa hovorí, že včelie hospodárstvo upadá... , avšak i napriek tomu medzi bolo dosť a ponúkne sa kupcom na monast'yrskom jarmoku na *Rusala* za lepšie ceny. Z listu vysvitá, že Hervasij Kaminskij je už starý a chorý – preto sa s určitosťou jedná o iného Kaminského, nie toho, ktorý sa spomína v neskorších listoch z Krásnobrodu a ktorý bol tiež ihumenom Krásnobrodu v rokoch 1749-1754. Ten neskorší totiž vstúpil do baziliánskeho monast'ra až v roku 1740.

V liste sa spomína aj pôvodne nezávislý ihumen Bukovského baziliánskeho monast'ra jeromních **Irinarch Jaselskyj** a je zrejmá už aj snaha podriaďiť ho (a s ním aj celý Bukovský monast'yr na Bukovej Hore ako filiálny Krásnobrodskému).

V liste sa tiež spomína krádež gréckokatolíckych liturgických oděvov (stichara a pod.) – vlastníctva baziliánov – v rímskokatolíckom

kostole v Stropkove. Z listu teda vysvitá aj dôležitá informácia o pôsobení gréckokatolíckych baziliánov v Stropkove. Jednalo sa pravdepodobne o birituálne spoluužívanie kostola s františkánmi, kde baziliáni mali svoju ladutruhlicu a v nej rízy na bohoslužby.

Spomína sa aj Krásnobrodská čudotvorná ikona Bohorodici, pred ktorou baziliáni slúžili bohoslužby za účelom objasnenia krádeže gréckokatolíckeho liturgického oblečenia v rímskokatolíckom kostole v Stropkove:

«AR ac religie pr. superior, pr. in Chrto honorandme. Хс̄
 посредѣ нѧ. Сіе пѡное время въ чѣствѡ и не мѧтеж-
 номъ здравии чистою совѣтню начавше кѡчити и зъ
 внѣма цари трѣми Хтѣ новорожденномъ дары принѣти
 оусѣдно желаю. восприавше Ѡ п(ревелебности). вшѣ ли
 п(ревелебномъ). Ѡцѣ Прокопю писѧ в моѣ недѡтоин-
 стви прочтѡ и враздмѣ всѧ тѧже въ нѣ выша писана, за
 кое благодѣтелство оуже многажды Ѡ п(ревелебности).
 вшѣ на мнѣ продказанѣ смиренѡ тако должникъ снѣ бла-
 годѣствю и моима гришныма оустнама exosculon s.
 pedes paternas. При онага любѡ и повинѡсть сновна по-
 нѡждаѣ возвистити любимомъ... в Хтѣ Ѡцѣ нше сѡто-
 ганіе, во пѣвы здравствю съ прочими не такъ такъ вы
 хотѣль, но такожеса бѣгъ любѣ. рѧ вы злетѣти ко лю-
 бимомъ Ѡцѣ, но нѣтъ ми мощно, зъ великою жадостію
 учекю цѧсливаго приходѣ п(ревелебности). вшѣ ко нѧ и
 гды выловы возможно п(ревелебности). в(ашеи). нѧ
 визитовати такъ найскѡше, понеже оу любимаго в Хтѣ
 Ѡца много вы малъ звидовати и оузнати, тѧко тѧ
 кончитисѧ добре видаю, когда п(ревелебность). в(аша).
 зъ нашѣ швители Ѡходили, то многа ми наказовали но
 сіе все во забвеніе пришло про волѣзнѣ главы моѣ.
 шви сѣ розданы до людѣ на зимовлю, а шесѣ дома
 мѡсѣль ѣ задѣжати понеже хорѡтави сѣ, рѧ вы вы и
 комъ продати, тѧко жѣ нескороста дознав, авы были
 торавы, а терѧ ихъ никто не хоше кѡпити, но въ домъ
 сіѧ мѡсѣѧ дойти. Пчюль стары пѡщено до зимы дліѣ 12,
 то ѣ дванадесѧ, роѣ пнѣ 29, то ѣ двадесѧ девѧ, прочѧ
 далѣ вывити по емъ видѣль, же вы были сіѧ не
 вызимовали, на едѣ анталагъ вывито роѣ иѣ, то ѣ
 озмѧнадесѧ, ктомъ двоѣ стары, во которы нѣ еднѡї
 пчелы было, а медъ было досѣ которѡї вы хотѣль

задержати ажъ кѡ рѡсалимъ, понеже терѧ мѣ ѣ по
ничомѡ. етѡ пакъ п(ревелевность). в(аша). мнѣ повелѧ
такъ сотворѡ. вина тогорочного естѡ гордовѡ 8 то ѣ
осѣ, анталки 9 то ѣ девѧ и болшесѧ надѣю еше благо-
дати вѡѡ поспишествющѡ, понеже панове некоторы
предомною сѧ вбицали дати который гѡдовъ, которої
анталокъ. Строны древа превелевно в(ашѡ). оупрошаю,
рачте ми на видомѡ дати, ци сѧ, ци ли дрѡгого законѧ
маю за тѡ послати, понеже мѧстѣ казалъ, же не маемо
за досѧ, але аще вы потребно зъ едново то ѣ шы десѧ.
але и тоѣ даю до видомѡти, же мѧ люде всюда велми
оупрошаю, авы сѧ до нѣкоторы прешолъ, но азъ нѣгде
не идѡ и не поѡдѡ, до нелѣже не вѡдѡ мати ѡ п(ревелев-
ности). в(ашеи). гдѣ поити вѧгословенѧ, во гды
п(ревелевность). в(аша). до нѧ придѡ, болше зо мною
повесѡдѡ и мнѣ инфѡмацию даѡ, какосѧ дѣжати.
вапна ѣ спѡщеного 95 гѡдовѡ къ давномѡ, зѣна съ
тогорочной квестѧ дал ѣ вывѣти ковѡѡ 23 то ѣ двадесѧ
три и прочее рѧ вы сѧ оусиловати авы все было во
слав(!) бѡжно. в ѡцѡ Иринахѡ малѣ порѡчене, авы за
все(?), гдѣ хоше ити, же вы мнѣ взнамилъ, но сѧ не
такъ всѧ чыни, пакъ сѧ емѡ каже ѡ п(ревелевности).
вше, ходѧ кѡда хоше в своѣ вѧгѡловени. в стрѡпков-
скихъ на видомѡ п(ревелевности). вше даю, же свѡтъ в-
крадены, маючи оу францишканѡ вѡ костелѣ ладѡ, съ
которої што мали такѡе полѡно, то все ѣ забрано и сти-
хѧ, которыї до нашей вбители дали справити ѣ оукраде.
гды пакъ посылалъ до нѡхъ нарѡкѡ чѡка по моѣ потре-
вѣ, а такъ хотѣли мнѣ послати стихѧ и шѣше до кост-
тела до ладѡ, а оуже все знашли выѡловане гдѣ што
тылко, прѣ того чѡка на слѡжѡ прислали, авы прѣ вѡ-
разомъ чѡдѡтѡвѡнѡ иконы слѡжити, авы бѡтъ рачылъ сѧ

выавити. СѢА ВОЗВѢТВИШЕ И МЛТВА С(ВАТЫМЪ). ВРѢЧ-
ШЕСЯ ЗОСТАЮ П(РЕВЕЛЕБНОСТИ). ВШЕ НА ВСЕГДА СМІРЕНЫІ
ПОСЛѢШАНА С(ВАТОГО). СНЪ И БОГОМОЛЕЦЪ ІЕМОНА ГЕВАСИ
КАМІНСКИ ЧСВВ ПРОФЕСЪ Р(ЪКОЮ). В(ЛАСНОЮ). ДА ВО
С(ВАТОІ). УБИТЕЛИ КРАЊОВОЦКО ДНА КЕ НОЕВРІА 1739»

Tento dokument sa nachádza vo forme prepísaného rukopisu v Lvovskom štátnom archíve «Макет збірника 'Матеріали до історії василянських монастирів на Закарпатській Україні'», фонд № 684, том IV (1730-1739) стр. 110-113, Центральний державний історичний архів у м. Львові.

Preklad do slovenčiny:

Christos posredi nas.

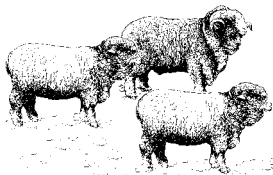
Tento pôstny čas v dobrom a nie narušenom zdraví, s čistým svedomím počnúc a s onými tromi kráľmi novorodenému Christovi dary priniesúc vrúcne želám. Prijmúc od Vašej Prevelebnosti list písaný Prevelebnému otcovi **Prokorporijovi** o mne nedôstojnom som prečítal a porozumel všetko, čo bolo v ňom napísané. Za túto dobročinnosť už mnohokrát od Vašej Prevelebnosti na mňa preukázanú pokorne, ako dlžník a syn ďakujem a mojimi hriechnymi ústami bozkávam sväté otcovské nohy. Táto láska i synovská povinnosť nás núti oznámiť milovanému... otcovi našemu v Christovi náš stav.

Po prvé, ja i ostatní sme zdraví, nie tak ako by som si prial, no ako sa Bohu líbi. Rád by som zaletel k milovanému otcovi, no nie je to možné. S veľkou nedočkavosťou očakávam šťastlivého príchodu Vašej Prevelebnosti k nám a keď by bolo možné Vašej Prevelebnosti nás vizitovať čím skôr, pretože by som mal mnoho otázok a dozvedel by som sa od milovaného otca, ako sa nám darí spravovanie, lebo keď Prevelebnosť Vaša z našej obyteli odchádzala, to mnohé mi nakazovala, no to všetko pošlo do zabudnutia pre chorobu mojej hlavy. Ovce sú rozdane po ľuďoch na zimo-

vanie a šesť z nich som musel nechať doma, lebo sú chra-
stavé (svrab alebo krívačka). Rád by som ich i niekomu pre-
dal, lenže som sa to neskoro dozvedel, aby boli ešte súce a
teraz ich nikto nechce kúpiť, no doma ich musíme dojiť.

Starých včelstiev pripravených na zimu je 12 úľov, tj.
dvanásť, pňových rojov (bez úľov) 29, tj. dvad-

satďeväť. Ostatné som kázal vybiť, lebo som videl, žeby neprezimova-
li. Na jeden antalah vybitých 18 rojov, tj. osemnásť, k tomu dva staré,
v ktorých ani jednej včely nebolo. Medu bolo dosť, chcel by som

ho podržať až do Rusalú (tj. do odpustu Sošestvija Sv. Ducha, keď bol v Krásnobrode na priestranstve pred Monastyrom zároveň i jarmok), lebo teraz med je po ničom (= je veľmi lacný), ale urobím tak, ako Prevelebnosť Vaša poručí.

Tohoročného vína je 8, tj. osem hordovov (= sudov), antalky 9, tj. deväť a ďalej sa spolieham na milosť Božiu pomáhajúcu, lebo niektorí páni sľubovali pred mojou darovať nám nejaký ten hordov vína, prípadne antalok (to znamená, že v danom roku bola slabá úroda hrozna).

Čo sa týka dreva, pýtam sa Vašej Prevelebnosti, ráčte mi na vedomie dať, či sám, alebo iného mnícha mám za tým poslať, lebo majster hovoril, že dreva nemáme dosť, ale ešte by bolo treba z jedného, to znamená ešte desať (niečo sa chystali v Monastyre budovať).

Ale aj to oznamujem, že ma ľudia všade veľmi prosia, aby som niektorých navštívil, ale ja nikde neidem, ani v budúcnosti nepôjdem, keď od Vašej Prevelebnosti nebudem mať nato blahoslovenie. Keď prídete k nám, viacej pohovoríme a poviete mi, ako sa zachovať.

Vápna je spusteného 95 hordovov k starému (vápnu?). Zrna z tohtoročných darov dal som vysiať 23 koblov (kobel – išlo o mieru pšenice, ktorá sa vysiala na určitý rozmer pozemku. Rozmery pozemkov sa určovali podľa týchto mier pšenice), tj. dvadsaťtri, atď. Rád by som sa usiloval, aby všetko bolo na slávu Božiu.

*O otcovi Irinarchovi (Irinarch Jaselskyj bol ihumenom v Bukovskom baziliánskom monastyre na Bukovej Hore) som mal porúčené, aby mi o všetkom, kde chce ísť, žeby mi oznámil, no to sa nie tak robí, ako sa mu od Vašej Prevelebnosti prikazuje. Chodí si, kde chce, podľa vlastného blahoslovenia (táto informácia je z roku 1739, Irinarch Jaselskyj mal výnimočne dobré vzťahy s grófom Szirmayiom, čo vyvrcholilo tým, že o tri roky nato v roku 1742 gróf Szirmay obdaroval baziliánov na Bukovej Hore majetkami, ktoré zabezpečovali živobytie pre dvoch mníchov. To sú tie majetky na Bukovej Hore, z ktorých časť vlastní baziliáni dodnes – viac pozri J.V. Timkovič, *Letopis Bukovského monastyra...*, Prešov, 2004, str. 57-67).*

O stropkovčanoch dávam Vašej Prevelebnosti na vedomosť, že sú okradnutí. Mali u františkánov v kostole ladu, v ktorej mali všelijaké plátno – to všetko je zbrané, aj stichar, ktorý do našej obyteli dali urobiť je ukradnutý. Keď som k nim poslal naschvál človeka podľa mojej potreby a tak mi chceli poslať stichar a idúc do kostola do lady, a už všetko našli vydolované-vyprázdnené, kde-čo len bolo (vtedy odhalili krádež). Cez toho človeka poslali na Službu Božiu, aby bola pred obrazom čudotvornej ikony slúžená (bohoslužba), aby Boh ráčil kauzu objasniť.

Toto oznámiam a svätým modliťbám sa odporúčajúc zostávam Vašej Preveleb-

*nosti navždy pokorný svätej poslušnosti syn a Bohomolec jeromních **Hervasij Kaminskyj**, Rádu sv. Bazila Veľkého profes, rukou vlastnou, vo svätej obyteli Krásnobrodскеj dňa 25. novembra 1739.*

Ihumen Joannikij Skripka, OSBM (+1769)

Od r. 1740 do r. 1749 bol ihumenom Krásnobrodského monastyra jeromních **Joannikij Skripka** — rodák zo Stropkova.

Narodil sa v Stropkove. Do Rádu sv. Bazila Veľkého vstúpil v r. 1730. Noviciát absolvoval v baziliánskom monastyre v Malom Bezeznom. Na kňaza bol vysvätený v r. 1732 a po vysviacke ostal v tom istom monastyre. Od r. 1740 do r. 1749 bol ihumenom Krásnobrodského monastyra. Potom sa stal ihumenom novovybudovaného monastyra v Mária Pócsi (dnes v Maďarsku). V tomto úrade zotrval až do r. 1766.

I napriek svojmu pozdejšímu zvoleniu (15. júna 1755 na sobore v Krásnobrode) za protoihumena, tj. «prvého ihumena» všetkých ruských baziliánov Mukačevskej eparchie, nepremiestnil sa do Mukačevského monastyra sv. Mikuláša na Černeču Horu, ale zotrval v Mária Pócsi. Pre tento dôvod bol protoihumenom krátko, tj. iba do 23. septembra 1756 (pozri v kap. č. 16). Protoihumeni Karpatorusínskej provincie baziliánov totiž boli povinní v tom čase sídlit' v Mukačevskom monastyre. Za svojho pobytu v Mária Pócsi, a to za výdatnej pomoci gréckokatolíckeho episkopa M. M. Olšavského, OSBM, vybudoval tam cerkov i monastyr. Od r. 1766 žil v monastyre na Černečej Hore pri Mukačeve. Zomrel 16. januára 1769.

Keďže ide o rodáka zo Stropkova, uvedme o ňom ešte niekoľko zaujímavých informácií, ktoré sa nám zachovali:

Vieme, že bol vysokej postavy. Medzi jeho najcharakteristickejšie vlastnosti patrili: láska k práci, rozvážnosť, a to až do takej miery, že nikdy nikoho neurazil a ani sám nebol urážlivý. Bol vytrvalý vo svojich predsavzatiach a zásadách. Túto jeho vzácnu povahovú vlastnosť pekne vidieť i z nasledovnej príhody, ktorá sa nám zachovala z jeho životopisu:

Počas poslednej choroby mu v Mukačevskom monastyre dali na radu lekára vypiť mäsový vývar a on ho skutočne aj s chuťou vypil, lebo si myslel, že je to iba s olejom. Keď sa neskôr dozvedel, že to bol rôsol z mäsa, horko zaplakal, že ho oklamali, a že na konci svojho života porušil pravidlo o mníšskom pôste.

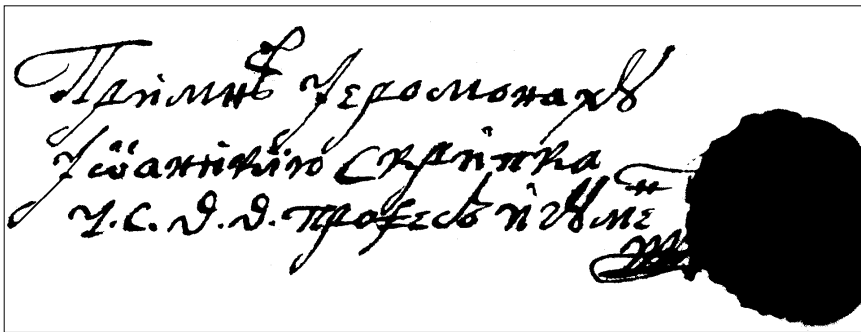
Okrem iného bol aj veľkým dôverníkom episkopa **M. M. Olšavského**, ktorý mu často písal. Takýchto listov sa zachovalo okolo 40.² Tolko o jeromníchovi **J. Skripkovi, OSBM**.

Mníšska zdržanlivosť od mäsa

K vyššie spomenutému mníšskemu pôstu treba ešte dodať, že baziliáni na území Podkarpatskej Rusi podobne ako cyrilometodejskí mnísi – ich predchodcovia – nikdy nejedli mäso. Teda žili v absolútnej zdržanlivosti od mäsa. V roku 1798 sa v Krásnobrode konal baziliánsky sobor všetkých baziliánov Karpatoruskej provincie a tento sobor 5. júla toho istého roku písomne požiadal Mukačevského episkopa, aby baziliánov uvoľnil od prísnej zdržanlivosti od mäsa. 30. júla im episkop **Andrij Bačinskij** (1773-1809) odpísal, že mäso dovoľuje, ale len v tom prípade, ak to pre konkrétny prípad a za účelom liečenia predpíše lekár a naďalej ich nabádal k absolútnej zdržanlivosti od mäsa.³

V tradícii baziliánov vždy bolo, že v monastyre nikdy nejedli mäso. Rybu jedli len na sviatky (pozri str. 261-262).

Baziliáni, ako najstarší rád na svete, však nikdy neboli vegetariánmi, to znamená, že keď sa zdržovali mimo monastyra, jedli podľa príkazu sv. Bazila Veľkého a rady Sv. Písma (porov. Mt 6,17) všetko, čo im ľudia preložili na jedenie, teda aj mäso.

Handwritten signature in Cyrillic script, likely belonging to Joannikija Skripku, OSBM, dated 1755. The signature is written in a cursive style and is accompanied by a large, dark, circular wax seal on the right side.

Podpis cyrilikou s pečatňou ihumena Joannikija Skripku, OSBM z roku 1755.

Po smrti svojho protoihumena **Joannikija Baziloviča**, v r. 1821 baziliáni z Černečej Hory opäť oficiálne požiadali mukačevského episkopa **Alexija Povčija** (1816-1831), aby im dovolil jesť mäso.

Historik **Baludanskij** tak opisuje nasledovné udalosti: Alexij Povčij sa pýtal rozličných episkopov, či dovolí baziliánom jesť mäso a tak porušiť starovekú pôstnu disciplínu, alebo nie. Jedni mu radili dať dovolenie, iní nie. Baziliáni svoju požiadavku obnovili i v r. 1821 na eparchiálnom Užhorodskom sobore... Tento ich odkázal na sobor, ktorý sa konal v r. 1822 a tento ich odkázal na samotného pápeža rímskeho. Pápež rímsky im vôbec neodpovedal, a tak, keď ich v r. 1823 episkop Alexij Povčij navštívil v Mukačevskom monastyre na Černečej Hore, tamojší ihumen predložil na spoločný stôl k jedeniu aj mäso – a mnísi jedli spolu s episkopom,⁴ a od toho času baziliáni Karpatoruskej provincie už jedia mäso až dodnes. Teda od r. 1823 už baziliáni v severovýchodnom Uhorsku jedia mäso (mimo pôstne dni) ako ostatní ľudia.

Rok 1746 – my «Hospody pomiluj» a biskup «Tra-la-la»

Je pravda stará ako ľudstvo samé, že ľudia píšú, len keď je zle, alebo niečo potrebujú. Keď je všetko dobre a v poriadku, obyčajne nikto nič nepíše, nechváli. Preto sa v dejinách a v archívoch nielen cirkevných, ale aj svetských, skôr zachovajú a hromadia obyčajne len negatívne veci a sťažnosti. Výnimku v tomto zmysle netvorí ani dokument z r. 1746.

Takouto sťažnosťou je prakticky aj úradný list napísaný krásnobrodským ihumenom **Joannikijom Skripkom** (+1769) **1. septembra 1746**, adresovaný ihumenovi Mukačevského monastyra **Hedeonovi Pazinovi** (+1754). List je veľmi cenným dokumentom o tom, že baziliánske monastyre na Podkarpatsku, i napriek tomu, že od r. 1733 boli už oficiálne zlúčené do tzv. Karpatoruskej provincie na čele s prvým mukačevským ihumenom (protoihumenom), ešte v r. 1746, i napriek tomu, že už ubehlo 13 rokov, v skutočnosti ešte neboli spojené a mukačevský ihumen (protoihumen) ešte nemal praktickú moc nad ostatnými pôvodne úplne nezávislými a samostatnými monastyrmi.

Ihumen Krásnobrodského monastyra **Joannikij Skripka** (ihumenom bol v rokoch 1740-49) informuje ihumena (protoihumena) **Hedeona Pazina** (protoihumenom bol v rokoch 1744-1754) o tom, že

nie je nikto, kto by vizitoval-kontroloval tieto teoreticky zlúčené, ale prakticky ešte stále samostatné monastyry, a že akýsi biskup narúša morálku v monastyre častými oslavami svetského rázu. Ďalej cenná správa o akomsi otcovi Joannikijovi (zrejme Adamovičovi, pozri str. 210), ktorý odišiel do Ríma vybaviť nejaké odpustky, alebo prosiť o odpustenie? Dokument bol adresátovi doručený takmer o dva týždne, 13. septembra 1746 a čo je zaujímavé, inou rukou, pravdepodobne archívára alebo samého protoihumena je na ňom okrem tohto dátumu «došlej pošty» vyznačený aj predmet listu (vec) a rozpísané body podľa ústnej informácie pri vizitácii, čo svedčí o mimoriadne vysokom stupni inteligencie pri spôsobe archivovania v polovici 18. st.. Dokument je písaný rusínskym jazykom onoho času a cyrilikou a obsahuje už typické latinizačné prvky, ako napr. spoločný predstavený všetkých monastyrov, premiestňovanie mníchov z miesta na miesto a pod.:

«Превелебныѣ Ѡче игѣмене гедешнѣ, хс посредѣ насѣ.
Вше, игѣмене, Ѡче и брате в хтѣ со смиреніе прощение
прошѣ, же емѣ такѣ оумедлилѣ списаниемѣ мѣ пѣнкта
строны нѣшего порѣжѣ дѣхного, пѣвыи, которыѣ емѣ пре-
велебности в(ашеи). повѣдѣ, же ключарѣ и кѣхарѣ
еппикопскии межи целии принесли вина и цимбалы грали
далей такѣ и до полночи, тое многоразѣ было; второе
коли такыѣ выстѣпокѣ трафитса вѣ которомѣ манасты-
ри, то не естѣ кто направити албо покарати; третие
манастырѣ не вѣзитерѣе никто, прѣ которыѣ вы могѣ
старшыѣ в братиѣи расповѣсти, а братиѣи в старшомѣ,
такѣ котра стрѣка са справдетѣ; четвертое жебы закѣ
малѣ такѣю персонѣ, котороивы всѣ манастырѣ и стар-
шы ихѣ повиновалиса, которѣю персонѣ жебы старости
манастырѣи изберали; пятое жебы там персона законѣ-
кѣ преселала зѣ манастыра до манастыра, коли вѣде
потребно. Прочее дѣх стѣи да наставитѣ братолюбіе в.
изяснити потребности нѣша дѣховныѣ, мѣры о ласки бѣжей

растѣтъ. Щца Іваникѣ не естъ, пошолъ до римѣ по ѿ-
пѣсты. Щцемъ и братомъ всѣмъ кланю и мѣтвамъ
сѣтымъ порѣчаю и зостаю смиренныи іеромонахъ Іваникій
Скрипка, чсвв професъ р(скою). в(ласною).

Дѣ въ с(ватоі). шбители Крановрѣ аѿѿмс септевриѣ а̄.
Превелевномѣ іеромонахѣ гедешиѣ пазинъ чсвв професъ
игдеменѣ сѣтой шбители мѣкачѣвской и прочаѣ мнѣже щца
и братѣ в хѣтѣ сие начертаніе да врѣчитсѣ четно въ
шбители мѣкачѣвской на горѣ чернекъ.

Припаты 13 Sept. 1746 в пѣнкѣ

Пѣнкѣ а̄. на маюрнѣ, котораѣ поля цѣрки была,
спѣванѣ, пѣсканѣ, теремтете, атта, гды мы на хорѣшѣ
зоставали, мы гди помилѣ", а тамъ теремтете.

Ѣ. Законици который такъ хотѣлъ, такъ жывотъ свой
провадилъ.

Г. вѣрки такъ сѣ набожѣство ѿправляло, того никто не
доходилъ.

Д. до цѣрки который хотѣ, ишолъ.

Е. карности за выстѣпки не было.

Ж. про гостинѣ ѿпочиѣкъ законици еше въ ночи не
мали.

З. почѣ гостинѣ многоразъ монастырь не вы запертый,
такъ въ корчми.

И. законѣ въ келѣрѣ, а по амбитѣ спѣванѣ, въ хыжѣ
междѣ келѣрами гѣдѣ, пѣтатыкѣ и прочаѣ.

Ф. в законѣ такъ в дочасны, пачеже в вичны
попеченіе не было. Skripka Ioannicius 1746 Sept. 1»

Vyššie uvedený dokument sa nachádza vo forme prepísaného rukopisu v Lvovskom štátnom archíve «Макет збірника 'Матеріали до історії василіяньських монастирів на Закарпатській Україні'», фонд № 684, том V (1740-1746) стр. 142-146, Центральний державний історичний архів у м. Львові.

Preklad do slovenčiny:

*Prevelebný otcé ihumen **Hedeon**, Christos posredi nas.*

Vaše odpustenie otcé ihumene a brate v Christovi s pokorou prosím, že som tak meškal s napísaním mojich bodov ohľadne nášho duchovného poriadku.

- 1.) Čo som Vašej Prevelebnosti už hovoril, že vrátnik a episkopský kuchár priniesli medzi kelie víno a cimbaly a hrali dlhšie ako do polnoci – to bolo mnohokrát;*
- 2.) Keď sa v niektorom monastyre pritrafí nejaký priestupok, to niet nikoho, čo by urobil nápravu a udelil trest;*
- 3.) Monastyry nikto nenavštevuje (nevizituje), ktorému by starec mohol o bratoch všetko rozpovedať a bratia o starcovi – ako sa ktorá strana chová;*
- 4.) Aby Rád (sv. Bazila Veľkého) mal takú osobu, ktorej by sa podriadili monastyry a aj ich predstavení, ktorá osoba by sa starala o monastyry;*
- 5.) Žeby tá osoba premiestňovala mníchov z monastyra do monastyra podľa*

***Baziliánsky monastyr sv. Mikuláša na Černečej Hore pri Mukačeve** (pohľad od rieky Latorice). Do r. 1733 bol sídlom mukačevských archimandritov-episkopov, od r. 1733 sídlom baziliánskych protoihumenov novozorganizovanej Karpatoruskej provincie...*

potreby. Ďalšie (body duchovnej nápravy) nech Svätý Duch Vám zjaví v duchu bratskej lásky.

Múry (kamenné) vďaka milosti Božej rastú (to znamená, že už v r. 1746 sa niečo z kameňa budovalo). Otca Joannikija niet. Odišiel do Ríma po odpustenie (odpustky?).

Všetkým otcom a bratom sa klaniam a porúčam sa do ich modlitieb v pokore ponížený mních **Joannikij Skripka**, Rádu sv. Bazila Velkého profes. Rukou vlastnou. Napísané vo svätej obyteli Krásnobrodskej v roku 1746, 1. septembra. Prevelebnému jeromníchovi **Hedeonovi Pazinovi** Rádu sv. Bazila Velkého profesovi, ihumenovi svätej obyteli Mukačevskej atď. otcovi a bratovi v Christovi tento list nech bude čestne doručený v obyteli Mukačevskej na Černečej Hore.

Došlo 13. septembra 1746.

(Vec) – o badoch.

Bod 1: Na «majurni», ktorá bola vedľa cerkvi vyspevovanie, pískanie-trala-la, keď sme sa na koruši zdržovali... **My «Hospody pomiluj» a tam fuj! – čortovina.**

2: Mnísi – ktorý ako chcel, tak svoj život viedol.

3: To, akým spôsobom v cerkvi prevádzali liturgické obrady, to nikoho nezaujímalo.

4: Do cerkvi kto chcel – išiel (kto nie – neišiel).

5: Tresty za priestupky neboli.

6: Pre hostiny mnísi nemali pokoja ani v noci.

7: Počas hostiny monastyr mnohokrát nebol zamknutý ako v krčme.

8: Mnísi vo svojich keliách (izbách) a po «ambite» vyspevovanie a v priestoroch medzi keliami hudba, pijatiky a podobne.

9: O mníchov ako s večnými tak aj dočasnými sľubmi sa nikto nestaral.

Skripka Joannikij, 1746, 1. september

Rok 1747 – krásnobrodský ihumen trpel šesť týždňov zimnicami a vysokou horúčkou

Dokument napísaný **4. decembra 1747** v Krásnobrodskom monastýre ihumenom **Joannikijom Skripkom** (+1769) adresovaný ihumenovi Mukačevského monastýra **Hedeonovi Pazinovi** (+1754).

Pozoruhodné je, že obaja pochádzali zo Stropkova, a preto sa Stropkov spomína i v liste. Písaný je po rusínsky cyrilikou.

«Превелевныѣ ѿче гедевнѣ игѣмене, хс посредѣ насѣ. Што сѣ дотычетѣ вины, которѣю емѣ складалѣ на п(ревелевность).в(ашѣ). не можѣ паматати, такимѣ способомѣ хивалѣ покажете во время свое. за сие смиренѣо прощение зметаниемѣ до земли прошѣ. фѣтро вымѣ послѣа и еще дашто, коливы можна, но не на доброй чѣ трафили березнане, не знаю, такѣ и самиса повернѣтъ великѣи воды. сѣкы принѣждены зоставити. страны вина га писалѣ, же геделѣского хотѣлѣ емѣ кѣпити, жебы былѣ могѣ до пѣщи продати, але сѣ не кѣпило, такѣ и не кѣпитѣ, а в томѣ только в(аша). п(ревелевность). знаютѣ, што емѣ ѿ васѣ совѣтѣ просилѣ. ѿцѣ аоудиторѣ, которѣ емѣ такѣ бесѣдоваѣ, якостема наказали, которѣ повѣдаѣ, же до егрю хоцѣ вы былисма и не ходили, во стого не великѣи хосенѣ, же егерскѣи ани римскаго набожѣства законами не можетѣ радити, кѣми паче зѣ нашымѣ, барзо былѣ вѣдчнѣи оу насѣ. сие начертѣашы ласцѣ ѿцѣской и млтвѣмѣ стымѣ порѣчывшысѣ зостають вѣ смиренѣостѣ иеромѣна Іваникѣи Скрипка чсвв професѣ

PS. Сестра стрѣпкѣска барзо хорова, а пришѣши зѣ мѣкачова и елей ей стили, теразѣ южѣ здраѣстветѣ. млѣи вѣ которомѣ мизеико (!) былѣ погорѣлѣ, ѿ пѣлѣнчарнѣ, котора при немѣ была, и ѿ свшнѣ запалилѣсѣ. ѿцѣ Іванникѣи презѣ гѣмѣского плебана, теразѣ южѣ каноника, которомѣ дають титѣлѣ реверѣдिसимѣсѣ, которѣ поиде до оуѣгелѣ, ѿказоваѣ ци могѣ бы прити воспатѣ, в которѣ каноникѣ и листѣ млѣи писалѣ, ци мѣ кажеме прити, цили нѣтъ, ежели придетѣ, га не знаю, што знимѣ чинити. мене такожде

ЗИМНИЦА ЧЕТВЕРТАЧКА БИЕТЪ ЗЪ ВЕЛИКОВЪ ГОРАЧКОВЪ ПО
ЗИМНИЦИ, ЮЖЪ ВЕЦЕ, ТАКЪ ШЕСТЬ ТЫЖНѢЙ. ЩЦАМЪ И
БРАТИАМЪ ТАМЪ СЪЩИМЪ НАШЫ ЩЦИ И БРАТИА СМИРЕНО
ЦѢЛЮТЪ И КЛАНЮТЪ.

Превелебномѣ іеромонахѣ гедеуиѣ пазинѣ игѣменѣ вби-
тели сѣаго николаа мѣкачовской чсвв. мнѣ же щцѣ и
брати в хѣтѣ сие начертание ко чтению да вѣдчитса ...
во мѣкачевѣ на горѣ чернекѣ

Приятої 16. Dec. strony рѣмови и превѣ щцемѣ аудиторѣ
и стрѣ вѣвращениа Іваніа Іадамовича»

Vyššie uvedený dokument sa nachádza vo forme prepísaného rukopisu v Lvovskom štátnom archíve «Макет збірника 'Матеріали до історії василіянських монастирів на Закарпатській Україні'», фонд № 684, том VI (1747-1749) стр. 54-55, Центральний державний історичний архів у м. Львові.

Preklad do slovenčiny:

Prevelebný otec ihumen **Hedeon**, Christos posredi nas.

Čo sa týka previnenia, ktoré som Vašej Prevelebnosti spôsobil, nemôžem si spomenúť, akým spôsobom (som Vám ublížil?), iba ak pri vhodnej príležitosti mi to vysvetlíte. Ale aj tak už vopred odpustenie prosím, robiac hlbokú poklonu až do zeme. Futro by som poslal, a ešte i niečo navyše, keby sa možno pri-trafili berežňania (baziliánski mnísi z Malého Berežného), avšak nie pri dobrom počasí (zrejme kvôli odmäku, topeniu sa snehu a rozvodneniu riek...). Nevieť, ako sa i sami vrátia (kvôli veľkej vode = rozvodneným riekam), sane prinútení nechať. Čo sa týka vína, už som písal, že «hedelánské» som chcel kúpiť, aby som ho mohol predať do Poľska, ale sa nekúpilo a ani sa nekúpi a o tom iba Vaša Prevelebnosť vie, že som radu od Vás prosil (jemná výčitka, že sa mohlo víno kúpiť a sa nekúpilo pre váhanie ihumena z Mukačeva).

Otec auditor, s ktorým som tak rozprával, ako ste mi prikázali, hovoril, že do Egera choc by sme aj neišli, lebo z toho nebude veľký úžitok, že egerský (gróf-biskup) nemôže ovplyvňovať svojimi zákonmi ani rímskokatolícky ob-rad, nieto ešte náš (Tento list je z roku 1747. Je to čas, keď egerský latinský gróf-biskup si uzurpoval priamu moc nad všetkými gréckokatolíckmi Mukačevskej eparchie a mukačevského gr. kat. episkopa neuznával. Preto všetky vážnejšie žiadosti gréckokatolíkov v danom čase museli byť vybavované v Egeri. Tentoraz nejaká baziliánom prospešná žiadosť – pravdepodobne išlo o do-

volenie na výstavbu kamennej cerkvi *Sošestvija Sv. Ducha*, bola Egerom odmietnutá). *Veľmi bol vďačný u nás* (asi latinského auditora dobre v Krásnobrodskom monastyre hodovali).

Toto píšuc zostávam v otcovskej milosti a porúčajúc sa Vaším modlitbám v pokore jeromních Joannikij Skripka, Rádu sv. Bazila Veľkého profes.

PS.: Stropkovská sestra (rodná sestra mukačevského ihumena Hedeona Pazina, ktorá žila v Stropkove) *veľmi chorľavela, keď sa vrátila z Mukačeva* (bola navštíviť svojho rodného brata), *udelili jej aj tajnu jeleopomazania. Teraz je už zdravá. Mlyn v ktorom Mizejko, bol zhorel od palenčarni, ktorá stála pri ňom i od sušiarne sa zapálil. Otec Joannikij* (Adamovič) *skrze humenského (rímskokatolíckeho) plebana, teraz už kanonika, ktorého titulujú «Reverendissimus», ktorý pôjde do Ujhela* (dnešné Slovenské Nové Mesto), *odkazoval, či by mohol prísť späť, o čom mi kanonik aj list písal, či mu káže-me prísť, alebo nie. Ak príde, neviem, čo mám s ním robiť. Mňa tiež zimnica «četvertačka» bije s vysokou horúčkou už viac ako šesť týždňov.*

Tamojších otcov a bratov naši otcovia a bratia pokorne bozkávajú a ukláňajú sa.

Prevelebnému jeromníchovi Hedeonovi Pazinovi, ihumenovi Mukačevskej obyteli sv. Nikolaja Rádu sv. Bazila Veľkého. Môjmu otcovi a bratovi v Christovi tento list na prečítanie nech sa doručí... v Mukačeve na Černečej Hore. Došlo 16. decembra ohľadne rozhovoru s Prevelebným otcom auditorom a ohľadom návratu Joannikija Adamoviča.

Rok 1748 – urgentné pozvanie mukačevského protoihumena do Stropkova

Dokument napísaný **11. novembra 1748** v Krásnobrodskom monastyre ihumenom **Joannikijom Skripkom** (+1769) adresovaný ihumenovi Mukačevského monastyra **Hedeonovi Pazinovi** (+1754). Znova je pozoruhodné, že keďže boli obaja stropkovčanmi, ich rodný Stropkov sa opäť spomína v liste. Písaný je rusínskym jazykom onoho času a opäť cyrilikou.

«Превелебныѣ ѿче гедевнѣ игѹмене, хс посредѣ на.
Слышахъ же листъ котороѣ емъ писалъ п(ревеlebnости).

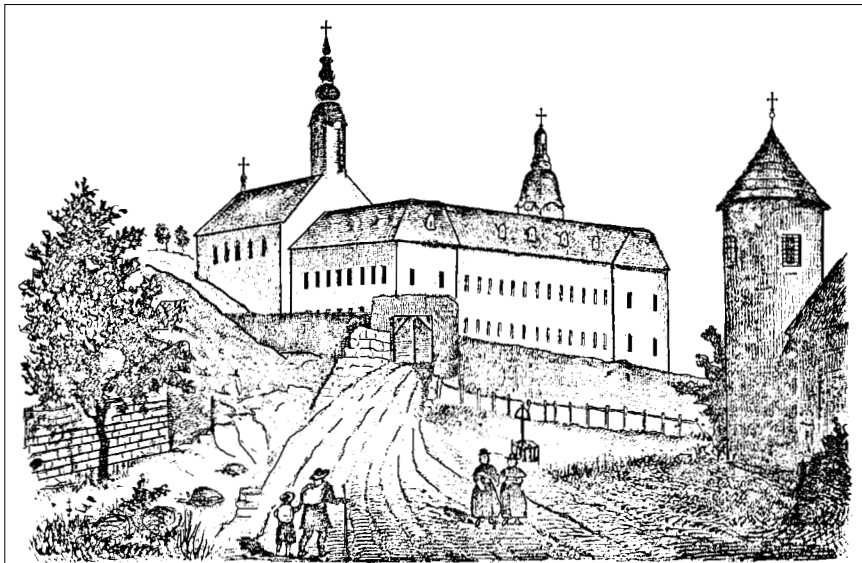
в(ашей). еше септѣврїа, же п(ревелбность). в(аша). не
достали. Не знаю где сѧ затрималъ, в которомъ емъ
писалъ п(ревелбности). в(ашей). о смърти славної памѧ-
ти небожика тима, такѣде и в нашомъ состоѧнии.
Терѧ такъ повторе пишѧ п(ревелбности). в(ашей).
Страны сестри Стрѧпко^в, же барзо прос(и)тъ п(ревелб-
ность). в(ашѧ). же вы рачили во свое времѧ прити и
потѣшити, понеже барзо есте потребны сѣмо, strony
того дѧкона, которой есть въ запрѣщенїи, которы
самъ скажетъ свои казѧсъ, прошѧ вѧдте емѧ помощны,
ежели можна, поневаж есть оу великой нищетѣ, того
лѣта погорѣлъ, що сотвори то зъ простоты оучиниль,
того ради по вторе прошѧ п(ревелбность). в(ашѧ). сот-
ворите в нимъ любовь, ежели можна. братѧ еж здрѧ-
ствуютъ, которое сѧтъ въ домѧ, дрѧги еше не пришли
до домѧ. Сие впиѧшы и мѧтвамъ стимъ порѧчивши
зостаю п(ревелбности). в(ашей). смиреный рѧ иеромѧ
Іванїкїи Гкрика чсвв професъ р(ѧкою). в(ласною).
Данъ во с(ватої). в(вители). к(расно). в(родскої).
дѧшми ноѣрїа дї
III. Всѣмъ ѡцемъ і братѧмъ клѧнѧ и крѧно
поздрѧлю.»

Vyššie uvedený dokument sa nachádza vo forme rukou prepísaného pôvodného rukopisu v Lvovskom štátnom archíve «Макет збірника 'Матеріали до історії василянських монастирів на Закарпатській Україні'», фонд № 684, том VI (1747-1749) стр. 91-93, Центральний державний історичний архів у м. Львові.

Preklad do slovenčiny:

Prevelebný oče ihumen **Hedeon**, Christos posredi nas.

Počul som, že list, ktorý som Vašej Prevelebnosti písal ešte v septembri, ste nedostali. Nevieam, kde sa zadržal, v ktorom som Vašej Prevelebnosti písal o smrti slávnej pamäti nebožtíka **Tima**, tiež aj o našej situácii. Teraz taktó znovu píšem Vašej Prevelebnosti.

Mukačevský gréckokatolícky baziliánsky monast'yr (pohľad na jeho vstupnú bránu): – hore vyobrazenie z 19. st. so šindľovou strechou, dole vyobrazenie z prvej polovice 20. st. s plechovou strechou.

Všetky listy z 18. st. medzi ihumenom Krásnobrodského monast'ra a jeho nadradeným ihumenom (protoihumenom) Mukačevského monast'ra, publikované v tejto kapitole, pochádzajú z archívu tohto Mukačevského baziliánskeho monast'ra (dnes sa nachádzajú v Lvovskom štátnom archíve na Ukrajine).

Čo sa týka sestry stropkovskej, že veľmi prosí Vašu Prevelebnosť, aby ste ráčili, na svoj čas prísť a potešiť, pretože ste tu veľmi potrebný ohľadne toho diakona, ktorý je pod zákazom (cirkevným?), ktorý Vám sám rozpovie svoj prípad. Prosím, buďte mu na pomoci, keď je to možné, lebo je vo veľkom materiálnom nedostatku – tohto roku vyhorel. Čo spáchal, to vo svojej jednoduchošti učinil, preto ešte raz prosím, Prevelebnosť Vašu, preukážete mu lásku, ak je to možné.

Bratia, ktorí sú v dome Vás pozdravujú, ostatní sa ešte nevrátili.

Toto napíšuc a Vaším svätým modlitbám sa porúčajúc zostávam Prevelebnosti Vašej pokorný sluha jeromních **Joannikij Skripka**, Rádu sv. Bazila Veľkého profes. Rukou vlastnou. Dané vo svätej obyteli Krásnobrodскеj 11. novembra 1748.

PS.: Všetkým otcom a bratom sa klaniam a pekne ich pozdravujem.

Štvrtý zachovaný list krásnobrodského ihumena Joannikija Skripku zo 16. mája 1749

Dokument napísaný **16. mája 1749** v Krásnobrodskom monastyre rodákom zo Stropkova ihumenom **Joannikijom Skripkom** (+1769) adresovaný inému stropkovskému rodákovi ihumenovi Mukačevského monastyra **Hedeonovi Pazinovi** (+1754). Stropkov sa opäť spomína i v liste. V liste sa okrem iného uvádza, že odpust na *Sošestvije Sv. Ducha* v Krásnobrodskom monastyre prebehol úspešne. Písaný je cyrilikou a rusínčinou vtedy bežne hovorenou i v Stropkove.

«Превелебныѣ ѿче гедешнѣ игумене в хѣтѣ брате возлюбленый хс посредѣ насѣ. Возлюблене ѿче се южъ второе восприахъ и ѿвѣтъ на него не послѣ, но ннѣ пишд возлюбленомѣ ѿцѣ во краѣци строны ѿца вони-фатиа тогда его поимете со собою, когда ко намѣ придете, такоже ѿвѣщастеса, га мамѣ ко ва поити, но понеже ѿвѣщастеса ко намѣ прити, то юж га не поидѣ, но вѣдѣ жидати пришествиа вшего, но и сие извѣстно творю, же вколо преподобного ѿца вндфриа не

вѣдѣ дома, понеже до добромилѣ вѣд хотѣщи вѣти хо-
щѣ для пѣнои причины, ежели его езеленца на той
часѣ не вѣдетъ въ гдѣномѣ, во не знаю ци не вѣдѣтъ
мене цитовати тамо, и такъ вѣпишите мнѣ, такъ са
маю тримати, ежели придѣ ко немѣ, ежели толко вѣщѣ
Бачийскій вѣдетъ писати, та га не поидѣ. стороны вѣпдстѣ,
вѣгѣ благодареніе, крѣно са докѣчилъ, такоже и вѣщѣ ав-
диторъ возвѣститѣ вамъ, каса еше не читана, то не
знаю, такъ вѣ ней вѣписати, слышѣ, же есте принѣждены
были воспѣмъ возвратитисѣ зѣ березного, писали есте
мнѣ, же вамъ панъ епѣпѣ писалъ листъ с повчи, но не
писасте, в какой материи, то не вѣлмъ. Стрѣковски
здѣрствѣютъ и кланѣютъ, такоже и наша братиѣ лю-
безно цѣлѣдѣю кѣпно сѣ мною п(ревелебность). в(ашѣ).
Сіе начертавши и любви са вѣцевскои порѣчивши застаю

*Baziliánsky monastyr v Malom Bereznom (svjata obitel' Bereznicka),
kde jeromnich Joannikij Skripka v roku 1730 robil svoj noviciát.*

п(ревелебность). в(аша). ѡ х̄тѣ братъ смиренѣи иеромо-
на Иваникій Скрипка чсвв професъ р(скою). в(ласною).

игдменъ краѣнобръцкій

Да въ с(ватоі). ѡбители краѣнобрѣ дѣцѣма маа сї

ПС. возлюбленѣимъ ѡцемъ і братѣмъ кланѣ и любезно
цѣлдою и превелебнѣшомд ѡцд доудиторд смиренѣо кла-
наю.

Превелебномд иеромонахд гедевинд пазинъ чсвв игдменд
ѡбители сѣаго николаа мѣкачовскомд мнѣ же любез-
нѣшомд ѡцд и братд ѡ х̄тѣ сие начѣтаніе да врдчитса
чѣтно во мѣкачовѣ на горѣ чернекъ

Приаты кї маа 1749 ѡ епѣкѣ егерскимъ и до пѣци пѣ-
тешестви»

Tento dokument sa nachádza vo forme rukou opísaného pôvodného rukopisu v Lvovskom štátnom archíve «Макет збірника 'Матеріали до історії василіяньських монастирів на Закарпатській Україні'», фонд № 684, том VI (1747-1749) стр. 115-116, Центральний державний історичний архів у м. Львові.

Preklad do slovenčiny:

Prevelebný otec Hedeon, ihumen, milovaný brat v Christovi, Christos posredi nas.

Milovaný otcе, to už podruhé som prijal (asi list?) a odpoveď naň som neposlal. Ale teraz už píšem milovanému otcovi v krátkosti ohľadne otca Bonifátia. Vtedy ho zoberiete so sebou, keď k nám prídete, ako ste sľubovali. Ja mám k Vám prísť, ale keď ste sľubovali, že Vy prídete, to teda ja už nepôjdem, ale budem očakávať Váš príchod. No ale aj to oznamujem, že okolo (sviatku?) prepodobného otca Onufria nebudem doma, pretože odchádzam do Dobromyła (do Poľska). Chcem odísť z istej príčiny, ak Jeho Excelencia (egerský latinský biskup) v tom čase nebude v Humennom, lebo neviem, či ma tam nebudú spomínať. A tak mi teda odpíšte, ako sa mám zachovať, keď k nemu (egerskému biskupovi) prídem. Ak však otec Bačinskyj bude písať, vtedy nepôjdem. Ohľadom odpustu (Rusal'a v Krásnom Brode), vďaka Bohu, prebehol krásne, ako Vám oznámi i otec auditor. Kasa (milodary z odpustu) ešte nebola spočítaná, preto neviem nič konkrétneho o nej uviesť. Počul som, že

*ste boli prinútený vrátiť sa späť z (baziliánskeho monast'ra) z Berezného. Písali ste mi, že Vám pán episkop (gréckokatolícky M.M. Oľšavskij) písal list z (gréckokatolíckeho bazilikánskeho monast'ra) Mária Pócs, ale ste nenapísali, v akej veci, teda neviem. Stropkovskí Vás pozdravujú a ukláňajú sa Vám, taktiež i naši bratia ľúbepno bozkávajú spolu so mnou Vašu Prevelebnosť. Toto napíšu a Vašej otcovskej láske sa odporúčajú zostávam Prevelebnosť Vaša, brat v Christovi ponížený jeromník **Joannikij Skripka**, Rádu sv. Bazila Velkého profes, rukou vlastnou, ihumen krásnobrodský. Dané vo svätej obyeli Krásnobrodskéj, 16. mája 1749.*

PS.: Milovaným otcom a bratom sa klaniam a bozkávam a najprevelebnejšiemu otcovi auditorovi sa ponížene klaniam.

*Prevelebnému jeromníkovi **Hedeonovi Pazinovi**, Rádu sv. Bazila Velkého ihumenovi mukačevskému, obyeli sv. Nikolaja môjmu najľúbepnejšiemu otcovi a bratovi v Christu tento list nech sa čepne doručí do Mukačeva na Horu Černeču.*

Prijaté 28. mája 1749 (teda pošta z Krásnobrodu do Mukačeva v tomto prípade trvala 12 dní)

(Vec) – o egerskom biskupovi a cestovaní do Poľska.

Informácie z *Denníka Hedeona Pazina*, OSBM (+1754)

V *Denníku* protoihumena baziliánov, Hedeona Pazina, tiež rodáka zo Stropkova, ktorý bol v rovnakom čase aj ihumenom monast'ra na Černečej Hore pri Mukačeve, nachádzame správu, že **17. júla r. 1749** poslal jeromnícha **Ananiáša, OSBM**, po otcov **Prokopa, OSBM** z baziliánskeho monast'ra v Malom Bereznom a **Joannikija Skripka, OSBM** – ihumena Krásnobrodského.⁵

Nevieme načo potreboval oboch v Mukačeve. Faktom je, že o osm dní neskôr, 25. júla 1749 po západe slnka, Joannikij Skripka z Krásnobrodu spolu s otcom Prokopom z Berezného došli do Mukačevského monast'ra. Spomínaní otcovia, ako ďalej píše Hedeon Pazin, OSBM, vo svojom *Denníku*, na druhý deň navštívili gréckokatolíckeho episkopa-baziliána **Manuela M. Oľšavského**, kde sa od neho okrem iného dozvedeli, že sa v žiadnom prípade nepodriadi nespra-

vodlivým nárokom latinského biskupa z Egeru a že, ak by tento (nekánonický a protiprávny) ústupok predsa musel urobiť, tak radšej rezignuje z episkopstva a pôjde žiť do monastyra, lebo je tiež profesorom (má večné sľuby):

*«Pošli na poklonenie Panu Eppu i odavši poklon medzi inimi besidami, ot Pana Eppa slišali, iž on Egerskoho ne sluchat, i jemu Eger ne roskažet, no samoi carici choščet sluchati i Archieppa, a Egerskomu ne budet za hajduka, iž radše eppstvo rezignujet i do manastyra pojdet, poneže je profes».*⁶

Manuel Michal Olšavskij, OSBM, bol gréckokatolíckym episkopom Mukačevskej eparchie v rokoch 1743-1767. Narodil sa okolo r. 1700 v Olšavici (preto «Olšavský»). Filozofiu ukončil v Levoci a teológiu v Trnave. Na kňaza bol rukopoložený episkopom Bizancijom r. 1725. Neskôr bol generálnym vikárom svojho rodného brata gréckokatolíckeho episkopa Simeona Štefana Olšavského, OSBM, ktorý bol mukačevským episkopom v rokoch 1733-1737. Za episkopa Blažovského, OSBM (1738-1742) bol parochom v Mukačeve. 6. 9. 1743 ho pápež menoval apoštolským vikárom do Mukačeva. Keďže vtedy bol ešte obyčaj, že episkopom sa mohol stať iba mních-bazilián, bol postrizený najprv na mnícha a prijal nové mníšske meno Manuel. Chirotonia na episkopa sa konala 9. 12. 1743 v Mária Pócsi.

Roku 1756 ukončil výstavbu cerkvi v Mária Pócsi, ktorú začal budovať vладыka **Bizancij**. Pri tejto cerkvi tam založil baziliánsky monastyr a tiež monastyrskú školu. V rokoch 1750-1752 vykonal na osobný príkaz Márie Terézie veľkolepú vizitáciu všetkých svojich gréckokatolíckych farností a filiálok (675 farností a 839 cerkví) a vypracoval správu pre cisársky dvor. Tiež začal robiť všetky potrebné kroky nato, aby osamostatnil Mukačevskú gréckokatolícku eparchiu spod katolíckemu duchu sa protiviacej diskriminačnej kontroly egerského latinského biskupa. Zomrel v Mukačeve 5. 11. 1767. Na jeho osobné želanie bol pochovaný v cerkvi baziliánskeho monastyra v Mária Pócsi, kde odpočívá dodnes. Na hrobe mal pôvodne majestátnu staroslovanskú pamätnú tabuľu. Koncom 20. st. však táto bola svojvoľne nahradená tabuľou s maďarským textom.

A teraz sa vrátíme k vyššie spomenutým jeromníchom Prokopovi a Joannikijovi – títo baziliáni navštívili episkopa Olšavského aj 30. júla 1749, vtedy im vладыka povedal, že pôjde k cisárovne Márii Terézii...⁷ 3. augusta vycestovali z Mukačeva naspäť do Krásnobrodu:

«*O(t)ec ihumen Krasnobrodski otišol, vzjavši zo soboju ierm. Venedikta i Ananija, a ot(e)c Prokopij pozostal, poki ot(e)c Makarij prijdet z Bereznoho dlá potreby Mukačovskej obiteli*». ⁸

Sviatkovanie Uspenia

Z toho istého *Denníka* máme tiež dôležitú informáciu, že v Mukačevskom monastyre, prvýkrát po dlhej dobe, 26. augusta 1752 (podľa juliánskeho štýlu) verejne sviatkovali sviatok Uspenia Presvätej Bohorodičky, zatiaľ čo dovtedy ho sviatkovali tajne! V Krásnobrodskom monastyre to verejne robili už **od r. 1741** a v Malom Bereznom od r. 1734:

«*Prazdnik Ouspjenija prazdnovano perv(ij) raz vsej obiteli, kotrii prazdnujuť obiteli Bereznicka ot roku 1734 a Krasnobrodskaja ot roku 1741. I vsej obiteli prazd(novano) vtajni do seho roku: a nyni juž javni*». ⁹

Sviatkovanie Uspenia vtedy (v 18. st.) pripadalo práve na deň 26. augusta, dnes, o 250 rokov neskôr, sa Uspenie podľa juliánskeho kalendára sviatkuje už 28. augusta, pretože približne každých 100 rokov sa tento kalendár posúva o jeden deň.

Nevieme si vysvetliť, prečo sa sviatok Uspenia musel sláviť tajne. Išlo snáď o nejaký zákaz zo strany miestnej protestantskej šľachty (protestanti totiž neuznávajú Prečistu Divu Mariu). Ináč je nevysvetliteľné, prečo opätovné verejné slávenie tohto najväčšieho mariánskeho sviatku v roku sa nezačalo všade naraz, tj. v deň (predpokladaného) zrušenia zákazu. Sviatok Uspenia začali, ako sa dozvedáme z *Denníka*, otvorene sviatkovať v rôznych baziliánskych monastyroch v troch rozdielnych rokoch: v roku 1734, 1741 a 1752. To by dokazovalo, že išlo skutočne o zákaz zo strany miestnej šľachty, ktorá predtým zabráňovala verejné sviatkovanie, aby poddaní v daný deň pracovali na panskom. Išlo zrejme o snahu sprotellantizovať gréckokatolíkov, k čomu bolo vždy nutné najprv zoslabiť úctu k Bohorodičke. Po nastúpení cisárovny **Márie Terézie** (1740-1780), veľkej dobroditeľky gréckokato-

líkov na uhorský trón, sa zrejme jednotlivé farnosti a monastiry postupne odvažovali obnoviť verejné sviatkovanie tohto sviatku.

Sviatok Uspenia Presvätej Bohorodičky sa na Východe pompézne a veľmi okázalo slávi už od 5. storočia. Na Západe bol tento typicky východný sviatok tiež prijatý pápežom Sergejom avšak až v 7. storočí. Keďže sa sviatku nevenovala dostatočná pozornosť a bol od niektorých latiníkov otvorene zaznávaný ako keby len apokryfný, v roku 1950 pápež Pius XII. vyhlásil dogmu o Nanebovzatí — že Prečista Diva Mária bola vzatá do neba s telom i dušou. Uspenie (Nanebovzatie) sa teda až dnes slávi na Západe podobne ako na Východe 15. augusta (28. augusta). Touto dogmou bola definitívne potvrdená tradícia východnej Cirkvi. K zachovaniu tejto tradície prispeli nemalým dielom i baziliánske gréckokatolícke monastiry v Uhorskom kráľovstve. Na Západe sa tento sviatok dnes volá Nanebovzatie, na Východe starodávnym názvom: *Uspénie Presvjatýja Bohorodicy* (ОУСПѢНІЕ ПРЕСВѢТЫХЪ БѢДЫ).

Episkop M. M. Olšavskij, OSBM – vo výbornej nálade

Začiatkom júla 1750 v Krásnobrodskom monastyre prechodne žil mukačevský episkop **Manuel M. Olšavskij, OSBM**. Potvrďuje to list krásnobrodského ihumena **Hervasija Kaminského** z 3. júla 1750 (pozri str. 223-226). Olšavskij sa v Monastyre zdržal niekoľko dní, bol tam ešte aj dňa **6. júla roku 1750**. Odtiaľ totiž robil vizitácie po okolitých farnostiach. Dozvedáme sa to tiež priamo z iného listu, ktorý napísal tento episkop z Krásnobrodského monastyra svojmu veľkému priateľovi – ihumenovi monastyra v Mária Pócsi (**Joannikijovi Skripkovi**). Písal mu, že vizitácia prebieha úspešne, a nabádal ho, aby naďalej s veľkou húževnatosťou pokračoval v budovaní Mária Pócskeho baziliánskeho monastyra.¹⁰ Z hore spomínaného Kaminského listu sa dozvedáme, že pri vizitácii, ktorú M. M. Olšavskij vykonával na príkaz cisárovnej Márie Terézie, sa v Krásnobrodskom monastyre cítil veľmi dobre a mal veľmi dobrú náladu (dobro mu tam dali najest).

---

¹ «за произволеніе(м) и надхненіе(м) Дѣа Сѣго доброво(л)нѣ позволяемо, авы мы и вѣдѣщій и҃дмени в пре(д)реченыхъ свителех закон(н)оѣ послѣшаніе ѡдавали и во все(м) послѣшны были преблвномѣ ѡцѣ и҃дменѣ сѣой свители мѣкачовской, сіе же, сего

ради тако повие(н) вѣде(т) ве(д)лѣгъ реѣлы стои пре(д)рече(н)ныи
вѣители посѣщати и в нихъ попеченіе мати, а в дохо(д)ка(х)
пишновати и во все(м) застѣпнико(м) быти», (Г. Кінах, «Акти трох
монаших соборів», *Analecta OSBM*, I, Žovkva, 1927, str. 576).

² Г. Кінах, «Посіщення закарпатських монастирів ЧСВВ в рр. 1755,
1756, 1765, 1809», *Analecta OSBM*, Lviv, III/3-4 (1930) str. 422.

³ Porov. list A. Vačinského, ktorý uverejnil v rusínskom origináli I. Удвари,
Образчики з історії пудкарпатських Русинув, Ужгород, 2000, стр. 100-101.

⁴ Porov. A. Baludjanskij, *Исторія Церковная Нового Завѣта*, II-III, Вієннь,
1851; Porovnaj tiež zápis v *Schematizme* z roku 1878: «Religiosos Ord. S. Basilii
Magni, cum impense sed incassum pluries eatenus et hic et apud Prima tem Regni
oraverint: ut eis diebus licitis carnibus vesci liceret, sub regimine Eppi hujus via facti,
tacito tamen - ut videtur - ejusdem consensu ab anno 1823, carnibus quoque uti coe-
pisse cum antea, in decursu saeculorum oleribus solum et lacticiniis et piscibus con-
tentari debuerint», (*Schematismus Venerabilis Cleri Graeci Ritus Catholicorum
Dioecesis Munkaciensis ad annum Domini 1878*, Ungvarini, 1878, str. 43).

⁵ «**Щца Ананію послале(м) по Щца Прокопіа ѿ Іванікіа Игѣмена
Крас(новбродского)**», (porov. Г. Кінах, «Дневник протоігумена Г. Пазина,
ЧСВВ», *Analecta OSBM*, Žovkva, III/1-2 (1928) str. 104).

⁶ Porov. Г. Кінах, «Дневник протоігумена Г. Пазина, ЧСВВ», *Analecta
OSBM*, Žovkva, III/1-2 (1928) str. 105. Ide o smutnú dobu, počas ktorej episkop M.
M. Olšavskij, OSBM, urputne a hrdinsky bojoval proti nespravodlivým a nekatolíč-
kym (všobecnosť katolíckej Cirkvi potláčajúcim) nárokom latinského Egeru na Mu-
kačevské gréckokatolícke vladýčestvo-episkopstvo.

⁷ *Tamtiež*, str. 106.

⁸ *Tamtiež*, str. 108.

⁹ *Tamtiež*, str. 121. V 18. storočí bol rozdiel medzi "starým" a "novým" kalen-
dárom len 11 dní, kým dnes – teda o dve storočia neskôr, je tomu už 13 dní a po r.
2100, tj. v 22. st. rozdiel bude činiť už 14 dní.

¹⁰ List uverejnil v plnom znení po rusínsky A. Годинка, «Переписка Еп. М.
М. Ольшавського з ігуменами ЧСВВ», *Analecta OSBM*, Lviv, VI/1-2 (1935)
str. 235-236.

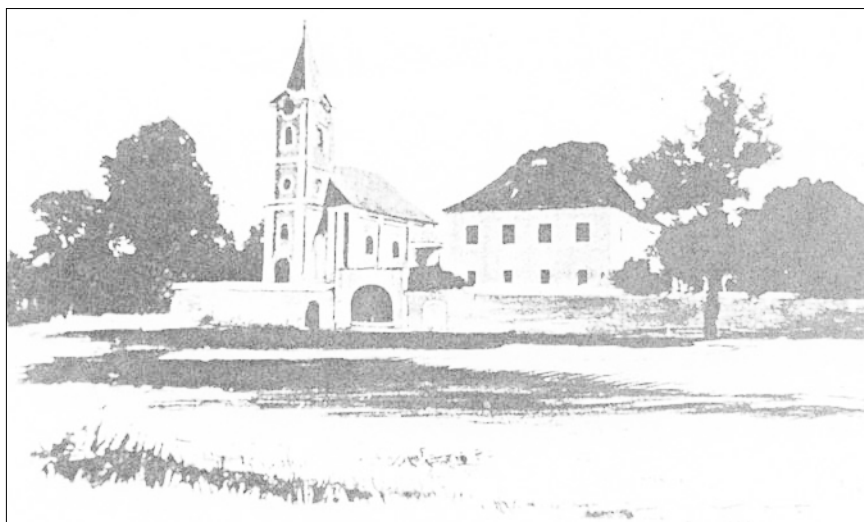
15. Kamenná cerkov (1750-1752), kaplnka (1759/1761) a Monastyr (1759)

Do r. 1752 boli v Krásnobrodskom monastyre budované pravdepodobne len drevené stavby a drevené cerkvi, ktoré sa často stávali ľahkou korisťou požiarov. Výnimku tvorí starodávna kamenná kaplnka zasvätená Presv. Bohorodici na monastyrskom cintoríne, ktorá je spomínaná už v dokumente z r. 1729 pri preberaní Monastyra – pozri v kapitole 13.

V r. 1752 bola ukončená výstavba kamennej cerkvi *Sošestvija Svjatohto Ducha* (Zoslania Svätého Ducha), či lepšie a presnejšie povedané: prestavba starodávnej kamennej kaplnky Presv. Bohorodici na kamennú cerkov *Sošestvija*. Nad vchodom do takto vybudovanej cerkvi *Sošestvija*, ako uvádza *História Baziloviča*, bol vyhotovený nápis (dnes ho už žiaľ nevidno), ktorý túto udalosť pripomínal všetkým prichádzajúcim.

Keďže starodávna kaplnka zasvätená *Prečistej Divy Mariji*, v ktorej sa celé storočia uchovávala čudotvorná ikona, bola prebudovaná na chrám *Sošestvija Sv. Ducha*, bola v rokoch 1759-1761 vybudovaná Bohorodičke nová dodnes funkčná kamenná kaplnka *Pokrova Prečistej Divy Mariji* situovaná juhovýchodne od pôvodnej. Nad vstupom do novej kaplnky *Pokrova Bohorodici*¹ je dodnes viditeľný, do kameňa vyrytý cyrilský nápis-monogram: «**МАРІА 1761**» [čítaj: *Marija 1761*] (pozri **obr.** na str. 224).

Z obdobia výstavby cerkvi *Sošestvija Svjatohto Ducha* sa nám, hlavne z r. 1750 zachovalo niekoľko listov zpod pera ihumena Hervasija Kaminského (+1766) – pozri ďalej.

Krásnobrodský monastyr na konci 19. storočia. Pohľad od západu. Kupola kamennej cirkvi Sošestvija Sv. Ducha mala v priebehu svojich "kamenných" dejín od roku 1752 rozličný tvar. Tento je typicky gréckokatolícky, na obrázku hore typicky latinský – ihlanovitý.

Rok 1750 – záverečné práce na kamennej cirkvi *Sošestvija*, nový murár Jalč, episkop sa v monastyre veľmi dobre cítil

Dokument napísaný 3. júla 1750 v Krásnobrodskom monastyre i-humenom **Hervasijom Kaminským** (+1766) adresovaný i-humenovi Mukačevského monastyra **Hedeonovi Pazinovi** (+1754). Písaný je cyrilikou a rusínčinou. V liste sa píše o usilovnom majstrovi-murárovi **Jalčovi**, ktorý už dokončuje rímsy murovanej cirkvi *Sošestvija*, že sa už dávajú vyhotoviť križe na jej veže... **1. júla 1750** navštívil Krásnobrodský monastyr mukačevský episkop **M. M. Oľšavskij**, OSBM, prebýval tam a veľmi dobre sa tam cítil.

«Превелебныѣ мѣци ѿче гдѣмѣ мнѣ ѿ сѣца возлюбленѣ. зарѣ по іамаркѣ гдѣмѣскимѣ рѣ вы был є превелебно-сти). в(ашей). на видомѣтѣ дати, што наказали строны цигановѣ, што и силвалса ведлѣ можнѣти моеѣ оучинити, а понеже са є ничого не мы зѣ вѣдо докончити, а такѣ дошолѣ є до дворовыѣ вбидвохѣ, котори сѣ вбицали все тоє выгладовати. при сѣ паки на видомѣ даю, же на мѣнѣикѣ майсте завѣлѣ и не пришолѣ, такѣ сѣ вѣццалѣ ани мѣнѣиковѣ дрѣги не прѣпослалѣ римса докѣчити, атакѣ іа кѣ юзефови дрѣгого зѣ полци призвавѣ авы такѣ найскореѣ кончили, майстерѣ іалчѣ все свое дѣлѣ которы оуже много повѣзалѣ и силдетѣ сѣ не такѣ такѣ иншы, во зрана зарѣ ѿ четвѣто почи-натѣ, а кѣчитѣ до всмой. ѿца Софронна є мѣсѣлѣ нарокомѣ посылати на Спиѣ, во майсте на то дѣже тѣгне, авы такѣ наскореѣ мы мати гвозды вратпрѣ-латны и шыглювци, на которы и мирѣ далѣ, іаковы мѣ вѣде потребно. по ча іамркѣ жѣдныѣ гвоздѣй не мы є дѣтати, а за гвозды хѣтѣли, штовы были привезли зо Спиша по 30 грошы и по 6 чехѣ, што паки и майстерѣ мовилѣ, же вы были некоро. на гдѣменски іармарокѣ (ностѣ). в(аша). такѣ наскорше дати

Knihu si možno objednať:
Vladimír Timkovič
Štefanikova 11
040 01 Košice, Slovensko
tel. číslo: 00421905496778